

BENDROSIOS PROGRAMOS
IR IŠSILAVINIMO
STANDARTAI

Meninis ugdymas

PRADINIS UGDYMAS
PAGRINDINIS UGDYMAS

DAILĖ

MUZIKA

ŠOKIS

TEATRAS

TURINYS

PRADINIS UGDYMAS	469
Dailė	479
Bendroji programa	479
Išsilavinimo standartai	485
Muzika	487
Bendroji programa	487
Išsilavinimo standartai	491
Šokis	493
Bendroji programa	493
Išsilavinimo standartai	497
Teatras	498
Bendroji programa	498
Išsilavinimo standartai	503
PAGRINDINIS UGDYMAS	505
Dailė	515
Bendroji programa	515
Išsilavinimo standartai	524
Muzika	528
Bendroji programa	528
Išsilavinimo standartai	534
Šokis	537
Bendroji programa	537
Išsilavinimo standartai	544
Teatras	545
Bendroji programa	545
Išsilavinimo standartai	553

*Meninis
ugdymas*

P
radinis ugdymas

TURINYS

MENINIS UGDYMAS	471
DAILĖ	479
Bendroji programa	479
Išsilavinimo standartai	485
MUZIKA	487
Bendroji programa	487
Išsilavinimo standartai	491
ŠOKIS	493
Bendroji programa	493
Išsilavinimo standartai	497
TEATRAS	498
Bendroji programa	498
Išsilavinimo standartai	503

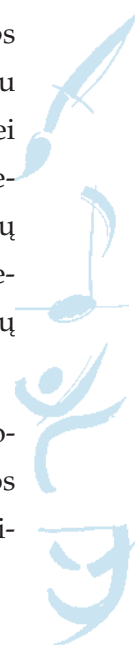
MENINIS UGDYMAS

Tikslas

Apibrėžiant pradinio meninio ugdymo tikslą ir uždavinius, atsižvelgiama į naują Lietuvoje ir kitose šalyse įsitvirtinančią meninio ugdymo sampratą:

- ❖ menas laikomas tam tikra kalba ir komunikacijos priemone, kuriai suprasti bei vartoti reikia meninės ir estetiškos kompetencijos¹. Meno kūriniai atveria savitą ir turtingą prasmų bei vertybių pasaulį, kurio pažinimas yra toks pat reikšmingas, kaip ir mokslinis, matematinis, religinis ir kt. pažinimas. Asmeniui gebant stebėti, išgyventi ir suvokti meno kūrinius, tenkinamas jo meninio pažinimo interesas, didinamas sąmoningumas, išplečiamos objektyviojo ir ypač subjektyviojo pasaulio pažinimo ribos;
- ❖ meniniai gebėjimai traktuojami kaip įvairiapusiai, apimantys ne vien intuicijos ir jausmų, bet ir intelekto raišką. Įvairios meno šakos ugdo įvairias intelekto rūšis, kaip antai: muzikinių, erdvinį, kinestezinį, socialinį (bendravimo) ir kt., be to, meninėje veikloje ugdomi suvokimo (analizės, lyginimo, apibendrinimo, vertinimo), kritinio mąstymo, problemų sprendimo bei kiti protiniai gebėjimai, turtinama emocinė patirtis, ugdoma jausmų raiškos kultūra, skatinamas asmenybės individualumo ir savarankiškumo atsiskleidimas;
- ❖ meninis ugdymas turi ir instrumentinę, ir savaiminę vertę. Jis plėtoja moksleivių bendruosius gebėjimus (asmeninius, socialinius ir kt.), puoselėja humanistinėmis vertybėmis grindžiamą asmens dvasinį pasaulį. Antra vertus, suteikia bendrąją meninę ir estetišką kompetenciją, reikalingą įvairiose gyvenimo srityse, ugdo moksleivių meninius ir estetinius gebėjimus, padedančius išreikšti save, kurti, komunikuoti, įprasminti savo gyvenimą kūrybiniu indėliu į bendruomenės, šalies ir pasaulio meno kultūrą;
- ❖ svarbu yra ugdyti moksleivių *estetinio suvokimo* gebėjimus, nes ne visi moksleiviai taps menininkais ar meno srities darbuotojais. Ugdant moksleivių meninius gebėjimus, kartu plėtojamos ir jų estetinio suvokimo galios. Kad estetiškas suvokimas, interpretavimas bei vertinimas būtų gilesni, pagrįstesni, įvairiapusiškesni, būtina moksleiviams suteikti meno teorijos, istorijos bei kritikos, taip pat ir estetikos žinių. Meninė ir estetišką moksleivių bei visos visuomenės kompetencija, sąmoningas požiūris į dabarties meno, tikrovės estetišką raišką turi padėti laiduoti kultūros tęstinumą, esminės žmogiškosios patirties, žinių ir vertybių perdavimą iš kartos į kartą;
- ❖ meninio ugdymo svarba itin padidėja kuriant kompetentingą ir kūrybingą žinių visuomenę, kurios egzistavimas susijęs su nenutrūkstama neverbalinių ir verbalinių kultūros ženklų suvokimo, interpretavimo ir kūrybinių sprendimų priėmimo tėkme. Joje itin rei-

¹ Kompetencija – mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytu žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma.

kalingi tampa savęs ir kitų pažinimo bei savikontrolės įgūdžiai, gebėjimai prisitaikyti ir gerbti kitoki (dažnai skirtingą) mąstymo, darbo ir gyvenimo būdą, platus saviraiškos (taip pat ir meninės bei estetiškos) būdų spektras;

- ❖ meninis ugdymas reikalingas *kiekvienam žmogui*. Meninio ugdymo procese veiksmingai ir harmoningai ugdoma visa žmogaus asmenybė – kūrybinės, intelektinės, emocinės, fizinės jo galios, verbalinės ir neverbalinės raiškos gebėjimai, vertybinių nuostatų sistema, todėl galima iš esmės padidinti asmens dalyvavimo įvairioje socialinėje bei kultūrinėje veikloje galimybes. Meninis ugdymas – neatskiriama bendrojo kultūrinio ir socialinio ugdymo dalis, tolesnio moksleivių mokymosi, gyvenimo bei darbo dabarties bei ateities visuomenėje kokybės ir sėkmės prielaida. Kartu tai – investicija į mūsų šalies ateitį.

Ikimokyklinėje ir priešmokyklinėje ugdymo pakopose pradėtas meninio ugdymo procesas tęsiamas pradinėje mokykloje. Šioje pakopoje sukuriama pagrindai tolesniam kokybiškam vaiko meniniam ugdymuisi ir pasiekimams, todėl yra ypač svarbi. Pradinis meninis ugdymas savo ruožtu tęsiamas pagrindinio ugdymo pakopoje.

Svarbiausias pradinio meninio ugdymo *tikslas* – atskleisti ir išplėtoti moksleivių kūrybines galias, išugdyti pradinę meninę ir estetinę kompetenciją, kūrybos ir harmonijos pomėgį, suteikti dorinės brandos pradmenis, per meną padėti įsitraukti į kultūrinį bendruomenės ir visuomenės gyvenimą.

Uždaviniai

Igyvendinant užsibrėžtą tikslą, *siekiama*, kad moksleiviai:

- ❖ išplėtotų gebėjimus reikšti meno priemonėmis savo mintis, jausmus, sumanymus (dainuoti, groti, improvizuoti, vaidinti, šokti, piešti, konstruoti ir kt.) ir bendrauti su suvokėjais;
- ❖ ugdytūsi kūrybinę meninę raišką grindžiančius psichofizinius gebėjimus (psichofizinį laisvumą ir aktyvumą, orientavimąsi kūrybinėje erdvėje, taisyklingą kvėpavimą, rankų ir viso kūno laikyseną, koordinavimą ir kt.);
- ❖ išplėstų kūrybinės raiškos įvairiomis meno priemonėmis, technikomis, būdais patirtį, susiformuotų meninės raiškos priemonių (garsų, judesių, veiksmy, linijų, spalvų ir kt.) naudojimo būdų „žodyną“;
- ❖ lavintūsi meninės raiškos perteikimo gebėjimus (muzikuodami tiksliai intonuotų, ritmuotų, šokdami koordinuotai judėtų, vaidindami išivaizduotų scenines aplinkybes, jas vertintų, reaguotų sukurdami veiksmus, dailės raiškoje derintų akies, rankos, mąstymo procesus);

- ❖ išplėstų gamtos, kultūrinės aplinkos ir meno kūrybinių estetinio suvokimo, nagrinėjimo bei vertinimo patirtį, išsiugdytų estetiniam suvokimui būtinus gebėjimus (susikaupimą, išžiūrėjimą, išsiklausymą), „išgirstų“ ir „pamatytų“ svarbiausias meno raiškos priemones, formas, estetines savybes (darną, ritmą, kontrastą ir kt.) mene ir gyvenime;
- ❖ išreikštų patirtus meninius bei estetinius išpūdžius, išgyvenimus, kilusias asociacijas įvairiais būdais (nupiešdami, suvaidindami, papasakodami ir kt.), aiškintų, kaip per kūrybinę meninę raišką pažįsta save ir kitus, supantį pasaulį, atskleistų dorovines, socialines problemas ir bendrąsias žmogaus vertybes;
- ❖ susipažintų su gimtosios kultūros, Europos bei kitų pasaulio šalių kultūrų iškiliausiais praeities ir dabarties meno pavyzdžiais, jų kūrėjais, kai kuriais socialinio, kultūrinio gyvenimo bruožais;
- ❖ įgytus kūrybinius meninius gebėjimus pritaikytų ir įprasmintų aplinkos socialiniame kultūriname gyvenime (per kitų dalykų pamokas, klasės renginiuose, šventėse), pažintų, kurtų ir puoselėtų menines tradicijas.

Ugdytinios vertybinės nuostatos

Puoselėjamos meninio ugdymo specifika atitinkančios svarbiausios *vertybinės nuostatos*.

Siekama, kad moksleiviai:

- ❖ žvelgtų į kūrybą ir meną kaip į įdomią, teigiamų išgyvenimų ir prasmingų atradimų teikiančią veiklą;
- ❖ pasitikėtų savo kūrybiniais gebėjimais, laisvai, drąsiai, noriai reikštų save meno priemonėmis;
- ❖ išvelgtų ir teigiamai vertintų savo pačių bei kitų daromą pažangą kuriant meninę raišką, ją suvokiant bei pritaikant įgytus gebėjimus aplinkos socialiniame kultūriname gyvenime;
- ❖ norėtų nuolat mokytis, pažinti ir išbandyti naujas kūrybos meno priemones ir savi-raiškos galimybes;
- ❖ vertintų iniciatyvumą, veiklumą, originalumą, kritinį mąstymą, būtų pakantūs įvairiems draugų ir suaugusiųjų vertinimams, požiūriams, nuomonėms;
- ❖ nuolat domėtųsi menu ir kultūriniais renginiais (klausytųsi muzikos, stebėtų dailės kūrinius, šokio, dramos, baleto ir kt. spektaklius, dalyvautų renginiuose);
- ❖ kurtų estetišką aplinką, stengtųsi tvarkingai atrodyti, maloniai, mandagiai bendrautų tarpusavyje ir su suaugusiais;

- ❖ lanksčiai spręstų iškilusius konfliktus, teisingai, sąžiningai ir konstruktyviai elgtųsi, atsakytų už savo veiksmus.

Bendrieji gebėjimai

Drauge siekiama, kad moksleiviai įgytų *bendruosius gebėjimus* – *asmeninius, socialinius, komunikacinius, darbo ir veiklos*:

- ❖ dirbtų vienas ir grupėje, bendrautų su kitais: girdėtų, matytų, atsakytų, konstruktyviai vertintų; bendradarbiautų ir pasiektų rezultata;
- ❖ susikauptų, įsijaustų, įsivaizduotų, savarankiškai ir kūrybiškai mąstytų, nagrinėtų, vertintų, darytų išvadas;
- ❖ rinktų informaciją apie savo mokymąsi (aplankus su sumanymais, išpūdžiais, eskizais, rezultatų lapais, kt.), išvelgtų savo žinių ir gebėjimų spragas, numatytų, kaip, kokiais būdais pagerins savo žinias ir gebėjimus;
- ❖ planuotų ir gebėtų organizuoti savo ir kitų veiklą, lanksčiai prisitaikytų prie bendrų klasės gyvenimo, mokymosi ir darbo reikalavimų;
- ❖ naudotųsi įvairiomis informavimo priemonėmis ir šaltiniais (periodika, žodynais, žinytais, internetu ir kt.), rinktų, tvarkytų, pateiktų informaciją kalbėdami ir užrašydami;
- ❖ saugotų aplinką, tausotų ir tvarkingai laikytų medžiagas, įrankius, darbo ir kūrybos priemones.

Didaktinės nuostatos

Meninio ugdymo dalykų (*dailės, muzikos, šokio, teatro*) mokoma pagal tam tikrus principus.

Sukuriant palankią mokymuisi aplinką. Vaikų smalsumą, aktyvumą, kūrybinę saviraišką ir mokymąsi skatina apsirūpinimas tinkamomis darbo bei kūrybos priemonėmis ir susikaupimo, kūrybinio vyksmo bei mokymosi nuotaika. Itin svarbu puoselėti teigiamą besimokančiųjų įvaizdį – vaikai skatinami pasitikėti savimi bei aplinkiniais ir aktyviai tirti priemonių bei medžiagų kūrybinio panaudojimo galimybes, kartu gyvai, kūrybiškai bei kritiškai reaguoti į savo ir kitų kūrybinius atradimus (vaikų noro eksperimentuoti, bandyti, mokytis neturėtų slopinti įkyrios pastabos ar baimė suklysti – klaidos laikomos natūraliu mokymosi procese dalyku). Ugdomoji meninė veikla kuo dažniau organizuojama atviroje erdvėje – muziejuje, gamtoje, muzikos, šokio ar teatro studijoje, kuri moksleivių kūrybiškumui ir mokymuisi suteikia platesnį kontekstą, leidžia jiems labiau

pajusti bei suvokti meninės veiklos reikšmę. Lemiamas veiksnys, kuriant palankią mokymuisi aplinką, yra mokytojo gebėjimas įvertinti realius klasės ir pavienių moksleivių interesus, polinkius, žinių ir gebėjimų lygį ir į jį atsižvelgti konkretinant meninio ugdymo dalyko bendrosios programos turinį, jį planuojant bei įgyvendinant (parenkant temas, kūrybines užduotis, jas pateikiant, derinant, nuosekliai išdėstant). Glaudus kūrybinių užduočių ryšys su ugdytinių mokymosi motyvais bei pasiekimais turi laiduoti kryptingą meninio ugdymo procesą ir rezultatus, numatytus išsilavinimo standartuose.

Įtraukiant moksleivius į kūrybos ir bendravimo vyksmą. Ugdomąja menine veikla ir pedagoginiu bendravimu skatinama, kad moksleiviai kūrybine menine raiška bendrautų su kitais suvokėjais (draugais, mokytoju, tėvais), patirtų meninio pažinimo ir dvasinio ryšio teikiamą pasitenkinimą. Tam kūrybinė meninė raiška glaudžiai siejama su bendravimo situacijomis – vaidinama, piešiama, šokama, muzikuojama iškart (atlikėjų menas) ar netrukus (pavyzdžiui, surengiant dailės parodą) su žiūrovais bendraujant. Taip sudaromos sąlygos moksleiviams suvokti socialinę meno paskirtį apskritai. Be to, stebėti, išgyventi kūrybinę meninę raišką, ieškoti jos prasmių, gilintis, kaip, kokiais būdais ji sukurta. Per kryptingą, nuoseklia, ilgalaikę kūrybinės meninės raiškos patirtį (naudojant įvairias priemones, būdus, technikas) nepastebimai, tarsi savaime suformuojami psichofiziniai (laisvumo, aktyvumo, koordinavimo ir kt.) bei atlikimo (techniniai) gebėjimai, kartu perimamos ir pradinės meno žinios (taisyklės, terminai, faktai). Itin puoselėjama dermė tarp moksleivio kūrybinių minčių ir joms išreikšti reikiamų įgūdžių, – pastarieji turi natūraliai derėti su kūrybos proceso spontaniškumu, nuoširdumu, savitais kūrybinio mąstymo ir pasaulio vertinimo ypatumais. Puoselėjant moksleivių kūrybingumą, itin svarbu, kad teikiamos užduotys ir kita ugdomoji veikla išsaugotų žaidybinį pobūdį, atitiktų amžiaus psichofizinius ypatumus ir poreikius (ypač fizinio judėjimo), būtų pakankamai sunkios, bet įveikiamos.

Integruojant meninio ir kitų ugdymo sričių turinį. Įvairių žinių, gebėjimų, ugdomosi šaltinių siejimas tarpusavyje yra būdinga šio amžiaus vaikų pasaulio pažinimo ir mokymosi savybė, į kurią svarbu atsižvelgti. Itin skatintini įvairūs turinio, įgyvendinamo ugdymo praktikoje, integravimo būdai, kaip antai: a) panašiu metu išreikšti tą pačią temą (pavyzdžiui, „šaltis“) įvairių meno šakų priemonėmis arba nagrinėti, kaip ta pati tema tarsi skėtis sujungia atskirus dalykus (pavyzdžiui, kalbamasi, kur skamba muzika, kur šokama, vaidinama, tapoma ir pan.); b) sieti psichofizinių gebėjimų ugdymą (pavyzdžiui, vedamos integruotos šokio ir teatro pamokos, kuriose padedama suvokti, jog psichofizinis laisvumas yra svarbus ir vaidinant, ir šokant); c) jungti bendrų kūrybinių gebėjimų ugdymą (pavyzdžiui, dainuojant arba šokant improvizuojami vaidybiniai momentai, arba kūrybinis aplinkos stebėjimas ir vaizduotės pažadinimas taikomas kaip išeities taškas įvairiai kūrybinei raiškai); d) integruoti to paties meninio ugdymo dalyko sritis: kūrybinę meninę raišką, jos vertinimą ir pritaikymą socialinėje kultūrinėje aplinkoje. Tam naudinga pasitelkti kūrybinius projektus, pavyzdžiui, „Nuo eskizo iki parodos“; e) menine raiška išreikšti įvairių kitų ugdymo sričių ir dalykų temas, pavyzdžiui, šokio judesiais ar vaidybiniais veiksmais, piešinio vaizdais įsmeninti ir išreikšti žodžius, matematikos simbolius, pasaulio pažinimo temas

ir kt.; f) netradiciškai sieti įvairią veiklą socialiniame kultūriniame gyvenime, pavyzdžiui, sporto varžybas su vaidybos pasirodymais ir muzikavimu bei pan.

Apmąstant kūrybos ir mokymosi patirtį. Siekiant, kad meninio ugdymo įtaka moksleivio asmenybei būtų gilesnė ir įvairiapusiškesnė, būtina, jog per kūrybinę meninę raišką įgytą patirtį moksleiviai apmąstytų ir išsąmonintų savo interesų, poreikių, vertybinių nuostatų, gebėjimų ir žinių kontekste. Todėl po kūrybinės meninės raiškos moksleiviai skatinami išsakyti savo estetinius išpūdžius: nuotaikas, pažadintas vaizdines asociacijas bei sampratas, savybių estetinį vertinimą, ir meninius, susijusius su meno kalbos elementais, jų santykiais bei pačiu meninės raiškos procesu (norais, ketinimais, sumanymais, realizavimo sunkumais). Kartu įvardijamos panaudotos priemonės, medžiagos, veiklos etapai, aptariamos tam tikros meno kūrybos konvencijos ir kaip pavyko jų laikytis. Taip į moksleivių žodyną natūraliai „įauginamos“ svarbiausios meno sąvokos, terminai, suformuojami meno teorijos ir estetikos žinių pradmenys. Apmąstant įgytą patirtį nevengiama pereiti ir prie platesnių socialinių, dorovinių, psichologinių problemų svarstymo, pavyzdžiui, kaip meninė veikla suartina klasės vaikus ir mokytoją, kaip kuria patrauklų moksleivio ar klasės įvaizdį, kaip sprendžiama gėrio ir blogio problema vaidybinėje situacijoje ir kt., teikiama pasiūlymų, kaip būtų galima pagerinti atlikimo gebėjimus. Tai leidžia suvokti ir išsąmoninti, kad reikia iniciatyvumo, savikontrolės, susitelkimo, organizavimo gebėjimų. Moksleivių kalbinis apmąstymas svarbus ir prieš kūrybinę meninę raišką, nes taip veikla tiksliau suplanuojama ir atliekama, lengviau pasiekiamas rezultatas. Žodiniu išsakyimu ir apmąstymu ugdomas kūrybos ir mokymosi sąmoningumas. Kūrybinės meninės ir estetiškos patirties išsąmoninimas šiame amžiuje turėtų būti saikingas, grindžiamas realiai susiklosčiusiu poreikiu, nevarginti moksleivių. Šalia kalbos pasitelkiami ir kiti išpūdžių išreiškimo būdai (piešimas, šokis ir kt.).

Vertinant ir procesą, ir kūrinį. Ugdymo rezultatų (gebėjimų, žinių), nusakytų išsilavinimo standartuose, siekiama per visą pradinio meninio ugdymo procesą. Šie galutiniai pakopos rezultatai savo ruožtu glaudžiai susiję su tarpiniais gebėjimais ir žiniomis, reikalingomis kurti paskirą kūrybinės meninės raiškos produktą (dailės darbą, vaidybą, šokio ar muzikinę improvizaciją, atlikti dainą ir pan.), jos klausytis, nagrinėti, vertinti ir kt. Itin svarbu kūrybinės raiškos kūrinio perdėm nesureikšminti, žvelgti į jį kaip į besitęsiančio ugdymo proceso atkarpą. Antra vertus, su kiekvienu kūrybinės raiškos kūriniumi išplėtojami ir įtvirtinami tarpiniai pasiekimai, kurie tampa pagrindu einant link platesnių bei gilesnių galutinių proceso rezultatų. Ši glaudų paskiro kūrinio santykį su visu ugdymo procesu iliustruoja koncentriškumo „spiralės“. Ugdomoji kūrybinė meninė veikla organizuojama taip, kad mokytojo pasirinktomis laiko atkarpomis grįžtama prie tų pačių ar panašių temų, kūrybinių užduočių, naudojamų technikų, medžiagų, priemonių, atliekamų, klausomų ar stebimų kūrinijų tik aukštesniu, „spiralė“ kylančiu pasiekimų lygmeniu. Cikliška kartojant nuo paprastesnių gebėjimų palengva prieinama prie sudėtingesnių gebėjimų ugdymo. Šio kartojimo moksleiviai nepastebi ir neigiamai nevertina, jeigu jiems kaskart keliami vis nauji kūrybos, atlikimo, suvokimo, vertinimo ir kt. gebėjimų plėtotės uždaviniai. Koncentriškumo spiralės leidžia moksleiviams grįžti prie žinomos medžiagos ir pažvelgti į ją kitaip, pagilinti jos supratimą, taigi kartu ir savo gebėjimus bei žinias.

Skatinant mokymąsi bendradarbiaujant. Kūrybinės meninės veiklos užduotys skiriamos mokslėivių grupėms, sudarant sąlygas jiems bendrauti, bendradarbiauti, tobulinti asmeninius, socialinius ir kitus bendruosius gebėjimus. Mokymasis bendradarbiaujant paverčia meninio ugdymo procesą žinių bei gebėjimų atradimo ir jų išsąmoninimo bei įprasminimo procesu patiems mokslėiviams (tai vienas iš esminių mokyklinio meninio ugdymo savitumų, leidžiančių jį atskirti nuo suaugusiųjų profesionalių menininkų panašaus darbo). Grupei, kurią sudaro 3–7 mokslėiviai, pateikiama kūrybinė užduotis, skatinanti remtis turimu patyrimu, ankstesnėmis žiniomis ir gebėjimais ir brandinti naujas idėjas grupės darbo metu. Siekdami atlikti užduotį mokslėiviai keičiasi nuomonėmis, siūlo sprendimus ir kuria veiksmų planus. Kartu grupės nariai mokosi bendrauti: jie stengiasi, kad neliktų pasyvių ir kad nedominuotų vienas, kad kiekvienas iš jų įneštų savo indėlį. Jie mokosi klausti ir paprašyti grupės draugų pagalbos prieš kreipdamiesi į mokytoją, diskutuoti, konstruktyviai kritikuoti ir ieškodami sutarimo apibendrinti atradimus, kuriuos pateikia visai klasei ir patys įvertina. Mokytojas tampa konsultantu, nukreipiančiu, kur ieškoti kūrybinės problemos sprendimo būdų, teikiantis grįžtamąją informaciją apie grupės darbo produktyvumą. Mokymasis bendradarbiaujant sudaro sąlygas „supinti“ įvairius, ypač akademinčius, meninius, socialinius mokslėivių gebėjimus, mokymosi stilius, interesus ir juos derinti. Itin svarbu, kad bendradarbiaujant įgyti įvairūs gebėjimai būtų glaudžiai siejami su jų įvertinimu ir apmąstymu, kaip, kokioje veikloje ir kokiomis pastangomis jie buvo pasiekti.

Struktūra

Meninio ugdymo turinį sudaro:

- ❖ kūrybinė meninė (*dailės, muzikos, šokio, teatro*) raiška;
- ❖ meninės (*dailės, muzikos, šokio, teatro*) raiškos rezultatų ir kitų meninės kūrybos vertybių stebėjimas, estetinis suvokimas, nagrinėjimas, vertinimas;
- ❖ įgytų kūrybinių meninių ir estetinių gebėjimų ir žinių taikymas aplinkos socialiniame ir kultūriniame gyvenime.

Meno (*dailės, muzikos, šokio, teatro*) teorijos, istorijos, kultūros žinių teikimas integruojamas į visas minėtas meninio ugdymo sritis siekiant, kad taisyklių, faktų, sąvokų, terminų mokymasis netaptų savitiksliu, kad jis būtų glaudžiai siejamas su praktika, padėtų plėtoti mokslėivių kūrybinius meninius, estetinius gebėjimus.

Įgyvendinant meninio ugdymo turinį, plėtojami šie **bendrieji meniniai ir estetiški gebėjimai**:

- ❖ gebėjimai reikšti sumanymus, mintis ir jausmus meno priemonėmis ir komunikuoti su suvokėjais;
- ❖ gebėjimai ir įgūdžiai, reikalingi perteikti kūrybinius sumanymus, mintis ir jausmus kūrybine menine raiška;

- ❖ gebėjimai išgyventi, suvokti, interpretuoti ir vertinti estetines savybes savo ir kitų kūrybinėje meninėje raiškoje bei meno kūrinuose;
- ❖ gebėjimai pažinti meno šakų ir formų tarpusavio sąsajas, meno ryšius su istorija ir įvairiomis kultūros sritimis.

Visi šie gebėjimai yra glaudžiai susiję, vienas kitą sąlygoja ir vienas nuo kito neatskiriami. Meninio ugdymo procese siekiama ne vien moksleivių kūrybinių meninių, estetinių, bet ir bendrųjų gebėjimų plėtotės, kartu formuojamos vertybinės jų nuostatos.

Meninio ugdymo sritį I–IV klasėse sudaro keturi pagrindinėms meno šakoms atstovaujantys *meninio ugdymo dalykai*:

- ❖ **dailė;**
- ❖ **muzika;**
- ❖ **šokis;**
- ❖ **teatras.**

Moksleiviui įgyjant pradinę meninę ir estetinę kompetenciją, bet kuris iš šių dalykų yra vienodai svarbus.

Kūrybiniai meniniai ir estetiniai moksleivių gebėjimai plėtojami („auginami“) konkretinant bendrojoje meninio ugdymo dalyko (*dailės, muzikos, šokio, teatro*) programoje nurodytą turinį (temas, repertuarą, kūrybines užduotis, darbo su priemonėmis, medžiagomis, technikomis būdus) ir perteikiant realioje ugdymo praktikoje (klasėje). Laukiami meninio ugdymo proceso rezultatai aprašomi išsilavinimo standartuose. Juose įvardijami esminiai dalyko gebėjimai (ugdytini per visas pakopas), taip pat nusakomi šių gebėjimų pasiekimai baigus antrą ir ketvirtą klases.

DAILĖ

BENDROJI PROGRAMA

Tikslas

Svarbiausias dailės dalyko pradinėse klasėse *tikslas* – išsaugoti savitą vaikų pasaulėjautą ir mąstymą, įgimtą poreikį kalbėti vaizdais, atskleisti ir puoselėti kūrybiškumą, skatinti domėjimąsi daile, nuosekliai ir patraukliai ugdyti dailės raiškos gebėjimus ir estetinę nuovoką.

Uždaviniai

Įgyvendinant tikslą *siekiama*, kad moksleiviai:

- ❖ realizuotų laisvos, spontaniškos kūrybos poreikį, t. y. netikėtas mintis, asociacijas, jausmus ir savitą patirtį drąsiai perteiktų dailės raiškos priemonėmis ir nebijotų aiškinti savo sumanymų;
- ❖ ugdytųsi dailės gebėjimus išmėgindami įvairias dailės medžiagas, priemones, technikas, lavintųsi pastabumą, regimąją atmintį ir vaizduotę, remdamiesi individualiomis svajonėmis, sapnais, fantazijomis ir kitomis vaizduotės apraiškomis;
- ❖ pratintųsi stebėti ir matyti linijų, spalvų ir formų įvairovę, grožio, gėrio ir meilės apraiškas gamtoje, aplinkoje, savo ir kitų kūriniuose, mokytųsi apibūdinti jų keliamus emocinius ir estetinius išgyvenimus, reikšti savo mintis ir nuomonę, įgytų dailės kūrinio vertinimo pradmenis;
- ❖ susipažintų su iškiliais Lietuvos ir pasaulio dailininkais ir jų kūriniais, juos aptardami vartotų pagrindines dailės sąvokas;
- ❖ suvokdami tautodailės kūrinių savitumą ir unikalumą, pažintų savo šalies kultūrą, ugdytųsi dorines bei etnines nuostatas ir pagarbiai, tolerantiškai priimtų kitas kultūras;
- ❖ pritaikytų dailės raiškos gebėjimus per kitų dalykų pamokas, dalyvautų klasės, mokyklos, bendruomenės kultūriniame gyvenime (lankytų parodas, muziejus), mokytųsi apipavidalinti ir saugoti savo dailės kūrinius, mokytųsi kurti jaukią aplinką, ugdytųsi socialinės elgsenos ir moralės pradmenis.

Struktūra

Dailės dalykas pradinėse klasėse apima vaizduojamąją ir taikomąją dailę, architektūrą, tautodailę, šiuolaikinius menus ir dailėtyrą.

Dailės dalyko turinį sudaro:

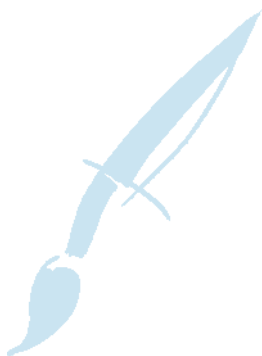
- ❖ dailės raiška (spalvinė, grafinė, erdvinė);
- ❖ dailėtyra (aplinkinio pasaulio ir jo reiškinių, dailės ir tautodailės kūrinių stebėjimas, išgyvenimas, apibūdinimas, estetinis vertinimas);
- ❖ dailės raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje (savo kūrinių, grupinių dailės parodėlių pritaikymas bei pristatymas klasės, mokyklos, šeimos ar kitoje aplinkoje).

Metodinės nuorodos

Visos dailės dalyko sritys jungiamos į darnią visumą, daugiausia dėmesio skiriant dailės raiškai. Pradinės mokyklos moksleivių estetinė nuovoka formuojama skatinant ir plėtojant savaiminę vaikų kūrybą, supažindinant su Lietuvos ir pasaulio dailės kūriniais, etnine kultūra, skatinama suvokti ir išgyventi jų vertę ir savitumą.

Patrauklių tyrimų ir vaizduotę skatinančių žaidimų formomis organizuojama moksleivių pažintinė ir kūrybinė veikla: supažindinama su pagrindinėmis dailės raiškos priemonėmis ir technikomis, mokoma jomis naudotis. Stiprinami gebėjimai savo juslinę išvalgą, jausmus reikšti žodžiais, skatinama išsiklausyti į save ir kitus. Siūloma pradėti nuo trumpų pastebėjimų, net pavienių žodžių. Į dailės raišką siūloma įtraukti žaidimus, humorą, pokštus, eksperimentus bei improvizacijas ir mokoma pagrįsti savo pasirinkimą. Žaismingos, linksmos užduotys pakaitomis derinamos su ramesnėmis, susitelkimo ir savo vidinio pasaulio pažinimo reikalaujančiomis užduotimis.

Ugdomi pradiniai gamtos, žmogaus sukurtos aplinkos, dailės kūrinio ir vaiko kūrybos estetinio vertinimo gebėjimai. Aptariant gamtos reiškinių ir dailės kūrinių estetines savybes moksleiviai skatinami vartoti pagrindines dailės sąvokas ir išsakyti savo nuojautas, individualų požiūrį, jį apginti ir ieškoti įvairių atsakymų į tą patį klausimą.

Turinys

I–II klasės

Dailės raiška

- ❖ Siekiant atskleisti regimąją pasaulio įvairovę stebima, aptariama ir vaizduojama artimiausia aplinka ir gamta, jos reiškiniai, gyvūnai, augalai. Skatinama kurti savitą pasaulį. Greitinamas ir vaizduojamas realus ir išivaizduojamas sapnų, svajonių, intuicijos padiktuotų vaizdinių pasaulis. Kaitaliojant daiktų ir figūrų dydžius, fantazuojant spalvomis ir formomis, kuriami pasakų personažai, fantastinės būtybės. Lyginamos dailės ir kitų meno sričių raiškos priemonės (*vaizdas, garsas, judesys, žodis, pavyzdžiui, fantastinė būtybė kuriamą judesiu, garsu ar vaizdu*).
- ❖ Pasitelkus įvairias sensorines jusles, tiriami medžiagų ir įrankių paliekami pėdsakai plokštumoje ir erdvėje, stebimi ir apibūdinami jų sukelti pojūčiai (*lipdoma, tapoma, spausdinama ir pan.*).
- ❖ Stebima aplinkos, gamtos, dailės kūrinių spalvų įvairovė, apibūdinamos jų nuotaikos. Tyrinėjamos dažų (*akvarelės, guašo ir kt.*) savybės. Maišomos spalvos siekiant išgauti kuo įvairesnių atspalvių. Supažindinama su juodos ir baltos spalvos kontrastu. Išpūdžiams, nuotaikoms, išgyvenimams reikšti improvizuojama spalvų ir atspalvių deriniais.
- ❖ Tyrinėjama regimojo pasaulio ir dailės kūrinių linijų įvairovė. Naudojant įvairius būdus (*taškoma tušu, brėžiama smėlyje, rašoma kreida, piešiama abiem rankomis ir pan.*), piešiamos skirtingų nuotaikų ir įvairaus charakterio linijos (*pavyzdžiui, švelni, aštri, trūkinėjanti ir kt.*). Iš linijų kuriami raštai, ornamentai (*pavyzdžiui, audinių, margučių*).
- ❖ Lyginamos raidžių formos jas piešiant, lipdant, konstruojant, vaizduojant kūno judesiu ir kt. Kuriamos raidžių kompozicijos plokštumoje ir erdvėje (*pavyzdžiui, „Raidės žaidžia“, „Mano mylimiausios raidės“ ir kt.*), bandoma perteikti įvairias nuotaikas ir charakterius.
- ❖ Stebimos žmogaus kūno ir veido dalys, aprangos detalės, pastebėtas ypatybes bandoma perteikti taikant įvairias technikas, medžiagas (*pavyzdžiui, tapant ar aplikuoiant portretą, lipdant ar konstruojant žmogaus figūrą*) ir priemones (*spalvą, liniją, formą*).
- ❖ Tyrinėjama objektų komponavimo būdų ir jų keliamų išpūdžių įvairovė vertikaliame ir horizontaliame lape (*pavyzdžiui, didelis–mažas, aukštai–žemai, daug–mažai*).
- ❖ Iš įvairių medžiagų (gamtinių, antrinių žaliavų, popieriaus, kartono ir kt.) bei aplinkos daiktų konstruojamos erdvinės formos, tyrinėjamos medžiagų savybės, mokomasi medžiagų sujungimo būdų (*klijavimo, segimo, rišimo ir kt.*).

Dailėtyra

- ❖ Stebima (išsižiūrint, išgyvenant) gamta, aplinka, architektūra, savo ir draugų, mokytojų, profesionalių ir liaudies dailininkų kūriniai, išsižiūrima į jų spalvas, linijas, formas.
- ❖ Atpažįstami, prisimenami ir vertinami architektūros, profesionaliosios dailės ir tautodailės kūriniai, esantys aplink mus (*knygose, muziejuose, galerijose, televizijoje, gatvėse, namuose, parduotuvėse ir kt.*).
- ❖ Apibūdinamas dailės kūrinio keliamas išpūdis, nuotaika, svarstoma, ką menininkas norėjo pavaizduoti ir išreikšti. Savais žodžiais aptariami savo ir draugų dailės darbų sumanymai, priemonės, medžiagos.
- ❖ Aptariama tautodailės kūrinių (*koplytėlių, kryžių, kaukių, verbų, margučių, audinių raštų, keramikos dirbinių*) vertingumas ir jų ryšys su tradicijomis, papročiais, kalendorinėmis šventėmis.

Dailės raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje

- ❖ Dailės raiška įtraukiama į kitų mokomųjų dalykų pamokas, kultūrinius mokyklos renginius ir šeimos šventes. Pavieniai ar grupiniai moksleivių kūrinėliai, teminės kompozicijos pritaikomos klasės, mokyklos, kitoje socialinėje aplinkoje (pavyzdžiui, tėvų darbovietėje, poliklinikoje). Mokomasi prisidėti prasmingai ir įdomiai formuojant kasdienę ir šventinę aplinką.

III–IV klasės

Dailės raiška

- ❖ Stebimas ir lyginamas gamtos ir žmonių sukurtų objektų išraiškingumas, išvelgiami ir estetiniu bei doroviniu požiūriu analizuojami žmogaus veiklos vizualūs pėdsakai gamtoje ir aplinkoje. Vaizduojamas žmogus, gyvūnai, bandoma perteikti jų formas, kūno dalių ir detalių, judesio ypatumus. Išpūdžiai ir išgyvenimai vaizduojami grafinėmis, tapybinėmis bei erdvinėmis priemonėmis. Kuriami peizažai, daugiafigūrės kompozicijos, bandoma perteikti arčiau ir toliau esančius, vienas kitą užstojančius objektus.
- ❖ Iš natūros ir atminties eskizuojaami tautodailės objektai (*kryžiai, verpstės ir kt.*), bandoma piešti pieštukais, anglimi, tušu ir kt. priemonėmis, gilinamas jų savybių ir raiškos galimybių pažinimas.
- ❖ Tiriama aplinkos ir dailės kūrinių spalvų įvairovė ir deriniai. Plėtojami spalvų maišymo įgūdžiai, mokoma, kaip iš pagrindinių išgaunamos antrinės spalvos ir atspalviai, improvi-

- zuojama kuriant įvairų koloritą ir spalvų kontrastus (*pavyzdžiui, šiltas–šaltas, ryškus–blankus, įvairiaspalvis–vienspalvis ir kt.*). Kuriamos abstrakčios spalvinės kompozicijos nuotaikoms, asociacijoms, fantazijai, sapnams, svajonėms reikšti bei muzikos kūrinų klausymosi išpūdziams perteikti; aiškinamos tapymo įrankių (*mentelių, volelių, kempinių*) naudojimo galimybės. Skatinama tapyti ant įvairių paviršių (*pavyzdžiui, vazonėlių, stiklainių, žievės ir kt.*).
- ❖ Nagrinėjamos linijų ir dėmių apraiškos gamtoje, aplinkoje, jų interpretacijos tautodailės bei dailės kūrinuose. Improvizuojami juokingi, keisti tikrovės ar išmonės reiškiniai, kuriami fantastiniai, pasakiški vaizdai, personažai, iliustruojama poezija, proza, pasakos. Siekiama išraiškingai perteikti išpūdzius. Bandomos naujos grafikos technikos (*grafinė monotipija, kartono ir kitų medžiagų faktūrų atspaudai*). Išgauti raštai ir tekstūros jungiami į atskirus darbelius. Susipažįstama su šriftu, lyginama įvairių jo technikų ir rūšių (*spausdintinio, rankraštinio*) išraiškingumas ir keliamos emocijos. Kuriamas savas šriftas ir knygelė, vaidinimo ar koncerto programa, skelbimas.
 - ❖ Stebima erdvinių formų įvairovė, lyginamos natūralios gamtinės ir dirbtinės formos, susipažįstama su kinetiniu menu. Iš įvairių medžiagų sudėtingesnėmis technologijomis kuriamos plokščios ir erdvinės formos (*pavyzdžiui, koliažai, asambliažai, formos iš papjė mašė, mozaikos iš gamtinių medžiagų, floristinės, popieriaus plastikos kompozicijos, judančios figūros iš šiaudų, vielos, molio ir kt. medžiagų, liejamos gipso formos*).
 - ❖ Stebimos ir aptariamios vizualinės komunikacijos priemonės. „Skaitomos“ simbolių, ženklų ir spalvų reikšmės (*pavyzdžiui, kelio ženkluose, tautodailės ir dailininkų kūrinuose*). Kuriami savi ženklai (*pavyzdžiui, klasės emblema, moksleivio pasiekimų ženkleliai ir pan.*).
 - ❖ Gamtos formose, aplinkos objektuose, dailės kūrinuose bandoma išvelgti dailės kalbos elementus (*ritmą, kontrastą ir kt.*) ir juos taikant kuriamos nesudėtingos kompozicijos (*pavyzdžiui, rami, judri, simetriška ir kt.*).

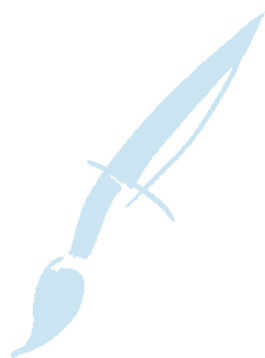
Dailėtyra

- ❖ Aptariant savo ir bendraamžių kūrybą, mokomasi apibūdinti kūrinio nuotaiką, turinį, atlikimo techniką. Gamtinė ir kultūrinė aplinka vertinama estetiniu požiūriu: vartojant pagrindinius dailės terminus ir sąvokas, bandoma savais žodžiais aptarti spalvų kuriamą nuotaiką, formų keliamą išpūdį, linijų ritmą.
- ❖ Apibūdinami tautodailės bruožai (*geometriniai, augaliniai, dangaus kūnų motyvai, būdingi spalvų deriniai*) ir savybės (*paprastumas, simboliškumas ir kt.*), lyginama su kitų tautų liaudies meno (*tekstilės, keramikos, papuošalų, margučių ir kt.*) pavyzdžiais.
- ❖ Aptariami vaizduojamosios ir taikomosios dailės skirtumai. Susipažįstama su pagrindinėmis vaizduojamosios dailės šakomis – tapyba, skulptūra, grafika ir jų pavyzdžiais vietinėje aplinkoje, Lietuvoje, pasaulyje.

- ❖ Skatinama ieškoti įvairių praeities ir dabarties menininkų kūrinių, tą pačią mintį, idėją perteikiančių skirtingais būdais bei priemonėmis ir korektiškai gretinant su moksleivių darbais, aptariami jų skirtumai ir panašumai.
- ❖ Apibūdinami istoriniai, kultūriniai, etnografiniai paminklai artimiausioje aplinkoje, aptariama jų meninė, istorinė vertė, pabrėžiama išsaugojimo svarba.

Dailės raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje

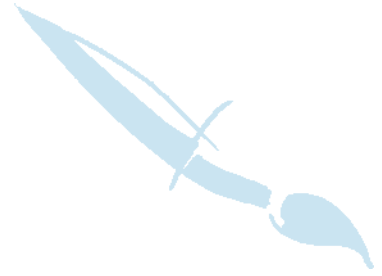
- ❖ Dailės raiškos įgūdžiai taikomi kitų meninio ugdymo dalykų (muzikos, šokio, teatro) integruotuose projektuose (*pavyzdžiui, kalendorinės šventės, metų laikai, meno akcija*).
- ❖ Rengiami dailės reportažai (*pavyzdžiui, apie klasės ar mokyklos parodas, vietos tautodailininkus ar dailininkus*).

IŠSILAVINIMO STANDARTAI

		PASIEKIMAI	
		II klasė	IV klasė
Sritis Dailės raiška plokštumoje ir erdveje	Esminiai gebėjimai	<p>1. Perteikti vaizdą, nuotaiką, idėją spalvinėmis, grafinėmis, erdvinėmis priemonėmis.</p> <p>2. Pažinti ir tikslingai naudoti pagrindiniais dailės kalbos elementais.</p>	<p>1.1. Dailės priemonėmis vaizduodami žmones, gyvūnus, aplinkos objektus ir jspūdžius:</p> <p>1.1.1. perteikia esmines vizualines savybes;</p> <p>1.1.2. vaizduoja daug detalių, jungia figūrą ir foną;</p> <p>1.1.3. pavaizduoja arčiau ir toliau esančius, vienas kitą užstojančius objektus.</p> <p>2.1. Skiria pagrindines ir antrines spalvas, pasirenka koloritą, perteikia įvairius atspalvius.</p> <p>2.2. Išraiškingai naudoja liniją, dėmę, formą, jų įvairovę.</p> <p>2.3. Skiria ir perteikia vaizduojamų objektų paviršių savybes, išgauna įvairias faktūras.</p> <p>2.4. Taiko simetriją ir įvairų ritmą, ieško komponuojamų objektų pusiausvyros.</p>
		<p>1.1. Mokytojo pasiūlytomis ar pačių pasirinktomis priemonėmis:</p> <p>1.1.1. drąsiai vaizduoja žmones, gyvūnus, fantastines būtybes, aplinkos objektus;</p> <p>1.1.2. savitai perteikia nuotaiką.</p> <p>2.1. Maišydami spalvas išgauna atspalvius, skiria šiltas ir šaltas spalvas.</p> <p>2.2. Pastebi linijas, spalvas, formas gamtoje, gyvenamojoje aplinkoje ir dailės kūriniuose, savitai panaudoja jų įvairovę piešdami, tapydami, konstruodami.</p> <p>2.3. Laisvai komponuoja horizontaliame ir vertikaliniame lape ir savitu ritmu išdėsto komponuojamus objektus.</p>	<p>3.1. Įgyvendindami sumanymus naudojami:</p> <p>3.1.1. sudėtingesnių techniky (<i>mozaikos, monotipijos, grafinių atspaudų, papjė mašė, popieriaus plastikos</i>) galimybėmis;</p> <p>3.1.2. papildomais darbo įrankiais (<i>mentelėmis, voleliais, kempinėmis</i>) ir medžiagomis (<i>anglimi, tušu, gipsu, moliu, viela, gamtinėmis medžiagomis</i>);</p> <p>3.1.3. mišriomis technikomis.</p> <p>3.2. Atsižvelgia į medžiagų savybes ir jomis savitai naudojami.</p>
		<p>3.1. Įgyvendindami sumanymus drąsiai naudoja dailės technikas, priemones, įrankius:</p> <p>3.1.1. tapybos (<i>akvarelę, guašą, teptukus</i>);</p> <p>3.1.2. grafikos (<i>pieštukus, flomasterius, kreideles, pastelę, tušą, plunksneles, štam pavimą, monotipiją</i>);</p> <p>3.1.3. aplikavimo (<i>popieriu, audiniu, klijus, žirkles</i>);</p> <p>3.1.4. erdviųjų formų kūrimo (<i>plastiliną, moli, gamtines medžiagas, antrines žaliavas</i>).</p> <p>3.2. Naudojami skirtingais medžiagų jungimo būdais (<i>rišimu, klijavimu, segimu</i>).</p>	

		PASIEKIMAI	
		II klasė	IV klasė
Sritis	Esminiai gebėjimai		
Dailėyra	<p>4. Stebėti ir vertinti draugų ir dailininkų kūrybą.</p> <p>5. Stebėti, tyrinėti, apibūdinti gamtinę ir kultūrinę aplinką, architektūros ir dailės kūrinius, tautodailę.</p>	<p>4.1. Apibūdina dailės kūrinio nuotaiką, savo ir bendraamžių kūrybinius sumanymus, vartoja paprasčiausias dailės sąvokas (<i>dailės kūriny, dailininkas, paroda ir kt.</i>).</p> <p>4.2. Savais žodžiais apibūdina savo ir bendraamžių kūrybinius sumanymus, vartoja paprasčiausias dailės sąvokas (<i>dailės kūriny, dailininkas, paroda ir kt.</i>).</p> <p>4.3. Atpažįsta panaudotas medžiagas, technikas.</p> <p>5.1. Apibūdina, kuo skiriasi ir kuo panašios gamtos ir žmogaus sukurtos formos.</p> <p>5.2. Žino artimiausioje aplinkoje esančius paminklus, apibūdina jų reikšmę ir išsaugojimo svarbą.</p> <p>5.3. Skiria tautodailės formas (<i>margučius, verbas, juostas ir kt.</i>), savais žodžiais apibūdina jų vertingumą.</p>	<p>4.1. Apibūdina dailės kūrinio nuotaiką ir susieja su dailės išraiškos priemonėmis (linijomis, spalvomis, forma).</p> <p>4.2. Skiria keletą pagrindinių dailės šakų (tapybą, grafiką, skulptūrą, keramiką, tekstilę).</p> <p>4.3. Bendrais bruožais apibūdina savo, bendraamžių ar dailininko kūrinių atlikimo techniką.</p> <p>5.1. Pastebi gamtinės ir žmogaus sukurtos aplinkos estetiškes savybes, jų darną (formų, dėmių ritmą, nuotaiką, simetriją, kontrastą).</p> <p>5.2. Įvardija keletą žymiausių Lietuvos architektūros paminklų, Lietuvos ir pasaulio dailininkų ir jų kūrinių. Skiria originalų dailės kūrinių nuo reprodukcijos.</p> <p>5.3. Atpažįsta tautodailės formas, paaiškina jose užfiksuotų būdingiausių simbolių reikšmes, palygina su kitų tautų liaudies meno pavyzdžiais.</p>
Dailės raiška socialiniame kultūriniame gyvenime	6. Pritaikyti dailės kūrinius klasės, mokyklos ar šeimos kultūriniame gyvenime.	<p>6.1. Savo dailės kūrinių puošia klase, buiti.</p> <p>6.2. Pritaiko dailės kūrinius mokykloje, šeimoje vykstantiems kultūriniais renginiams, šventėms, parodėlėms.</p>	<p>6.1. Savo kūrybinius sumanymus skiria pasirinktai temai, progai.</p> <p>6.2. Atlieka pasirinktą vaidmenį meno akcijoje, integruotos meninės veiklos projekte (dailininko, apipavidalintojo ir kt.).</p>

MUZIKA

BENDROJI PROGRAMA

Tikslas

Muzikos dalyko pradinio ugdymo pakopoje *tikslas* – puoselėti prigimtinių vaiko muzikalumą, ugdyti kūrybišką ir emocingą, norinčią ir gebančią prasmingai dalyvauti muzikinėje veikloje asmenybę.

Uždaviniai

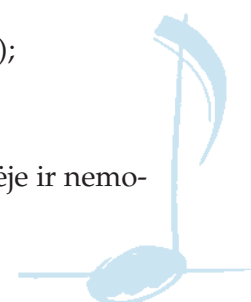
Igyvendinant tikslą *siekiama*, kad moksleiviai:

- ❖ muzikuotų (dainuotų, grotų), dalyvautų kūrybinėje veikloje, patirtų kūrybos džiaugsmą;
- ❖ turtintų intonacinį žodyną, plėtotų muzikinės kalbos patirtį;
- ❖ gebėtų išsiklausyti ir pajusti muzikos keliamas emocijas, ugdytųsi jausmų kultūrą;
- ❖ susipažintų su dabarties ir praeities muzikinės kultūros palikimu, patirtų estetinę muzikos vertę;
- ❖ dalyvautų klasės, mokyklos, šeimos muzikiniame kultūriniame gyvenime.

Struktūra

Muzikos dalykas pradinėje mokykloje apima šias sritis:

- ❖ muzikavimą (dainavimą, grojimą);
- ❖ muzikos kalbos praktiką (ritmo pojūčio bei intonacinės klausos lavinimą, muzikos rašto pradmenis);
- ❖ muzikos kūrimą (eksperimentavimą garsais, improvizavimą, komponavimą);
- ❖ muzikos klausymą, apibūdinimą ir vertinimą;
- ❖ muzikinę raišką socialiniame gyvenime (muzikinius pasirodymus mokyklinėje ir nemokyklinėje aplinkoje).

Metodinės nuorodos

Pradinės mokyklos laikotarpis itin palankus vaiko **muzikinių gabumų** lavėjimui ir plėtotei: žmogaus muzikiniai gabumai lavėja iki 9–10 metų, vėliau jie tampa stabilūs ir tokie išlieka visą likusį gyvenimą. Pradinėje mokykloje išlavinti muzikiniai gabumai vėliau nulemia vyresnio amžiaus vaikų muzikinių pasiekimų lygį. Vaikų muzikiniai gabumai lavėja pasitelkiant įvairias muzikinės veiklos sritis: dainavimą ir grojimą, kūrybą ir žaidimus, ritmavimą ir solfedžiavimą, muzikos klausymą ir jos nagrinėjimą bei vertinimą.

Būtina kūrybiškai pasinaudoti šio amžiaus vaikų poreikiu judėti ir įgimtu aktyvumu, todėl pirmenybė teiktina **aktyviam muzikavimui**. Aktyviai muzikuojant turtėja vaikų **muzikinės kalbos** patirtis, formuojasi jų **intonacinis žodynas**, lavėja **audiciniai gebėjimai**. Išlavėjusi muzikinės kalbos patirtis, turtingas intonacinis žodynas tampa muzikos supratimo pamatu, atveria platesnius muzikinės kultūros akiračius. Žinios apie muziką turėtų natūraliai rutuliotis iš praktinės vaikų veiklos, jos turėtų būti natūraliai „atrandamos“ ir įsisąmoninamos muzikinės kūrybinės bei žaidybinės veiklos metu. Savo turiniu ir formomis muzikavimas sietinas su kūno kultūra ir šokiu, daile, teatru, gimtosios kalbos ir pasaulio pažinimo sritimis; muzikavimas per kitų dalykų pamokas leistų patenkinti daugeliui vaikų įgimtą kasdienio muzikavimo poreikį. Itin pabrėžtina muzikinio folkloro ugdomoji galia; tautosaka, taudodailė ir muzikinis folkloras – puiki medžiaga tarpdalykinei integracijai.

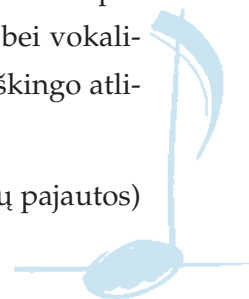
Būtina, kad pradinėje mokykloje muzikos užsiėmimus vedantis pedagogas būtų įgijęs reikiamą muzikinę kompetenciją (turėtų muzikinę klausą ir valdytų balsą, gebėtų gerai groti bent vienu muzikos instrumentu, lengvai skaitytų natų raštą).

Turinys

I–II klasės

Muzikavimas (dainavimas, grojimas), muzikos kalbos praktika, muzikos kūrimas

- ❖ Lietuvių liaudies dainų, žaidimų, ratelių ir autorinių dainų dainavimas pajaučiant muzikos nuotaiką, perteikiant ją balsu, veido išraiška, judesiu. Vokalinių įgūdžių c1–c2 diapazone formavimas. Muzikos išraiškos priemonių (tempo, štricho, dinamikos) bei vokalinių įgūdžių (artikuliacijos, dikcijos, kvėpavimo ir kt.) taikymas, siekiant išraiškingo atlikimo.
- ❖ Ritmo pojūčio (pulso, garsų trukmės santykių, stipriųjų ir silpnųjų takto dalių pajautos)

lavinimas judant pagal muziką, pasitelkiant rečitavimą, skandavimą, kūno perkusiją (trep-sėjimas, pliaukšėjimas, spragsėjimas). Garsų aukščio ir trukmės perteikimas judesiu, spalva, linija, balsu. Aštuntinė, ketvirtinė ir pusinė natos, ketvirtinė pauzė, dviejų ir trijų ketvirtinių metrai, kartojimo ženklas, volta. Intonavimas trichordo be pustonių (pavyzdžiui, la–sol–mi) garsais, natų skaitymas šešių garsų (do–la) ribose vaikui patogiu aukščiu.

- ❖ Muzikavimas įvairiais ritminiais ir melodiniais instrumentais. Improvizuoti melodiniai ir ritminiai „pokalbiai“ balsu, kūno perkusija, muzikos instrumentais. Eksperimentavimas garsais tyrinėjant jų savybes, ieškant naujesnių muzikavimo priemonių. Pažintis su įprastais (mušimas, pūtimas, braukimas) ir netradiciniais garso išgavimo būdais. Gamtos reiškinių, žmogaus nuotaikų, gyvūnų charakterio perteikimas garsais. Kūrybinių sumanymų kėlimas ir aptarimas, kūrimas pasiūlyta ar pasirinkta tema, panaudojant geriausiai žinomas priemones (ritminius instrumentus, judesį, spalvą, liniją ir kt.). Pritarimo dainai ar pratimui kūrimas.

Muzikos klausymas, apibūdinimas ir vertinimas

- ❖ Muzikos nuotaikos, patirtų muzikinių išgyvenimų, muzikos kūrinyje panaudotų muzikos išraiškos priemonių (tempo, dinamikos, registro ir kt.) aptarimas. Muzikinių ir nemuzikinių (gamtos, miesto, buitinių) garsų klausymas ir apibūdinimas. Susipažinimas su muzikos kūrėjais (liaudies tradicijomis, kolektyvais, kompozitoriais) ir atlikimo būdais (instrumentais, ansambliais), charakteringais muzikos žanrais (daina, šokiu, maršu). Atliekamos, klausomos, paties moksleivio ar jo klasės draugų sukurtos muzikos vertinimas.

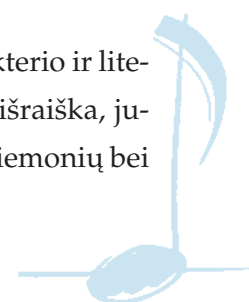
Muzikinė raiška socialiniame gyvenime

- ❖ Muzikinių žaidimų, dainų panaudojimas per kitų mokomųjų dalykų pamokas, dainavimas bei grojimas laisvalaikiu. Muzikavimas tėvams, savo bei kitų klasių moksleiviams.

III–IV klasės

Muzikavimas, muzikos kalbos praktika, muzikos kūrimas

- ❖ Įvairių žanrų, tematikos, dermės, nuotaikos dainų dainavimas. Dainos charakterio ir literatūrinio turinio aptarimas, nuotaikos pajauta, jos perteikimas balsu, veido išraiška, judesiu. Vokalinių įgūdžių h – d2 diapazone formavimas. Muzikos išraiškos priemonių bei vokalinių įgūdžių panaudojimas dainuojant.

- ❖ Paprasti daugiabalsumo būdai (pakaitinis dainavimas, kanonas ir kt.). Grojimas įvairiais ritminiais ir melodiniais instrumentais. Ansamblinio muzikavimo, elgesio scenoje praktika.
- ❖ Metrinio ritmo (pulso ir ritmo piešinio skirtumo, metro) pajauta. Dviejų ir trijų dalių metrai, pusinė nata, aštuntinė pauzė, nata su tašku, šešioliktinių natų grupės. Melodija, ryškiausios jos savybės (kryptis, motyvo pasikartojimas ir kt.). Dermės (mažoro, minoro) pajauta. Intonavimas tetrachordo garsais (pavyzdžiui, fa–mi–re–do), natų skaitymas oktavos ribose.
- ❖ Prasmingas muzikinis pokalbis ritminiais ir melodiniais instrumentais, kūno perkusija. Improvizavimas ritminiais ir melodiniais instrumentais, balsu. Kūrybos proceso supratimas (muzikinių priemonių paieška, sumanymo ikūnijimas bei tobulinimas). Ritminio pratimo, melodijos, kompozicijos pasiūlyta tema kūrimas ir atlikimas. Muzikos savybių išreiškimas judesiu.

Muzikos klausymas, apibūdinimas ir vertinimas

- ❖ Klausant muziką patirtų išgyvenimų nusakymas, muzikos kūrinio savybių (nuotaikos, tempo, dinamikos, jų pokyčių, kontrastų ir kt.) apibūdinimas. Muzikinio vyksmo supratimas. Kūrinio forma (kupletinė, paprastoji trijų dalių, rondo, variacijos). Tolesnė pažintis su muzikos kūrėjais ir muzikos atlikimo būdais. Susipažinimas su muzikinės kūrybos ištakomis, paskirtimi, žanrais (vokalinė ir instrumentinė muzika). Muzikinių problemų sprendimas (pavyzdžiui, kodėl kompozitorius kūrinyje nusprendė panaudoti vieną ar kitą dinamiką, tempą ir pan.). Kuriamos, atliekamos, klausomos muzikos vertinimas.

Muzikinė raiška socialiniame gyvenime

- ❖ Klasės, mokyklos muzikinių tradicijų pažinimas, kūrimas, puoselėjimas. Muzikavimas, muzikinių žinių ir gebėjimų panaudojimas nemokyklinėje aplinkoje (pavyzdžiui, muzikiniai pasveikinimai draugams ar šeimos nariams).

IŠSILAVINIMO STANDARTAI

		PASIEKIMAI	
		II klasė	IV klasė
Sritis	Esminiai gebėjimai		
Muzikavimas	<ol style="list-style-type: none"> Dainuoti taisyklingai ir išraiškingai. Groti ritminiais ir vienu iš melodinių instrumentų. Improvizuoti balsu, judesiu, melodiniais ir ritminiais instrumentais. Kurti paprastas kompozicijas. 	<ol style="list-style-type: none"> Intonuoja nesudėtingas dainas patogiu aukščiu. Dainuoja lengvai, be įtampos. Jaučia dainos nuotaiką, ją perteikia balsu, veido išraiška, judesiu, išryškina svarbesnius melodijos momentus. Ritminiais instrumentais groja paprastus ritmo darinius, melodiniu instrumentu – dviejų, trijų garsų melodijas. Naudoja įprastus ir netradicinius garso išgavimo būdus. Instrumentais ar kūno perkusija pritaria dainai. Pratęsia mokytojo muzikinę frazę, atsako į muzikinį klausimą. Perteikia garsais nuotaikas, aplinkos reiškinius, gyvūnų charakterius. Pabaigia nebaigtą melodiją, pritaiko pritarimą (ritminiais instrumentais, kūno perkusija) dainai ar pratimui. Kelia kūrybinius sumanymus, svarsto jų įgyvendinimo galimybes (kokį kūrinį norėtų sukurti, kokius instrumentus parinktų ir pan.). Kurdamas panaudoja įvairias priemones. Skiria ilgus ir trumpus garsus ritmo darinyje. Jaučia pulsą, parodo jį judesiu. 	<ol style="list-style-type: none"> Tiksliai intonuoja nesudėtingas dainas patogiu aukščiu, kontroliuoja kvėpavimą, kūno laikyseną. Dainuodamas grupėje savo balsą derina prie kitų. Išraiškingai dainuoja skirtingo charakterio dainas, vokaličius įgūdžius panaudoja atlikimo išraiškai pasiekti. Išraiškingai groja ritminiais instrumentais. Moka atlikti keletą nesudėtingų kūrinių pasirinktu melodiniu instrumentu. Grodamas naudoja įvairius štrichus (<i>legato</i> – <i>staccato</i>), išryškina dinamikos pokyčius. Groja paprastus (2–3 balsų) ansamblius. Atsako į muzikinius „klausimus“ panaudodamas įvairius garso išgavimo būdus, dinamiką, štrichą. Be išankstinio pasirengimo pagroja/padainuoja paprastus ritminius bei melodinius (2–3 tonų) motyvus. Jaučia muzikinės frazės apimtį. Kuria ir atlieka paprastas melodijas pagal pateiktą ritmą, metrą ar dermės garsus. Planuoja kūrybinę veiklą (kelia muzikinius sumanymus, numato jų įgyvendinimo būdus). Kurdamas parenka tinkamas muzikos išraiškos priemones. Jaučia pulso ir ritmo piešinio skirtumą. Skiria 2-jų ir 3-jų dalių metrus, judesiu parodo stipriąją takto dalį.
Muzikos kūrimas			
Muzikos kalbos praktika			

Sritis	Esminiai gebėjimai	PASIEKIMAI	
		II klasė	IV klasė
<p></p> <p>Muzikos klausymas, apibūdinimas ir vertinimas</p>	<p>6. Girdėti ir intonuoti melodinius darinius dermėje.</p> <p>7. Apibūdinti klausomą bei atliekamą muziką.</p>	<p>5.2. Rituoja (judesiu, skiemeniu, instrumentais) paprastus ritmo darinius, juos skaito ir užrašo įprasta ar sutartine notacija.</p> <p>6.1. Jaučia garsų aukščio skirtumus, pakartoja nesudėtingą melodinį motyvą ar frazę. Girdi melodijos kryptį ir parodo ją judesiu.</p> <p>6.2. Intonuoja ir solfedžiuoja paprastus 2–3 garsų melodinius darinius. Naudoja tradicinius ir netradicinius garsų aukščio fiksavimo būdus.</p>	<p>5.2. Žino pagrindines garsų bei pauzių vertes, natų organizavimo principus. Žintas ir ritmavimo įgūdžius pritaiko kurdamas bei atlikdamas muziką.</p> <p>6.1. Klausydamas, atlikdamas muziką skiria ir nusako melodikos savybes, atpažįsta minoro bei mažoro dermes.</p> <p>6.2. Intonuoja ir solfedžiuoja paprastas melodijas, skaito ir užrašo nesudėtingus melodinius darinius mažoro bei minoro dermėse.</p>
		<p>8. Vertinti muziką ir muzikinės kultūros reiškinius.</p>	<p>7.1. Savais žodžiais apibūdina klausomos muzikos nuotaiką, instrumentų tembrus.</p> <p>7.2.1. Atpažįsta ryškiausių muzikos kūrinius, charakteringus muzikos žanrus.</p> <p>7.2.2. Nusako panaudotas muzikos išraiškos priemones (pvz., kontrastingą dinamiką, tempo pokyčius).</p>
<p>Muzikinė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje</p>	<p>9. Taikyti muzikinę patirtį mokymų ir nemokyklinėje aplinkoje.</p>	<p>9.1. Dainuoja, žaidžia muzikinius žaidimus per kitų mokomųjų dalykų pamokas, laisvalaikiu.</p> <p>9.2. Muzikuoja kartu su klase pasirodymuose tėvams.</p>	<p>8.1. Dalijasi muzikiniais išgyvenimais, įžvalgomis, vertinimais, nusako muzikos reikšmę savo ir kitų žmonių gyvenime. Įžvelgia muzikos meno savitumą.</p> <p>8.2. Remdamasis sutartais kriterijais apibūdina savo ir klasės draugų muzikavimą, teikia siūlymų.</p> <p>9.1. Muzikuoja klasės bei mokyklos renginiuose (popietėse, projektuose ir kt.), dainuoja ar groja tėvams, artimiesiems, draugams.</p> <p>9.2. Pastebi ir vertina savo aplinkos muzikinius įvykius (pavyzdžiui, mokyklos koncertus, spektaklius, radijo ir televizijos laidas).</p>

ŠOKIS

BENDROJI PROGRAMA

Tikslas

Pagrindinis šokio dalyko pradinėje mokykloje *tikslas* – padėti vaikui atrasti ir išplėtoti savo kūrybines galias, gebėjimą reikštis šokio priemonėmis puoselėjant vaiko individualumą bei socialumą.

Uždaviniai

Igyvendinant tikslą *siekiama*, kad moksleiviai:

- ❖ patirtų šokio raiškos, kūrybos teikiamą džiaugsmą, patenkintų prigimtinių poreikių judėti;
- ❖ išplėtotų kūno kinestezines galias (koordinaciją, laikyseną, pusiausvyros pojūtį), reikalingas šokio raiškai;
- ❖ tirtų, pažintų ir naudotų šokio kalbos priemones savo sumanymams, mintims reikšti;
- ❖ išgyventų, suvoktų ir vertintų stebimą ar atliekama šoki;
- ❖ susiformuotų dorinių ir estetinių, bendravimo ir bendradarbiavimo nuostatų pagrindus;
- ❖ pritaikytų šokio raiškos gebėjimus klasės, mokyklos socialinėje kultūrinėje veikloje.

Struktūra

Šokio dalykas pradinėje mokykloje apima šias sritis:

- ❖ šoki (judesio/šokio raišką);
- ❖ šokio kūrybą (improvizavimą ir komponavimą);
- ❖ šokio stebėjimą, interpretavimą bei vertinimą;
- ❖ šokio raišką socialiniame kultūriniame bendruomenės gyvenime.

Metodinės nuorodos

Pradinėje mokykloje šokio dalyko sritys yra glaudžiai siejamos tarpusavyje. Įvairios šokio veiklos (atlikimo, kūrimo, stebėjimo, vertinimo) teikiami teigiami išgyvenimai pasitelkiami vaiko pažintiniams, kūrybiniais, bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimams ugdyti, vertybinėms nuostatoms formuoti. Daugiausia dėmesio skiriama judesio/šokio raiškai, plėtojant spontaniškos kūrybos gebėjimus. Svarbu, kad kūrybinės judesio/šokio raiškos užduotys atitiktų vaiko psichofizinę išsivystymą, skatintų formotis taisyklingą laikyseną, koordinaciją, judesių laisvumą ir sklandumą, sietūsi su individualia šokio patirtimi bei kitų dalykų mokomąja medžiaga.

Turinys

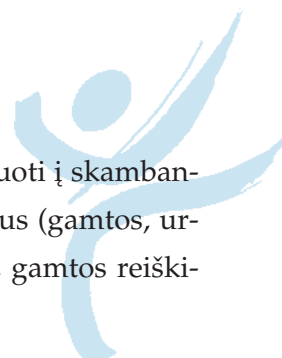
I–II klasės

Šokis

- ❖ Psichofizinio laisvumo (bendrauti, atsipalaiduoti, pasitikėti), aktyvumo (įsivaizduoti, išgyventi, suprasti) skatinimas įvairiais kūrybiniais žaidimais (pavyzdžiui, šokti taip, kaip šiandien jautiesi, pašokti savo vardą).
- ❖ Šokiui reikiamų kinestezinių kūno galių pažinimas ir plėtojimas. Koordinacijos, taisyklingos laikysenos, pusiausvyros pojūčio ugdymas kūrybinėmis užduotimis, naudojant įvairius pagrindinių judesių (ėjimo, bėgimo, šuoliukų, sukinių, vertimosi, lenkimosi, spyruokliavimo) tempo, krypties, kūno padėties, nuotaikos variantus. Judesių atlikimas savo tempu, ritmu ir derinant su muzikos tempu, ritmu. Izoliuotas kūno dalių judėjimas (pavyzdžiui, rankos plot, koja trept, galva linkt, pilvas trukt).
- ❖ Judesių/šokio raiškos „žodyno“ kaupimas. Kūno ir jo dalių padėties erdvėje patyrimas ir pajautimas, įvairių kūno ir jo dalių judėjimo galimybių tyrimas, perteikiant emocijas, judančius ir nejudančius aplinkos objektus, kitų mokomųjų dalykų medžiagą (pavyzdžiui, raides, skaičius). Šokio judesių pažinimas ir naudojimas, žaidžiant žaidimus, šokant ratelius, šokių žingsnius, lietuvių ir/ar kitų tautų šokius ar jų fragmentus.

Šokio kūryba

- ❖ Šokio judesių improvizavimas pavieniui, poroje ir grupėje. Judesiu reaguoti į skambančios įvairių stilių muzikos ritmą, tempą, melodiją, nuotaiką, nemuzikinius (gamtos, urbanistinius) garsus, balsą, tylą. Įvairių vaizdinių (pavyzdžiui, nuotaikų, gamtos reiškinių)

nių, kalendorinių švenčių, kitų dalykų mokomosios medžiagos) inspiruotos temos perteikimas. Kito vaiko kuriamų judesių atkartojimas (pavyzdžiui, stovint vienam paskui kitą, vienam priešais kitą – veidrodžiškai).

- ❖ Elementarios judesių sekos kūrimas, naudojant ir pažįstant įvairias erdves, laiko, energijos perteikimo galimybes. Kūrybinės užduotys, naudojant asmeninę ir bendrą erdvę, keičiant judesių kryptį (pirmyn–atgal, aukštyn–žemyn), kūno padėtį (pritūpus–atsigulus–atsistojus). Tempo keitimas (greiti, lėti judesiai). Judesių nuotaikos (piktai, pavargus, linksmi) keitimas.

Šokio stebėjimas, interpretavimas, vertinimas

- ❖ Šokio sukeltų išgyvenimų perteikimas žodžiais, judesiais, muzikos garsais, dailės raiškos priemonėmis.
- ❖ Judėjimo įvairovė aplinkoje (pavyzdžiui, žmogaus, kitų gyvų būtybių, gamtos reiškinių, transporto). Ar bet koks judėjimas yra šokis?
- ❖ Kalendorinėms šventėms būdingi žaidimai, rateliai, šokiai, bendruomeninė jų reikšmė.
- ❖ Šokėjo ir žiūrovo elgesio kultūros pagrindai.

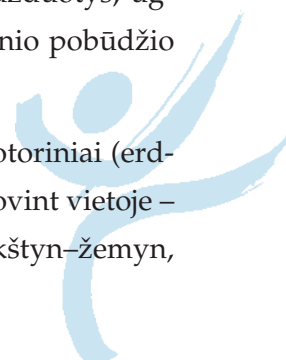
Šokio raiška socialiniame kultūriniame gyvenime

- ❖ Šokio raiškos integravimas į kitų mokomųjų dalykų pamokas, kultūrinius klasės renginius.
- ❖ Šokis, judesys ir sveika gyvensena (kelių mokomųjų dalykų integracijos projektas).

III–IV klasės

Šokis

- ❖ Žaidimais ir kūrybinėmis užduotimis toliau gilinami psichofizinio laisvumo, aktyvumo, savikontrolės gebėjimai (pradėti judėti, sustoti, nejudėti).
- ❖ Toliau plėtojamos šokiui reikiamos kinestezinės kūno galios. Kūrybinės užduotys, ugdančios judesio dydžio (didelis–mažas), stiprumo (silpnas–stiprus), plastinio pobūdžio (vingiuotas–kampuotas) pajautimą ir išreiškimą.
- ❖ Plečiamas erdves ir laiko naudojimo galimybių pažinimas šokant. Lokomotoriniai (erdvėje iš vietos į vietą – bėgti, šuoliuoti, verstis) ir nelokomotoriniai/ašies (stovint vietoje – tūptis, stotis, temptis, lenktis) judesiai, jų jungimas į derinius judant aukštyn–žemyn,

pirmyn–atgal. Judėjimas pavieniui ir grupėje formuojant erdvėje įvairias figūras (kvadrata, ratą, tiesę, vingiuotą liniją). Judesių deriniai, naudojant įvairius ritmus. Skirtinga judesių energija (pavyzdžiui, aukšti, stiprūs šuoliai, maži, smulkūs žingsneliai, lėti, platus apsisukimai).

- ❖ Judesių/šokio raiškos „žodyno“ turtinimas, žaidžiant žaidimus, atliekant šokių žingsnius ir jų derinius, naudojant šokio figūras, susikabinimus, šokant ratelius, lietuvių ir/ar kitų tautų šokius.

Šokio kūryba

- ❖ Improvizavimas ir komponavimas pavieniui, poroje ir grupėje. Sumanymų, minčių, jausmų perteikimas, ieškant kūrybinių idėjų literatūros, muzikos, dailės kūrinuose, kasdienio gyvenimo situacijose. Kūrybinės užduotys, naudojant žinomus judesius, šokio žingsnius, figūras, susikabinimus.
- ❖ Plečiamas erdvės, laiko naudojimo, energijos perteikimo galimybių pažinimas kuriant. Judesių sekos kūrimas, naudojant pradžios ir pabaigos elementus (pasiruošimas, susikaupimas, pradinė padėtis, judesių rutuliojimo pabaiga, sustojimas, nejudėjimas, nusilenkimas). Ritminių sekų kūrimas plojant, trepsint, naudojant įvairius kūno judesius. Judesio stiprumo, plastinio pobūdžio (plaukiantys, kampuoti, staigūs) judesių perteikimas.

Šokio stebėjimas, interpretavimas, vertinimas

- ❖ Aktyvus (susikaupus, atidžiai) šokio stebėjimas, išgyvenimų ir nuomonės perteikimas, remiantis savo šokio patirtimi ir žiniomis. Savos kūrybinės raiškos aiškinimas.
- ❖ Įvairių šokių panašumai ir skirtumai (tempo, nuotaikos, judesių, kostiumų).
- ❖ Šokio paskirtis (apeigų, socialiniai buitiniai, scenos šokiai).
- ❖ Su šokiu susijusios profesijos (šokėjo, choreografo, šokio mokytojo).
- ❖ Šokio ir kitų meno šakų jungtys (baletas, šokio spektaklis, koncertas, opera).

Šokio raiška socialiniame kultūriniame gyvenime

- ❖ Judesio ir šokio improvizacijos bei kompozicijos įvairių klasės, mokyklos renginių metu.
- ❖ Šokis ir papročiai (mokomųjų dalykų integracijos projektas).

IŠSILAVINIMO STANDARTAI

		PASIEKIMAI	
		II klasė	IV klasė
Sritis	Esminiai gebėjimai		
Šokis	<p>1. Šokti sklandžiai ir išraiškingai pavieniui, poroje, grupėje.</p>	<p>1.1. Šokdamas elementarius žaidimus, ratelius, šokius ar jų fragmentus:</p> <p>1.1.1. rodo psichofizinio laisvumo, aktyvumo pradmenis;</p> <p>1.1.2. orientuojasi erdvėje;</p> <p>1.1.3. prisiderina prie judesio/šokio ritmo, tempo, perteikia nuotaiką.</p>	<p>1.1. Šokdamas įvairius trumpus šokius ar jų fragmentus:</p> <p>1.1.1. kontroliuoja judesių tėkmę, pradėdamas judėti, sustodamas, nejudėdamas;</p> <p>1.1.2. naudoja erdvę (įvairias kryptis, lygmenis);</p> <p>1.1.3. perteikia judesio/šokio ritmą, tempą, judesio stiprumą, plastinį pobūdį, nuotaiką.</p>
Šokio kūryba	<p>2. Panaudoti įvairias kūrybos idėjas, raiškos priemones ir procesus.</p>	<p>2.1. Improvizuoja perteikdamas temą (pavyzdžiui, gamtos reiškinius, nuotaikas).</p> <p>2.2. Improvizuoja plastines kūno išraiškas pateiktu ritmu, tempu.</p> <p>2.3. Komponuoja elementarią judesių seką naudodamas įvairias judėjimo kryptis, kūno padėtis erdvėje.</p>	<p>2.1. Improvizuoja naudodamas žinomus judesius, šokio žingsnius, figūras.</p> <p>2.2. Improvizuoja perteikdamas įvairių judesių dydį, stiprumą, plastinį pobūdį, ritmą, tempą.</p> <p>2.3. Komponuoja trumpą judesių seką modeliuodamas jos pradžią, plėtojimą, pabaigą.</p>
Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	<p>3. Pažinti ir apibūdinti šoki, išreikšti įspūdžius bei vertinimus.</p>	<p>3.1. Išreiškia tai, ką išgyveno, suprato pasakodamas, nupiešdamas. Nurodo, kas ir kodėl patiko ar nepatiko.</p> <p>3.2. Savais žodžiais nusako šokio tempą, nuotaiką.</p> <p>3.3. Atpažįsta judesio/šokio raišką aplinkoje.</p>	<p>3.1. Dalijasi stebimo ar atliekamo šokio sukeltais įspūdžiais bei estetiniais vertinimais.</p> <p>3.2. Nurodo, kuo skiriasi ir kuo panašūs (tempu, nuotaika, judesiais, kostiumais) įvairūs šokiai.</p> <p>3.3. Atpažįsta mokyklinėje ir nemokyklinėje aplinkoje šoktus šokius. Pasakoja apie klases, mokyklos, šeimos šokio tradicijas.</p>
Šokio raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje	<p>4. Pritaikyti šokio žinias ir gebėjimus.</p>	<p>4.1. Naudoja judesį/šoki kaip raiškos priemonę kitų dalykų pamokose, klases, mokyklos renginiuose.</p>	<p>4.1. Dalyvauja kuriant, atliekant ir pristatant šokio raišką grupės, klases, mokyklos projekte.</p>

TEATRAS

BENDROJI PROGRAMA

Tikslas

Pagrindinis teatro dalyko pradinėse klasėse *tikslas* – išugdyti pradinę moksleivių teatrinę ir estetinę kompetenciją, stiprinančią domėjimąsi teatru ir įgalinančią savarankiškai ir kūrybingai reikštis socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

Uždaviniai

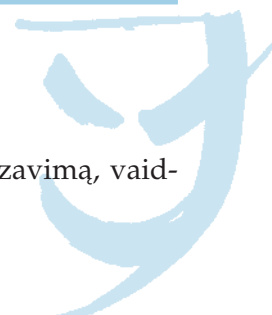
Igyvendinant tikslą *siekiama*, kad moksleiviai:

- ❖ norėtų reikšti save teatro priemonėmis;
- ❖ išsiugdytų pamatinius socialinio bendravimo ir sceninės kūrybos gebėjimus: psichofizinį laisvumą, aktyvumą, aplinkybių suvokimą, emocinį jų vertinimą, siekinio įgyvendinimą fiziniais bei žodiniais veiksmais;
- ❖ išplėtotų vaidybinio improvizavimo ir vaidinimo kūrimo gebėjimus;
- ❖ pratintųsi nagrinėti ir apibūdinti veikslių ir elgesio plastinę bei intonacinę įvairovę socialinėje kultūrinėje aplinkoje, gamtoje, teatro scenoje, stebėti vaidinimus ir juos vertinti;
- ❖ susiformuotų dorines ir etnines nuostatas, bendravimo kultūrą gyvenime, scenoje, teatre;
- ❖ pritaikytų teatrinės raiškos žinias ir gebėjimus per kitų dalykų pamokas, dalyvautų klasės, mokyklos teatriniame kultūriniame gyvenime, lankytųsi teatro spektakliuose.

Struktūra

Teatro dalykas pradinėse klasėse apima šias sritis:

- ❖ vaidybą (vaidmenų žaidimus, spontanišką ir parengtą vaidybinį improvizavimą, vaidmenų atlikimą scenelėse);

- ❖ vaidinimo kūrybą (sceninių aplinkybių, dramatinio siužeto bei sceninės raiškos – dekoracijų, kostiumų, įgarsinimo detalių – kūrimą, vaidinimo organizavimo pradmenis);
- ❖ vaidinimo stebėjimą, interpretavimą ir vertinimą;
- ❖ teatrinę raišką socialinėje kultūrinėje aplinkoje (per kitų dalykų pamokas, po pamokų bei renginių ir pasirodymų metu).

Metodinės nuorodos

Nuo pat pirmųjų teatro pamokų turėtų vyrauti nuotaikingas, smagus ir kartu tikslingas, nuoseklus, rimtas teatrinės kūrybos ir ugdymo procesas. Pagrindiniai ugdymo ir kūrybos metodai šioje pakopoje – improvizavimu grindžiami žaidimai bei vaidybos užduotys, žaidybinės sceninės aplinkybės, puoselėjančios palankią kūrybinę vaikų savijautą ir vaidybos pradmenis. Svarbu, kad kūrybinės užduotys atitiktų moksleivių emocinę socialinę ir kultūrinę patirtį, būtų susietos su kitų mokomųjų dalykų medžiaga. Kūrybinės vaidybos užduotys papildomos fiziniais žaidimais, kurie tampa svarbiais atsipalaidavimo, psichologinės iškrovos momentais. Pradžioje vaidybos užduotys ir žaidimai atliekami bendrai, paskui – grupėmis (viena grupė vaidina, kiti stebi), dar vėliau – vienas veikia, o likusieji stebi. Vaidybos užduotys glaudžiai siejamos su draugų vaidybos ir aktorių vaidinimų stebėjimo, vertinimo užduotimis (prireikus naudojant vaizdo ir garso įrašus). Jungiant įvairias skirtingas užduotis pravartu taikyti būdus ir priemones (pavyzdžiui, skaičiuotę, pasaką, garsą, piešinį, telegramą ir kt.), padedančius išrutulioti pamokoje įdomų, intriguojantį dramatinį siužetą. Šio siužeto kūrimas bei atlikimas ir tampa teatro pamokos scenarijumi.

Turinys

I–II klasės

Vaidyba

- ❖ Psichofizinio laisvumo, natūralumo gyvenime ir stebimoje situacijoje (scenoje) puoselėjimas. Įtampos atpalaidavimas, bendravimo baimės įveikimas, tarpusavio pasitikėjimo žaidinimas žaidimais, ritualais, meditacija, kt. kūrybine veikla.
- ❖ Elementarus orientavimasis scenos ar klasės kambario erdvėje (susirasti savo vietą, tolygiai išsidėstyti, neužstoti partnerio, būti matomam, neatsukti žiūrovams nugaros).
- ❖ Psichofizinio aktyvumo puoselėjimas. Fizinių ir žodinių veiksmų improvizavimas pagal

realias socialinio bendravimo aplinkybes (vaidmenų žaidimai „Išrikiuoti kitus pagal drabužio spalvą“, „Pasisveikinti ir pasakyti savo vardą“ ir kt.) bei išivaizduojamomis sceninėmis aplinkybėmis (išivaizduojant pojūčius („Striksėti per balas“), objektus (ne pieštukas, o...), veikėjus ir veiksmus („Pirkėjas ir pardavėjas“). Menamų reikmenų naudojimas. Scenos sąlygiškumo pajauta.

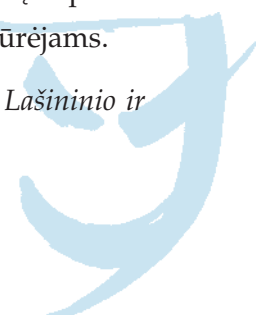
- ❖ Spontaniškos ir parengtos improvizacijos pagal lietuvių kalbos (tautosakos) arba dailės, muzikos, šokio ir kt. dalykų mokomąją medžiagą.
- ❖ Pasakos kūrimas improvizuojant žodžius ir fizinius veiksmus. Pasakos sekimas.
- ❖ Vaidybinės scenelės su žaidimo elementais (pavyzdžiui, „Greitoji pagalba“) improvizuojant ir atliekant iš anksto parengtus fizinius bei žodinius veiksmus.

Vaidinimo kūryba

- ❖ Dramos elementų (sceninių aplinkybių) sumanymai remiantis asmenine patirtimi, fantazija, panaudojant gimtosios kalbos žodžių (*tuk tuk, ropoti*), dailės, muzikos, šokio raiškos priemonių (*spalvų, linijų, ritminių derinių*), kitų mokomųjų dalykų medžiagos keliamas asociacijas. Kas gali scenoje veikti? Kur? Kada? Ko veikėjas gali siekti? Ką dėl to gali daryti? Kas gali atsitikti? Dorovinė siužeto tema.
- ❖ Sumanymų įgyvendinimas pažįstant ir kuriant elementarias teatrines formas: „Vaidmenų žaidimus“ (improvizuojami būdingi socialinių veikėjų veiksmai), „Vaizduotės teatrą“ (improvizuojama išivaizduojant kurią nors sceninę aplinkybę arba įasmeninant objektą (*žaislą, teatrinę lėlę, teptuką, žuvelių akvariumą*), „Pasakotojo teatrą“ (vienas seka, kiti kuria veiksmus, garsus, keičia dekoracijų detales).
- ❖ Aplinkos daiktų pritaikymas sceninės raiškos (kostiumų, dekoracijų) detalėms (pavyzdžiui, „žiemą“ užsimaunamos pirštinės). Menama sceninė raiška (pavyzdžiui, *durys, krepšelis*).

Vaidinimo stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas

- ❖ Vaidinimo stebėjimas susikaupus, išgyvenant, suprantant, laisvai reaguojant ir bendraujant su aktoriais.
- ❖ Žiūrovo elgesio kultūros pradmenys.
- ❖ Pasidalijimas atpažinimo džiaugsmu, papasakojimas, kas patiko, nepatiko, ką suprato. Įspūdžius išreiškianti vaidybinė improvizacija, piešinys, laiškas vaidinimo kūrėjams.
- ❖ Vaidmenys kalendorinėse ir tradicinėse šventėse (pavyzdžiui, *Kalėdų Senelio, Lašininio ir Kanapinio, Piršlio ir kt.*).

Teatrinė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje

- ❖ Žaidimų, improvizacijų, vaidybinių scenelių integravimas į kitų mokomųjų dalykų pamokas, kultūrinius renginius.

III–IV klasės

Vaidyba

- ❖ Žaidimai ir improvizavimo užduotys, gilinančios psichofizinio laisvumo, aktyvumo, orientavimosi stebimoje situacijoje gebėjimus. Toliau puoselėjami fizinės ir emocinės savikontrolės pradmenys (išlaukti, nepertraukti, neužtęsti, nesuskubėti, jausti partnerio emocinę būseną ir į ją atsižvelgti).
- ❖ Sąlygiškumo jausmo gilinimas ir kūno plastikos „žodyno“ kaupimas stebint ir perteikiant kūno plastika būdingas gamtos ir buities objektų savybes: formą („aš – žaltys“), dydį (*milžino, žirnio*), svorį (*akmens*), judėjimo kryptį (*šachmatų figūrų*), tempą (*sraigės*), ritmą (*laikrodžio*).
- ❖ Kalbinio intonacinio „žodyno“ kaupimas improvizuojant ir perteikiant balsu veikėjo kalbos garsumą–tylumą (*šauklio, snaigės*), tempą (*vėjo*), ritmą (*kalakuto*), toną (santykį) (*vieversėlio, kompiuterio*). Kartu lavinamas kalbos padargų judrumas, tarties aiškumas, balso skambumas. Pažįstami įvairūs veikėjų siekiniai (*ko aš, veikėjas, siekiu?*).
- ❖ Spontaniškos ir parengtos improvizacijos pagal socialinio bendravimo situacijas (*pavyzdžiui, „Laidos vedėjas ir svečias“*), perteikiant būdingą elgesio etiketą, fizinius ir žodinius intonacinius veiksmus, emocinius vertinimus. Apibūdinama įvairi socialinė elgsena gyvenime.
- ❖ Vaidybinės scenelės pagal literatūros (tautosakos) ar mokomųjų dalykų siužetą, naudojant sukaupią bei plečiant kūno plastikos ir kalbinį intonacinį „žodyną“. Skirtingos to paties veikėjo siekinio, vertinimų, veiksmų eigos interpretacijos. Veikėjo, aktoriaus, vaidmens skirtumai ir panašumai.

Vaidinimo kūryba

- ❖ Dramos elementų (skirtingų veikėjų, jų siekinių, veiksmų eigos, laiko, vietos) perteikimas ir atpažinimas savo ir kitų improvizacijose, išskyrimas literatūriniame tekste, ikonografinėje medžiagoje. Motyvuotas kelių elementų (*pavyzdžiui, veikėjo siekinio ir veiksmų*) siejimas tarpusavyje.
- ❖ Kuriami įvairūs veikėjo ir grupės, kelių veikėjų grupių, veikėjo/ų ir dekoracijų išdėstymo deriniai. Puoselėjami gebėjimai suvokti mizanscenomis išreiškiamus emocinius vertinimus.

- ❖ Sceninės raiškos detalių kūrimas puoselėjant dekoravimo, apšvietimo, įgarsinimo supratimą (kaip reikmenys, kostiumas pabrėžia veikėjo būdingas ypatybes ir siekinį; dekoracijos atskleidžia veiksmo vietą ir laiką; šviesa, garsai ir muzika sutelkia žiūrovų dėmesį, sukuria nuotaiką). Kontrasto panaudojimas.
- ❖ Toliau gilinamas pažinimas, kaip kuriamos paprasčiausios teatrinės formos: „Vaidmenų žaidimai“, „Vaizduotės teatras“, „Pasakotojo teatras“. Kartu išsiaiškinamas dramaturgo, režisieriaus, aktoriaus, dailininko, kompozitoriaus įnašas į vaidinimo kūrybą.

Vaidinimo stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas

- ❖ Gilinami gebėjimai stebėti vaidinimą susikaupus, jį išgyvenant ir suprantant. Patirtų teatrinė išgyvenimų ir nuomonės išsakymas išvelgiant, apibūdinant ir vertinant vaidybos ir sceninės raiškos priemones.
- ❖ Teatrinio ir socialinio bendravimo situacijų lyginimas, svarbiausių panašumų ir skirtumų išvelgimas.
- ❖ Susipažinimas su teatro žiūrovų salės sandara: parteris, amfiteatras, ložė, balkonas. Dramos ir lėlių vaidinimų skirtybės ir panašumai.
- ❖ Teatras aplink mus: mokyklos, vietos bendruomenės, profesionalusis teatras, jo kūrėjai. Radijo, televizijos vaidinimai. Kino aktorių, estrados, operos ir baletu, cirko artistų vaidyba. Įvairus žmogaus ryšys su teatru (teatro mokytojai, kritikai, žurnalistai, teatro muziejų darbuotojai).

Teatrinė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje

- ❖ Vaidinimo kūrimo projektas (*pavyzdžiui, „Žaidžiame teatrą“, Vaikai – režisieriai, aktoriai, dailininkai, apšvietėjai, garso operatoriai ir kt.*).
- ❖ Teatro ir kitų meninio ugdymo dalykų (dailės, muzikos, šokio) integracijos projektas (*pavyzdžiui, „Vaidinimas-koncertas“, „Teatro programėlių paroda“*).
- ❖ Paprasčiausių teatrinė formų parodymas. Klasės, mokyklos teatrinė tradicijų pažinimas, kūrimas, puoselėjimas.

IŠSILAVINIMO STANDARTAI

		PASIEKIMAI	
		II klasė	IV klasė
Sritis	Esminiai gebėjimai		
Vaidyba	1. Vaidinti įtaigiai ir išraiškingai.	<p>1.1. Stebimoje (sceninėje) situacijoje rodo laisvumo ir psichofizinio aktyvumo pradmenis:</p> <p>1.1.1. įsivaizduoja ir suvokia scenines aplinkybes (girdi, lyti, mato ir kt.);</p> <p>1.1.2. jas vertina mimika, judesiu, veiksmams, balso intonacija;</p> <p>1.1.3. stekia siekinio improvizuodamas ir atlikdamas trumpą fizinių ir/ar kalbinių veiksmų seką.</p> <p>1.2. Rodo sceninės kultūros pradmenis (randa matomą vietą, neužstoja kito, neatsuka žiūrovams nugaros).</p>	<p>1.1. Stebimoje (sceninėje) situacijoje išlieka laisvas ir psichofiziškai aktyvus:</p> <p>1.1.1. įsivaizduoja ir suvokia scenines aplinkybes (girdi, lyti, mato ir kt.);</p> <p>1.1.2. jas vertina panaudodamas plastiką ir balso intonaciją;</p> <p>1.1.3. stekdamas siekinio improvizuoja ir atlieka fizinių ir/ar kalbinių veiksmų eigą. Stengiasi išlaikyti sąlygišką ir motyvuotą tempą;</p> <p>1.1.4. perteikia būdingas veikėjo fizines ypatybes ir vertybines nuostatas.</p> <p>1.2. Rodo sceninę kultūrą (žiūrovai gali aiškiai matyti ir girdėti).</p>
Vaidinimo kūryba	2. Sumanyti ir įgyvendinti dramatinio, režisavimo, įscenavimo idėjas.	<p>2.1. Sumano ir apibūdina paskirus dramos elementus (scenines aplinkybes) (pavyzdžiui, kur vyksta veiksmas?).</p> <p>2.2. Rodo naudojimosi menamais reikmenimis pradmenis.</p> <p>2.3. Pritaiko aplinkos daiktus dekoracijoms, kostiumams, garsams.</p> <p>2.4. Padeda organizuoti (parengti tinkamą aplinką, pasiskirstyti vaidmenis, kt.) paprasčiausią teatrinę formą (pavyzdžiui, „Vaizduotės teatras“).</p>	<p>2.1. Sumano ir susieja keletą dramos elementų (scenių aplinkybių) (pavyzdžiui, veikėjo siekinį ir veiksmų eigą).</p> <p>2.2. Tikslingai naudojami menamais reikmenimis, dekoracijomis, kostiumo detalėmis.</p> <p>2.3. Dekoruoja, apšviesdamas, įgarsindamas:</p> <p>2.3.1. išryškina skirtingus veikėjus;</p> <p>2.3.2. pabrėžia veiksmo pradžią ar pabaigą, eigos momentus;</p> <p>2.3.3. sukuria nuotaiką.</p> <p>2.3. Organizuoja paprasčiausias teatrinės formos kuria mizansceną ir paaiškina (pavyzdžiui, pasakotojo buvimas scenos vidury reiškia jam pagarbą).</p>
Vaidinimo stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	3. Išreikšti išpūdžius, perteikti žodžiais vaidinimo prasmę, vertinti estetines savybes.	<p>3.1. Dalijasi teatriniais išpūdžiais, patirtais mokyklinėje ir nemokyklinėje aplinkoje, nurodo, kas patiko ar nepatiko ir kodėl.</p>	<p>3.1. Dalijasi estetiniais vertinimais, juos susieja su vaidybos ir sceninės raiškos priemonėmis. Atsakuoja, ką suprato (kokie veikėjai veikia, ko jie siekia, kaip elgiasi, kur vyksta veiksmas).</p>

		PASIEKIMAI	
		II klasė	IV klasė
Sritis	Esminiai gebėjimai	<p>3.2. Savais žodžiais apibūdina klasės draugų vaidybą.</p> <p>3.3. Atpažįsta ir vertina teatrinę raišką aplinkoje (pavyzdžiui, kalėdinius vaidinimus ar kaukių karnavalą).</p> <p>3.4. Rodo žiūrovo elgesio kultūros pradmenis.</p>	<p>3.2. Pagal susitartus kriterijus (įdomu, gražu, kūrybiška, įtikinama) apibūdina klasės draugų vaidybą, teikia siūlymų.</p> <p>3.3. Savais žodžiais ir vartodamas keletą terminų nusako:</p> <p>3.3.1. kuo iš esmės skiriasi ir kuo panašūs gyvenimas ir teatro scena;</p> <p>3.3.2. koks pagrindinis dramaturgo, aktorių, režisieriaus, dailininko, kompozitoriaus įnašas į vaidinimo kūrimą;</p> <p>3.3.3. kokios svarbiausios klasės ar mokyklos, šeimos teatrinės tradicijos.</p> <p>3.4. Rodo žiūrovo kultūrą.</p>
	Teatrinė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje	<p>4. Pritaikyti teatro žinias ir gebėjimus.</p>	<p>4.1. Žaidžia vaidmenų žaidimus, improvizuoja paprasčiausias vaidybines sceneles per kitų mokomųjų dalykų pamokas, klasės pasirodymuose.</p>

*Meninis
ugdymas*

Pagrindinis ugdymas

TURINYS

MENINIS UGDYMAS	507
DAILĖ	515
Bendroji programa	515
Išsilavinimo standartai	524
MUZIKA	528
Bendroji programa	528
Išsilavinimo standartai	534
ŠOKIS	537
Bendroji programa	537
Išsilavinimo standartai	544
TEATRAS	545
Bendroji programa	545
Išsilavinimo standartai	553

MENINIS UGDYMAS

Tikslas

Apibrėžiant meninio ugdymo pagrindinėje mokykloje tikslą ir uždavinius, atsižvelgiama į naują Lietuvioje ir kitose šalyse išvirtinančią meninio ugdymo sampratą:

- ❖ menas laikomas tam tikra kalba ir komunikacijos priemone, kuriai suprasti bei vartoti reikia meninės ir estetiškos kompetencijos¹. Meno kūriniai atveria savitą ir turtingą prasmų bei vertybių pasaulį, kurio pažinimas yra toks pat reikšmingas, kaip ir mokslinis, matematinis, religinis ir kt. pažinimas. Asmeniui gebant stebėti, išgyventi ir suvokti meno kūrinius, tenkinamas jo meninio pažinimo interesas, didinamas sąmoningumas, išplečiamos objektyviojo ir ypač subjektyviojo pasaulio pažinimo ribos;
- ❖ meniniai gebėjimai traktuojami kaip įvairiapusiai, apimantys ne vien intuicijos ir jausmų, bet ir intelekto raišką. Įvairios meno šakos ugdo įvairias intelekto rūšis, kaip antai: muzikinių, erdvinį, kinestezinį, socialinį (bendravimo) ir kt., be to, meninėje veikloje ugdomi suvokimo (analizės, lyginimo, apibendrinimo, vertinimo), kritinio mąstymo, problemų sprendimo bei kiti protiniai gebėjimai, turtinama emocinė patirtis, ugdoma jausmų raiškos kultūra, skatinamas asmenybės individualumo ir savarankiškumo atsiskleidimas;
- ❖ meninis ugdymas turi ir instrumentinę, ir savaiminę vertę. Jis plėtoja moksleivių bendruosius gebėjimus (asmeninius, socialinius ir kt.), puoselėja humanistinėmis vertybėmis grindžiamą asmens dvasinį pasaulį. Antra vertus, suteikia bendrąją meninę ir estetišką kompetenciją, reikalingą įvairiose gyvenimo srityse, ugdo moksleivių meninius ir estetiškus gebėjimus, padedančius išreikšti save, kurti, komunikuoti, įprasminti savo gyvenimą kūrybiniu indėliu į bendruomenės, šalies ir pasaulio meno kultūrą;
- ❖ svarbiausia yra ugdyti moksleivių *estetinio suvokimo* gebėjimus, nes ne visi moksleiviai taps menininkais ar meno srities darbuotojais, todėl ugdamt jų meninius gebėjimus, kartu plėtojamoms ir moksleivių estetinio suvokimo galios. Siekiant, kad estetiškas suvokimas, interpretavimas bei vertinimas būtų gilesni, pagrįstesni, įvairiapusiškesni, būtina moksleiviams suteikti meno teorijos, istorijos, kritikos ir estetikos žinių. Meninė ir estetiškos moksleivių bei visos visuomenės kompetencija, sąmoningas požiūris į dabarties meno, tikrovės estetišką raišką turi padėti laiduoti kultūros tęstinumą, esminės žmogiškosios patirties, žinių ir vertybių perdavimą iš kartos į kartą;
- ❖ meninio ugdymo svarba itin padidėja kuriant kompetentingą ir kūrybingą žinių visuomenę, kurios egzistavimas susijęs su nenutrūkstama neverbalinių ir verbalinių kultūros ženklų, jų sistemų suvokimo, interpretavimo ir kūrybinių sprendimų priėmimo tėkme.

¹ Kompetencija – mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytu žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma.

Joje itin reikalingi tampa savęs ir kitų pažinimo bei savikontrolės įgūdžiai, gebėjimai prisitaikyti ir gerbti kitoki (dažnai skirtingą) mąstymo, darbo ir gyvenimo būdą, platus saviraiškos (taip pat ir meninės bei estetiškos) būdų spektras;

- ❖ meninis ugdymas reikalingas *kiekvienam žmogui*. Meninio ugdymo procese veiksmingai ir harmoningai ugdoma visa žmogaus asmenybė – jo kūrybinės, intelektinės, emocinės, fizinės galios, verbalinės ir neverbalinės raiškos gebėjimai, vertybinių nuostatų sistema, todėl galima iš esmės padidinti asmens dalyvavimo įvairioje socialinėje bei kultūrinėje veikloje galimybes. Meninis ugdymas – neatskiriama bendrojo kultūrinio ir socialinio ugdymo dalis, tolesnio moksleivių mokymosi, gyvenimo bei darbo dabarties bei ateities visuomenėje kokybės ir sėkmės prielaida. Kartu tai – investicija į mūsų šalies ateitį.

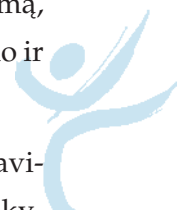
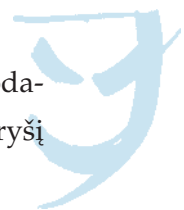
Meninis ugdymas pagrindinėje mokykloje grindžiamas jau turimais moksleivių meniniais ir estetiniais gebėjimais bei žiniomis. Šioje pakopoje intensyviai gilinamasi į išpūdingiausius praeities ir dabarties meno kūrinius, jų kūrybos technikas, priemones, būdus, žanro ir stiliaus ypatybes. Įgyjamos meno kultūros žinios nėra savitikslių – jos skirtos praturtinti bei brandinti moksleivių kūrybinę meninę raišką ir estetinę išvalgą.

Svarbiausias pagrindinio meninio ugdymo *tikslas* – toliau plėtoti moksleivių kūrybines, dvasines ir fizines galias, suteikti meninės ir estetiškos kompetencijos bei dorinės, socialinės kultūrinės ir pilietinės brandos pagrindus, ugdyti jautrų, mąstantį, kūrybingą, išvalgų meno suvokėją, aktyvų jo vartotoją.

Uždaviniai

Igyvendinant meninio ugdymo tikslą *siekiama*, kad moksleiviai:

- ❖ sukauptų plačią meninių, estetinių, socialinių kultūrinių išpūdžių patirtį ir ja naudodamiesi išplėtotų savo kūrybinius sumanymus, juos išreikštų ir užmegztų bendravimo ryšį su suvokėjais;
- ❖ toliau lavintųsi kūrybinę meninę raišką grindžiančius psichofizinius gebėjimus (psichofizinį laisvumą ir aktyvumą, orientavimąsi kūrybinėje erdvėje, taisyklingą kvėpavimą, rankų ir viso kūno laikyseną, koordinavimą ir kt.), išsiugdytų emocijų raiškos, meninio ir socialinio bendravimo kultūros pagrindus;
- ❖ remdamiesi praeities ir dabarties meno kūrinių analizavimu bei kūrybiniu interpretavimu išplėstų meno raiškos priemonių (garsų, judesių, veiksmų, linijų, spalvų ir kt.) taikymo būdų bei galimybių „žodyną“, pagilintų meno „kalbos“ elementų, jų komponavimo principų bei sandarų pažinimą;
- ❖ toliau lavintųsi meninės raiškos perteikimo gebėjimus (muzikuodami tiksliai intonuotų,

ritmuotų, šokdami koordinuotai judėtų, vaidindami įsivaizduotų scenines aplinkybes, jas vertintų, reaguotų sukurdami veiksmus, dailės raiškoje derintų akies, rankos, mašty-
mo procesus), išsiugdę meninio raiškumo pojūtį;

- ❖ susipažintų su Lietuvos, Europos bei kitų šalių meno paveldu, meno kūrinų, jų šakų, rūšių, žanrų ir stilių įvairove meno istorijos raidoje, iškiliausiais kūrėjais;
- ❖ reaguotų į meno kūrinį išlaikydami estetinę distanciją, pagrįstą kūrinio interpretaciją as-
meniniais išgyvenimais, meno kalbos elementais, stiliaus ypatybėmis, estetinėmis savy-
bėmis, vartotų vaizdingą kalbą ir tinkamas sąvokas bei terminus;
- ❖ pagilintų supratimą, kaip meno kūriniai susiję su mūsų šalies ir Europos praeities ir da-
barties socialinio kultūrinio gyvenimo bruožais: tradicijomis, požiūriais, grožio ir dorovės
normų sampratomis, atskleistų kūrinų sąsajas su kitų meno šakų kūrybos priemonė-
mis ir būdais;
- ❖ suvoktų meną kaip asmens patirties ir vertybinių nuostatų išraišką, teikiančią prasmin-
gų išgyvenimų, savęs ir kitų pažinimą, kaip estetinę vertybę bei kaip kultūros paveldo
dalį, suprastų įvairių meno reikšmę ir paskirtį (estetinę, istorinę, pilietinę, kultūrinę) tau-
tos, šalies, asmens gyvenime;
- ❖ įgytus kūrybinės meninės raiškos gebėjimus ir žinias įprasmintų aktyviai dalyvaudami
aplinkos socialiniame kultūriniame gyvenime.

Ugdytinos vertybinės nuostatos

Puoselėjamos meninio ugdymo specifika atitinkančios svarbiausios *vertybinės nuostatos*.

Siekama, kad moksleiviai:

- ❖ pasitikėtų savimi ir rodytų iniciatyvą realizuodami save kūrybinėje meninėje raiškoje,
norėtų plėtoti kūrybines, dvasines, fizines galias, siektų kokybės ir pripažinimo;
- ❖ gerbtų kiekvieno žmogaus, taip pat ir savo, vertingumą, orumą, kūrybinę laisvę, asmeni-
nį apsisprendimą ir pasirinkimą, demokratinius visuomenės sugyvenimo principus, lai-
kytųsi dorinių nuostatų bendraudami ir bendradarbiaudami;
- ❖ rūpintųsi naudojamų meninės išraiškos priemonių tikslumu ir tikslingumu, kuriamos
formos turiningumu ir grožiu, siektų kurti estetines vertybes savo aplinkoje;
- ❖ aktyviai ir savarankiškai siektų žinių, įvertintų darbo ir mokymosi reikšmę siekiant re-
zultatų;
- ❖ brangintų savo tautinį, kultūrinį tapatumą, rūpintųsi klasės, mokyklos, bendruomenės
kultūrinio paveldo ir tradicijų išlaikymu, puoselėjimu, jų kūrybingu plėtojimu;

- ❖ įvertintų meninio ugdymo teikiamą įvairiopą naudą: emocinių ir estetinių išgyvenimų praturtinimą, asmeninio lavinimosi ir tobulinimosi galimybes;
- ❖ kritiškai vertintų ir atsispirtų destruktiviems meno ir elgesio reiškiniams, rinktūsi vartoti meno kūrinius pagal sąmoningai suvoktus kriterijus, paskirtį ir tikslus.

Bendrieji gebėjimai

Drauge siekiama, kad moksleiviai išplėtotų *bendruosius gebėjimus* – *asmeninius, socialinius, komunikacinius, darbo ir veiklos*:

- ❖ užmegztų ir palaikytų teigiamus santykius su klasės draugais, mokytojais, grupės nariais, bendradarbiautų ir vadovautų, taikiai ir konstruktyviai spręstų konfliktus;
- ❖ atsakytų už savo veiksmus ir mokymosi rezultatų sėkmę;
- ❖ tikslingai, taupiai ir saugiai naudotų priemones, medžiagas, saugotų savo ir kitų psichinę bei fizinę sveikatą, racionaliai tvarkytų savo laiką, skirtų deramą laiką mokymuisi ir poilsiui;
- ❖ naudotųsi įvairiais prieinamais informavimo šaltiniais ir kompiuterinėmis technologijomis informacijai rasti ir pateikti, kūrybiniais sumanymams įgyvendinti;
- ❖ suplanuotų darbą, iškeldami tikslą, numatydami etapus, pasirinkdami tinkamus įrankius, medžiagas, priemones, būdus, sukurtų kūrinį, jį įvertintų, numatytų tolesnio tobulinimo galimybes;
- ❖ keltų ir spręstų problemas taikydami įvairius kūrybinės ir pažintinės veiklos būdus, kaip antai: aprašymą, tyrimą, eksperimentavimą, modeliavimą, duomenų rinkimą, apibendrinimą, lyginimą, alternatyvių sprendimų siūlymą, išvadų darymą.

Didaktinės nuostatos

Meninio ugdymo dalykų (*dailės, muzikos, šokio, teatro*) mokoma pagal tam tikrus principus.

- ❖ *Puoselėjant palankią kūrybai ir mokymuisi nuotaiką.* Susidomėjimą ir susitelkimą kelianti nuotaika yra viena svarbiausių moksleivių kūrybingumo ir mokymosi pasiekimų prielaida. Ji ne tik suaktyvina, bet ir padeda jaustis saugiems, pasitikėti savimi, atsižvelgti į paauglių psichofizinio vystymosi ypatumus (pavyzdžiui, nerangumą, susikaustymą, norą save įtvirtinti ir iš to kartais kylantį perdėtą susikoncentravimą į savąjį Aš, baimę ir pan.). Gera aplinkos nuotaika moksleivius atpalaiduoja ir išlaisvina, formuoja teigiamą

požiūrį į save ir į meninio ugdymo pamokas, padeda atsiskleisti jausmams, intuicijai, savitam (muzikiniam, kinesteziniam, socialiniam, erdviniam ir kt.) mąstymui. Aplinka, kurioje vengiama tiesmukų parodymų, „kaip“ kurti bei vienintelių „teisingų“ atsakymų, skatina moksleivius išsigilinti į savo ankstesnes žinias ir patirtį, ją aktyviai apdoroti, susieti su iškelta problema ir pačiam ieškoti sprendimo, todėl mokymasis yra autentiškesnis, o įgytas naujas supratimas gilesnis ir patvaresnis. Kūrybinę pamokos nuotaiką padeda sukurti muzika, ritualai, intriga, humoras, žaidimo elementai, kitoks nei įprasta erdvės apšvietimas, jos padidėjimas arba sumažėjimas, specifinė įranga. Ypač ji priklauso nuo mokytojo emocinio nusiteikimo ir vidinio laisvumo bei atvirumo. Svarbu, kad mokytojas gerbtų moksleivių kūrybines pastangas, dalykiškai įvardytų, bet ne kritikuotų kūrybinius jų sumanymus, saikingai viešai vertintų žodžiu, pats rodytų kūrybingumo pavyzdį.

❖ *Išsaugant dermę tarp praktinės raiškos ir teorinių žinių perteikimo.* Itin svarbu išlaikyti deramą pusiausvyrą tarp praktikos ir teorijos, nenukrypti į perdėtą teoretizavimą ar siaurą atlikėjo įgūdžių lavinimą. Meninei kūrybinei raiškai, jos suvokimui, interpretavimui bei vertinimui ir įgytų gebėjimų pritaikymui socialinėje kultūrinėje aplinkoje turėtų būti skiriama pakankamai dėmesio. Darną tarp visų šių ugdymo turinio komponentų padeda užtikrinti ugdomosios veiklos organizavimas koncentrais, kai mokytojo pasirinktomis laiko atkarpomis grįžtama prie tų pačių ar panašių temų, kūrybinių užduočių, naudojamų technikų, medžiagų, priemonių, etapų, atliekamų, klausomų ar stebimų kūrinių, tik vis su sąmoningiau pasitelkiamais ir geresniais meniniais bei estetiniais gebėjimais. Meninio ugdymo dalyko pamoka savo ruožtu turėtų būtų kompleksinė, apimanti visus ar beveik visus dalyko komponentus: teorinį nagrinėjimą teikiant istorijos, teorijos bei estetikos žinias ir praktinę raišką. Per pamoką sukurti moksleivių kūrybiniai darbai, įvairios jų formos turėtų įgauti natūralią tąsą klasės ar mokyklos kultūriniam socialiniame gyvenime – tai leistų moksleiviams geriau suprasti, kaip kūrybinė meninė raiška atliepia ir patenkina kasdienio gyvenimo ir asmeninius bei bendruomenės poreikius, antra vertus, padėtų įveikti šiuo metu vis dar aktualią problemą, kai prieš pasirodymą kūrybinės meninės raiškos rezultatai skubinami, neretai darant žalą moksleivių meninio ugdymo proceso nuoseklumui.

❖ *Praktiškai tiriant ir sprendžiant problemą.* Šioje pakopoje mokytojas vis labiau tampa patarėju ir pagalbininku pačiam moksleiviui keliant ir sprendžiant kūrybinės meninės raiškos problemą. Ši problema – tai praktinis arba teorinis uždavinys, kurį išspręsus ūgteli moksleivio meniniai ir estetiški bei su jais glaudžiai susiję emocijų ir vertybių raiškos bei suvokimo gebėjimai. Kartu patobulinami moksleivio protiniai bei informaciniai gebėjimai, nes sprendžiant problemą skatinamas ne žinių reprodukovimas, bet jų analizė, interpretavimas, apibendrinimas, kritiškas vertinimas. Taikant žinias, moksleiviui jos tampa savos – išgyventos, atrastos, „patvirtintos“ praktikoje. Svarbu, kad moksleivis dalyvautų siūlydamas problemos temą, kad ji atitiktų jo gyvenimo aktualijas, no-

rus, polinkius, interesus, individualias galimybes. Kaip kūrybinė problema gali būti pateikiama istorinė meninės raiškos idėja ar priemonė (*pavyzdžiui*, „*Kaukė senovės graikų teatre*“). Praktiškai išbandant (atkuriant, perkuriant, pritaikant kitą formą) istorinės raiškos priemonės ne tik geriau padeda pažinti istorinę meno raidą, bet ir išplečia meninės raiškos „žodyną“. Kaip kūrybinė problema gali būti formuluojamos ir užduotys iš meno kūrinių ar moksleivių meninės raiškos suvokimo, istorinio ir teorinio pažinimo (*pavyzdžiui*, „*Komiškumas muzikoje, šokyje, vaidinime, dailės kūrinys*“). Kūrybinės problemos kėlimas, jos tyrimo ir sprendimo ieškojimo procesas padeda išsaugoti meninio ugdymo kūrybinį pobūdį.

- ❖ **Taikant aktyvaus ugdymo metodus.** Kad moksleiviai įgyjamas žinias aktyviai interpretuotų (aiškintųsi, vertintų, suprastų) bei pritaikytų kūrybinėms problemoms spręsti, itin svarbu taikyti aktyvaus ugdymo metodus: *stebėjimus ir bandymus* (mokytojas siūlo temas arba moksleiviai jas pasirenka, vėliau pateikia rezultatus); *vaidmenų žaidimus* (atkuriama reali situacija su būdingais veikėjais, *pavyzdžiui*, *dailininkais ir kritikais*, joje išryškinami įvairūs požiūriai bei vertybinės nuostatos ir pan.); *ekskursijas ir išvykas* (klasė ar grupės gauna spręsti skirtingas stebėjimo, faktų rinkimo užduotis, kurias atlieka išvykos metu, paskui rezultatai pristatomi visai klasei); *individualius ir grupinius projektus* (formuluojama problema ir ieškoma jos sprendimo būdų per ilgesnį laiką); *diskusijas ir debatus* (aiškinamasi dėl tam tikro požiūrio arba siekiama teiginį patvirtinti ar paneigti); *informacinių šaltinių ir technologijų naudojimą* (kompiuterio mokomašias programas, internetu pasiekiamas duomenų bazes, garso įrašus, vaizdo kamerą, bibliotekų fondus, žiniasklaidą); *ugdomąją veiklą atviroje socialinėje kultūrinėje erdvėje: muziejuose, vietos bendruomenės teatre, kultūros centruose, bibliotekose* (atsirandantys kiti ugdymo proceso dalyviai tampa moksleivių kūrybos vertintojais, naujų idėjų bei sumanymų įkvėpėjais, kokybės skatintojais). Šie ir kiti metodai padeda moksleiviams susieti įgyjamą patirtį su jau turima ir kartu priartina prie realaus socialinio kultūrinio gyvenimo ir jo problemų.
- ❖ **Pasitelkiant veiklos apmąstymą (refleksiją).** Nors moksleiviams svarbiausia mokytis kurti meninės raiškos kūrinius bei vertinti menines ir estetiškes vertybes, tačiau taip pat svarbu, kad ši kūrybinė veikla būtų ir jų būdas mokytis, padėtų suvokti ir vertinti savo pažangą. Vienas iš būdų puoselėti moksleivių metakontingyvinius įgūdžius – skatinti juos sudaryti kūrybinį aplanką. Į jį įeina kūrybinės idėjos (jų aprašymai, eskizai ir kt.), procesą atspindintys tarpiniai rezultatai bei jų įvertinimai, taip pat viso besikaupiančio meninio ir estetinio patyrimo apmąstymai. Į aplanką dedami ir galutiniai, reprezentuojantys moksleivio pasiekimus rezultatai ar juos liudijantys dokumentai. Refleksija tarsi atgręžia moksleivių žvilgsnį atgal ir leidžia geriau suvokti meninę kūrybą. Ji skatina įsisąmoninti, kad menas grindžiamas kūrėjo išpūdžiais ir jog visas patyrimas (žinios, išgyvenimai, asmeninės pažiūros) yra kūrybos medžiaga. Pradžioje mokytojas padeda susieti kūrybinę problemą su moksleivio emociene patirtimi, vėliau moksleivis pats turėtų gebėti panaudoti

patirtį kūrybai, pavyzdžiui, išgirstą ar pamatytą įvykį perkurti į meninį įvaizdį, ir šį ryšį suvokti. Refleksija svarbi meninės raidos krizės laikotarpiu, kai moksleiviai ima nebepasitikėti savo kūrybiniais gebėjimais. Ji kaip tik ir padeda moksleiviams susieti savo kūrybą su menininkų darbais (moksleiviams atrodo, jog tai skirtingi pasauliai), gilina estetinį suvokimą, skatina vertinti meninius simbolius, o kartu ir mokytis kūrybinės meninės raiškos.

- ❖ **Skatinant mokymąsi bendradarbiaujant.** Kai moksleiviai sprendžia kūrybinę problemą ar dalyvauja kitoje aktyvaus ugdymo(si) veikloje, itin svarbu, kad jie bendradarbiautų tiek tarpusavyje, tiek su mokytoju. Mokymosi ir išmokimo kokybei svarbią reikšmę turi galimybė bendrauti. Kartu su kitais aptariant, aiškinantis, svarstant, ginčijantis, keliant klausimus bei ieškant atsakymų, kuriant bendras faktų ar reiškinių interpretacijas, susidaro sąlygos moksleiviui išsigilinti į savo ankstesnį patyrimą, susieti jį su naujomis žiniomis ir kartu įprasminti priimant konkrečius sprendimus. Moksleivių darbo organizavimas grupėse ne visada parodo, kad jie turi bendradarbiavimo gebėjimų. Todėl mokymosi bendradarbiaujant esmė yra ta, kad siekiama ir akademinų, ir bendravimo bei bendradarbiavimo gebėjimų (būtent bendradarbiavimas ir ypač darbas komandoje yra vienas būdingiausių profesinės veiklos požymių postmodernioje žinių visuomenėje). Mokymasis bendradarbiaujant taip pat yra būdas puoselėti svarbias vertybines nuostatas: pasitikėjimą vienas kitu, asmeninės atsakomybės jausmą, vidinę paskatą dirbti ir mokytis, palankų moksleivių požiūrį į mokyklą ir į mokytojus bei kt.

Struktūra

Meninio ugdymo turinį sudaro:

- ❖ kūrybinė meninė (*dailės, muzikos, šokio, teatro*) raiška;
- ❖ meninės (*dailės, muzikos, šokio, teatro*) raiškos stebėjimas, estetinis suvokimas, nagrinėjimas, vertinimas;
- ❖ įgytų kūrybinių meninių ir estetinių gebėjimų ir žinių taikymas aplinkos socialiniame kultūriniame gyvenime.

Meno (*dailės, muzikos, šokio, teatro*) teorijos, istorijos, kultūros žinių teikimas integruojamas į visas minėtas meninio ugdymo sritis siekiant, kad taisyklių, faktų, sąvokų, terminų mokymasis netaptų savitikslis, kad jis būtų glaudžiai siejamas su praktika, padėtų lavinti moksleivių kūrybinius meninius, estetinius gebėjimus.

Igyvendinant meninio ugdymo turinį plėtojami šie *bendrieji meniniai ir estetiniai gebėjimai*:

- ❖ gebėjimai reikšti sumanymus, mintis ir jausmus meno priemonėmis ir komunikuoti su suvokėjais;
- ❖ gebėjimai ir įgūdžiai, reikalingi perteikti kūrybinius sumanymus, mintis ir jausmus kūrybine menine raiška;
- ❖ gebėjimai išgyventi, suvokti, interpretuoti ir vertinti estetines savybes savo ir kitų kūrybinėje meninėje raiškoje bei meno kūrinuose;
- ❖ gebėjimai pažinti meno šakų ir formų tarpusavio sąsajas, meno ryšius su istorija ir įvairiomis kultūros sritimis.

Visi šie gebėjimai yra glaudžiai susiję, vienas kitą sąlygoja ir vienas nuo kito neatskiriami. Meninio ugdymo procese siekiama ne vien moksleivių kūrybinių meninių, estetinių, bet ir bendrųjų gebėjimų plėtotės, kartu formuojamos moksleivių vertybinės nuostatos.

Meninio ugdymo sritį V–X klasėse sudaro keturi pagrindinės meno šakoms atstovaujantys *meninio ugdymo dalykai*:

- ❖ **dailė;**
- ❖ **muzika;**
- ❖ **šokis;**
- ❖ **teatras.**

Moksleiviui įgyjant meninės ir estetiškos kompetencijos pagrindus, bet kuris iš šių dalykų yra vienodai svarbus.

DAILĖ

BENDROJI PROGRAMA

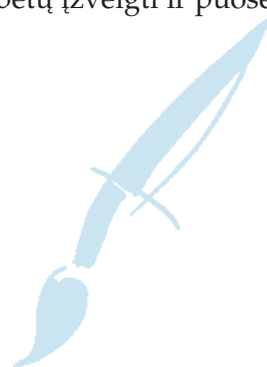
Tikslas

Dailės dalyko pagrindinėje mokykloje *tikslas* – remiantis pradinio ugdymo pakopoje įgyta moksleivių patirtimi ir išugdytais gebėjimais, toliau skatinti vaiko savaimingą kūrybą, aktyvinant vaizduotę, mąstymą, intuityją, sudaryti sąlygas kūrybinėms galioms plėtotis, dvasiškai augti, asmenybei bręsti; suteikti meninės ir estetiškos kompetencijos pagrindus, ugdyti mąstantį, kūrybingą, išvalgų ir suvokiantį, aktyvų dailės vartotoją.

Uždaviniai

Įgyvendinant tikslą *siekama*, kad moksleiviai:

- ❖ lavintų savo meninę išvalgą stebėdami, lygindami bei interpretuodami aplinkinį pasaulį; turtindami estetinius išpūdžius ugdytūsi estetinio suvokimo, vertinimo ir interpretavimo gebėjimus;
- ❖ pažintų įvairias dailės technikas, medžiagas, išmanytų šiuolaikines kūrybos priemones, jas išradingai taikytų, būtų iniciatyvūs, drąsiai eksperimentuotų ir improvizuotų;
- ❖ lavintų mąstymą, intelektą ir kūrybinį aktyvumą nuosekliai pažindami įvairias dailės sritis, suvoktų praeities ir dabarties dailės reiškinius, menines idėjas, kūrybiškai jas taikytų kurdami savo darbus ir projektus;
- ❖ pažintų pasaulio bei Lietuvos meno paveldą, suvoktų jo reikšmę ir unikalumą;
- ❖ gebėtų vertinti dailės kūrinius, tolerantiškai aptarti savo ir draugų kūrybą, pasitikėdami reikštų savo nuomonę, mokėtų ją pagrįsti; pritaikytų dailės raišką praktiniams poreikiams, ugdytų savo estetinius jausmus ir nuovoką, gebėtų išvelgti ir puoselėti grožį gyvenime ir mene.

Struktūra

Dailės dalykas pagrindinėje mokykloje apima vaizduojamąją ir taikomąją daile, architektūrą, liaudies meną, dizainą, šiuolaikinius vizualinius menus ir dailėtyrą.

Dailės dalyko turinį sudaro:

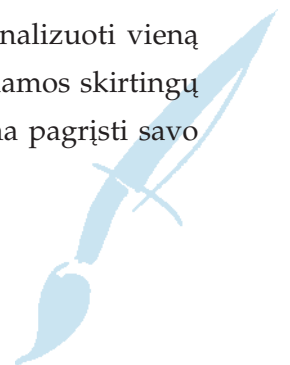
- ❖ dailės raiška (spalvinė, grafinė ir erdvinė);
- ❖ dailėtyra (aplinkinio pasaulio ir jo reiškinių, dailės ir tautodailės kūrinių stebėjimas, išpūdžių kaupimas, suvokimas, interpretavimas ir estetiškas vertinimas);
- ❖ dailės raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje (moksleivių dailės parodos, mokyklinės vizualinės informacijos kūrimas, integraciniai kultūriniai projektai, meninės akcijos ir kt.).

Metodinės nuorodos

Šių dailės dalyko sričių ribos sąlygiškos. Ugdymo procese sritys integruotos – jos viena kitą papildo, jų proporcijos parenkamos atsižvelgiant į moksleivių amžių, poreikius, individualius gabumus. Sudaromos sąlygos savarankiškiems ir alternatyviems ieškojimams, kuriama pasitikėjimo atmosfera, skatinama dirbti poromis, grupelėmis. Skatinamos ir palaikomos diskusijos, stebima jų eiga ir korektiškai apibendrinamos moksleivių išvados, atskleidžiami bei pasiūlomi įvairūs būdai tai pačiai idėjai įgyvendinti. Kuriant ir kalbant apie meną įvertinamas ir aptariamas pasaulio prieštarumas, įvairios grožio apraiškos, skaudžios visuomenės problemos ir jų atspindžiai kūryboje. Ugdomas gebėjimas argumentuotai apginti savitą idėją ir individualų požiūrį, stiprinama atsakomybė už savo sprendimus, toleruojant ir gerbiant kitų skirtingas nuostatas.

V–VI klasės

Dailės kalbos pažinimas ugdomas žaislingomis, aktyviomis formomis. Siekiant suprasti vizualinės kūrybos įvairovę tyrinėjami meninės raiškos būdai ir išraiškos elementai. Supažindinama su meno ir dailės šakomis, dailės žanrais. Dailės reiškinių ir kūrinių tyrinėjimas derinamas su raiškos uždaviniais ir vartojant dailės terminus. Mokomasi sutelkti dėmesį ir analizuoti vieną meno kūrinių. Gretinami įvairiomis priemonėmis atlikti darbai, kolektyviai aptariamos skirtingų technikų galimybės. Vertinant savo ir profesionalių dailininkų darbus, skatinama pagrįsti savo nuomonę remiantis ne tik išpūdžiais, bet ir savo žiniomis apie daile.

VII–VIII klasės

Toliau tęsiama pažintis su įvairiomis meno bei dailės šakomis, rūšimis ir žanrais, kuriamos kompozicijos, tikslingai pasirenkamos dailės meninės išraiškos priemonės ir technikos. Dailės kalbos sąvokos įtvirtinamos per architektūros bei dailės istorijos pirminį pažinimą ir kūrybinę interpretaciją, panaudojant šiuolaikines raiškos priemones moksleivių išpūdžiams ir įgytai epochų sampratai išreikšti. Supažindinant su konkrečia meno epocha, pateikiami būdingiausi ir iškilūs kūriniai, padedantys pajusti laikotarpio dvasią, išiminti būdingiausius ypatumus. Tyrinėjama ir estetiškai vertinama savoji aplinka, bandoma atpažinti tradicijas ir įtakas. Lyginami ir analizuojami kūriniai, priklausantys skirtingoms meninėms sistemoms, aptariami jų panašumai ir skirtumai. Vengiama europocentristinio požiūrio, leidžiama patirti, kad yra dailės reiškinių, kuriuos reikia analizuoti ir vertinti remiantis ne vien tik klasikinės (graikų–romėnų ir renesanso) dailės meniniais kriterijais.

IX–X klasės

Dailės kalbai suvokti, moksleivių interpretaciniais gebėjimams ugdyti tęsiamas architektūros ir dailės raidos pažinimas, gilinama kūrybos individualumo ir originalumo samprata, pratinama analizuoti ir kritiškai vertinti masinės kultūros reiškinius, atpažinti kičo apraiškas. Siūlomoms raiškos užduotys, padedančios ugdyti moksleivių estetinę nuovoką ir meninę išvalgą. Siekiama padėti išsąmoninti, kad dailės raiška yra ne tik emocinės saviraiškos dalykas, bet ir sąmoningų, racionalių, intelektualių pastangų reikalaujantis užsiėmimas. Analizuojami meno stilių, modernizmo ir postmodernizmo meninių sistemų savitumai, skirtingi vertinimo principai: originalumo, meninės formos evoliucijos ir progreso, atskiro dailininko kūrybos ir meno krypties stilistinės vienovės siekiai, kartojimo reikšmė, idėjos svarbos iškelimas, įvairių meno rūšių ir žanrų susiliejimas ir naujų raiškos formų gimimas, kultūrinės atminties interpretavimas.

Turinys

V–VI klasės

Dailės raiška

- ❖ Stebima ir plokštumoje bei erdvėje vaizduojama gyvenamoji aplinka, gilinami gebėjimai pastebėjimus ir išpūdžius perteikti įvairiais būdais (*pavyzdžiui, formų dydžiais, pirmu ir antru planu ir kt.*). Įvairiomis technikomis kuriami architektūriniai maketai, peizažai, natūrmortai, portretai ir kito žanro kūrinėliai. Tyrinėjami žmogaus ir gyvūnų būdingiausi bruožai. Naudojant įvairias medžiagas ir vaizdavimo būdus, bandoma spalva, linija ir forma perteikti pagrindines kūno formas ir būdo ypatybes.

- ❖ Remiantis stebėtų kūrinių ir aplinkos reiškinių išgyvenimais, kuriamos nesudėtingos simetriškos ir asimetriškos įvairaus ritmo kompozicijos. Plečiama spalvų, linijų ir erdviųjų formų raiškos patirtis, pasirinkti elementai komponuojami „žaidžiant“ skirtingu ritmu ir dydžiais.
- ❖ Gilinamasi į spalvų ypatumus. Stebima ir palyginama daiktų, aplinkos objektų spalvų ir atspalvių kaita bei jų nuotaikos. Tyrinėjami spalvų maišymo efektai ir dažų savybės. Naudojant ritmą, simetriją, asimetriją kuriamos spalvinės kompozicijos erdvėje ir plokštumoje. Tikslingai pasirinkus spalvas, kuriami skirtingo kolorito (*pavyzdžiui, šilto, šalto, ryškaus ir kt.*) darbeliai, kontrastingų bei vienos spalvos įvairių atspalvių dekoratyvinės kompozicijos. Siekiama išgauti kuo daugiau atspalvių. Išbandomos monumentaliosios dailės technikų imitacijos.
- ❖ Tyrinėjama linijų ir dėmių įvairovė bei jų raiškos ypatybės (*pavyzdžiui, storis, intensyvumas, lengvumas ir kt.*). Kuriamos skirtingų nuotaikų ir tekstūrų kompozicijos (*iš tiesių, banguotų, laužytų linijų bei skirtingo pobūdžio dėmių*) naudojant įvairias priemones (*teptukus, įvairių rūšių ir storių plunksnas ir pan.*). Palyginamos ranka rašyto ir spausdinto šrifto savybės ir išraiškingumas, įvairių dydžių ir formų šriftų kuriamos skirtingų nuotaikų ir ritmo kompozicijos.
- ❖ Toliau tyrinėjama erdviųjų formų įvairovė. Pasitelkus regos ir lytėjimo pojūčius lavinamas erdvės suvokimas: tyrinėjami detalės ir visumos santykiai (*pavyzdžiui, didelis–mažas, toli–arti ir kt.*), objektų paviršiai (*pavyzdžiui, minkšti, slidūs ir kt.*), jų faktūros ir tekstūros. Kuriami erdviniai objektai iš įvairių medžiagų, panaudojamos jų paviršiaus savybės, siekiama objektų išraiškingumo. Tyrinėjamos ir interpretuojamos erdvinės tautodailės formos (*pavyzdžiui, Užgavėnių kaukės, sodai ir kt.*).

Dailėtyra

- ❖ Skatinama išvelgti spalvų, linijų, formų, ritmo įvairovę ir jų darną gamtoje, daiktinėje aplinkoje, profesionalių dailininkų ir bendraamžių kūriniuose. Harmonijos samprata ugdoma lyginant paprastas ir sudėtingas, monumentalias ir smulkias formas, išvelgiant jų ritmiškumą, pritaikant spalvotyros patirtį. Tyrinėjamas spalvos, ritmo emocinis poveikis, estetinė prasmė bei simbolinė reikšmė žmogaus gyvenime, kasdienėje aplinkoje, informaciniuose ženkluose.
- ❖ Stebimos ir kūriniuose atpažįstamos vaizduojamosios dailės šakos (*tapyba, grafika, skulptūra*), žanrų įvairovė, apibūdinamos pagrindinės meninės išraiškos priemonės (*pavyzdžiui, spalva, linija, dėmė, faktūra, forma ir kt.*) ir jų keliami išpūdžiai bei poveikis žiūrovui, jos palyginamos su muzikos, teatro, šokio, literatūros, kino meno ir animacijos meninės išraiškos priemonėmis. Tyrinėjamos dailės kūrinių ir architektūros formų sąsajos su aplinka, apta-

riama jų estetinė vertė. Tradicinių dailės šakų meninę kalbą bandoma palyginti su šiuolaikinių vizualinių menų (*pavyzdžiui, žemės meno, instaliacijos ir kt.*) išraiškos priemonėmis.

- ❖ Gilinama liaudies meno ir kūrybos samprata. Aptariamos pagrindinės lietuvių liaudies meno šakos, amatai, jų būdingiausios išraiškos priemonės. Skatinama pažinti tautodailės būdingas spalvas ir jų ritmus. Susipažįstama su liaudiškojo ornamento įvairove, simboliais ir ženklais, jų sąsajomis su kalendorinėmis šventėmis ir papročiais.
- ❖ Remiantis Lietuvos knygų grafikos iškiliausiais pavyzdžiais siekiama suvokti spaudos meno, kaligrafijos ypatumus. Stebimas reklamoje ir informaciniuose leidiniuose naudojamas šriftas, jo estetika, bandoma apibūdinti jo poveikį vartotojui.
- ❖ Ugdomas vaizduojamosios ir taikomosios dailės skirtumų pajautimas. Ieškoma taikomosios dailės kūrinių aplinkoje, aptariamos jų rūšys bei formos ir lyginamos su liaudies kultūros tradicija. Seniausių dirbinių ir buities rakandų formų funkcionalumas, medžiagų, puošybos ypatumai bei gamybos būdai lyginami su šiuolaikiniais serijiniais gaminiiais.
- ❖ Aptariami artimiausios aplinkos architektūros paminklai, jų meninė ar istorinė vertė, bendruomenės pastangos juos išsaugoti. Skatinama palyginti senųjų ir šiuolaikinių pastatų formas ir puošybos elementus, išvelgti skirtumus, apibūdinti statinių paskirtį (*pavyzdžiui, pilis, bažnyčia, visuomeniniai, gyvenamieji pastatai ir kt.*), apibūdinti jų vidų ir išorę. Supažindinama su lietuvių liaudies architektūros ypatumais, mažąja architektūra (*koplytėlė, koplytstulpis, krikštas ir kt.*), stebimos ir aptariamos jų formos, puošyba, simboliniai ženklai. Supažindinama su artimiausiais muziejais, jų ekspozicijomis ir eksponatais.

Dailės raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje

- ❖ Moksleiviai pratinasi puošti savo aplinką, dalyvauja dailės parodose, savo kūrinius pritaiko mokyklos šventėms ir renginiams, asmeninėms šventėms bei savo šeimos aplinkai. Rengiamos moksleivių asmeninės ir grupinės parodėlės. Kuriama mokyklinė vizualinė informacija (*pavyzdžiui, lankstinukai, sienlankstinukai, šventiniai atvirukai ir kt.*).

VII–VIII klasės

Dailės raiška

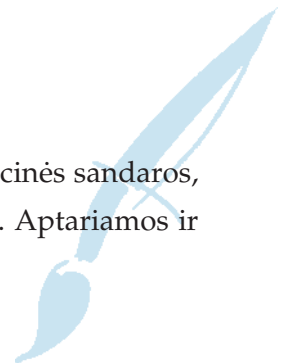
- ❖ Tiriamos ir raiškoje interpretuojamos būdingiausios įvairių epochų kūrinių kompozicinės sandaros (*pavyzdžiui, vertikalioji, centrinė, diagonalioji ir kt.*) ir jų savybės (*pavyzdžiui, statiška, dinamiška, kontrastinga ir pan.*). Stebimos, fiksuojamos, analizuojamos gamtos (augalinės, zoomorfinės ir antropomorfinės) formos ir interpretuojamos aptartu stiliumi, pa-

sirinktais raiškos būdais. Tiriamos ir fiksuojamos žmogaus kūno proporcijos ir judesiai. Lyginami ir taikomi kūrybinėms kompozicijoms įvairūs žmogaus vaizdavimo kanonai. Gilinamasi į dailės žanrų ypatumus. Peizažai, naturmortai, portretai, buitinio ir istorinio žanro scenos kuriamos įvairia technika ir stilistika.

- ❖ Ugdomi spalvų pažinimo įgūdžiai, tiriamas koloritas, spalvomis kuriama nuotaika. Kompozicijoms kurti naudojami spalvų kontrastai ir niuansai, grynos, lokališkos spalvos, tonų ir pustonių įvairovė, mėginama perteikti šviesos ir šešėlių žaismą, taikyti pagrindinius spalvinės perspektyvos dėsniumus.
- ❖ Dailės kūriniuose ir bendraamžių kūryboje nagrinėjamos linijų, dėmių ir tekstūrų dermės (*pavyzdžiui, ramios, ekspresyvios, nutrukstančios ir kt.*). Kuriamos įvairių nuotaikų ir stilistikos grafinės kompozicijos, eksperimentuojama su netikėtais ir žaismingais tekstūras teikiančiomis grafikos technikomis (*monotipija, frotažu, kalkografija*). Nuodugniau supažindinama su kaligrafija. Naudojant įvairių rūšių ir storių plunksnas, teptukus ir pan. nagrinėjama šrifto charakterio, proporcijų, linijų ritmo priklausomybė nuo rašymo priemonės. Vaizdas ir šriftas derinamas įvairiose šrifto kompozicijose.
- ❖ Tyrinėjama erdvinių formų meninė kalba. Kuriamos statiškos ir dinamiškos skulptūrinės kompozicijos, iš įvairių medžiagų kuriamos apvalioji skulptūra ir reljefai, mažosios plastikos kūrinėliai (*pavyzdžiui, amuletai, papuošalai, medaliai, antspaudai ir kt.*). Perteikiami formų meninės kalbos ypatumai: aukštas ir žemas reljefas, šviesos ir šešėlių žaismas, faktūrų įvairovė ir jų kuriamos nuotaikos. Eksperimentuojant tiriamos formos ir medžiagos santykiai, faktūrų virtimas tekstūromis (*pavyzdžiui, žemo reljefo panaudojimo grafiniams atspaudams galimybės, šlifuoti paviršiai ir kt.*).
- ❖ Stebima ir analizuojama įvairių formų architektūra. Eskizuojamos būdingiausios architektūrinės detalės, piešiami nesudėtingi miestų planai ir pastatų schemas. Kuriamos grupinės kompozicijos: miestų, pilių maketai iš atskirų architektūrinių objektų. Supažindinama su pagrindiniais linijinės perspektyvos dėsniais ir mėginama juos taikyti vaizduojant natūrą.
- ❖ Kuriant nesudėtingų formų taikomosios dailės dirbinius gilinamas taikomosios dailės suvokimas. Kūrinėliai puošiami geometriniu, augaliniu ornamentu, figūrinėmis kompozicijomis ar šiuolaikinio gyvenimo motyvais, interpretuojama pasirinkta stilistika. Įgyvendinami eskiziniai projektų sprendimai plokštumoje ir erdvėje (*pavyzdžiui, žaislų, baldų, transporto priemonių ir kt.*).

Dailėtyra

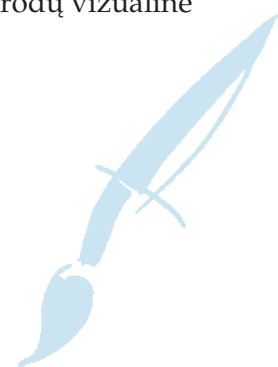
- ❖ Atpažįstamos ir apibūdinamos skirtingų epochų dailės kūrinių kompozicinės sandaros, supažindinama su atskirų epochų grožio idealu ir harmonijos samprata. Aptariamasi ir pagrindžiamasi asmeninės ir draugų sukurtos interpretacijos.

- ❖ Dailės šakų ir žanrų suvokimas gilinamas aptariant svarbiausius dailės raidos bruožus nuo seniausiųjų laikų iki XVIII a. pabaigos. Skatinama pažinti iškiliausius pasaulio ir Lietuvos dailės kūrinius, jų autorius, aptariant vaizdavimo būdų ir raiškos priemonių kaitą. Ugdomas gebėjimas lyginti įvairias epochų grožio ir vertybių sampratas, šiuolaikinės visuomenės vertybes ir jų atspindžius mene. Nagrinėjami monumentaliosios ir m Colbertinės tapybos kūriniai (*freska, mozaika, altoriai, vitražas ir kt.*), skatinama suvokti jų stilistinius bruožus. Tyrinėjama skulptūra, jos rūšys, išvelgiamos sąsajos su architektūra ir gamtine aplinka.
- ❖ Ugdomi gebėjimai suvokti ir palyginti pasaulio ir Lietuvos pagrindinių architektūros formų raidą nuo seniausiųjų laikų iki XVIII a. pabaigos. Aptariami stilistiniai bruožai, būdingi architektūriniai elementai, bandoma atpažinti juos artimiausioje aplinkoje. Nagrinėjamas gamtos ir architektūros santykis (rūmų ir parkų kompleksai, parkų architektūra), landšaftas ir jo elementai.
- ❖ Tyrinėjamos grafikos rūšys pagal paskirtį (*lakštinė, knygų, taikomoji, pramoninė ir kt.*). Šrifto meno raida (*dantiraštis, hieroglifai, romėniškas, gotiškas šriftas ir kt.*) aptariama nagrinėjant knygos meno ištakas, lyginant rankraštinę ir spausdintą knygą, pagrindines jos dalis. Atkreipiamas dėmesys į senų ir retų spaudinių meninę vertę (*pavyzdžiui, pirmosios lietuviškos spausdintos knygos*).
- ❖ Skatinama atpažinti taikomosios dailės rūšis, apibūdinti ir vertinti buitinės bei sakralinės paskirties daiktų (*pavyzdžiui, baldų, indų, papuošalų ir kt.*) funkciją, formas, medžiagas, puošybą, jų sąveiką ir amato meistrystę. Aptariami baltų kultūros seniausieji radiniai, jų formų ypatumai, ornamento simbolika ir jų atspindžiai lietuvių liaudies mene. Ugdomas gebėjimas vertinti rankų darbą ir palyginti su šiuolaikinės serijinės gamybos pavyzdžiais. Skatinama išvelgti rankų darbo kūrinių vertingumą, aptarti jų formos racionalumą ar įmantrumą, atpažinti šiuolaikinio dizaino bruožus, apibūdinti vienetinių ir tiražuojamų gaminių skirtumus, išvelgti originalumo bruožus.

Dailės raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje

- ❖ Moksleiviai savo estetinę patirtį pritaiko dalyvaudami dailės parodose, mokyklinėse meno šventėse, meniniuose projektuose ir akcijose, asmeninėse šventėse, puošdami savo aplinką. Rengiamos moksleivių personalinės ir grupinės parodėlės, kuriama renginių ir parodų vizualinė informacija (*pavyzdžiui, lankstinukai, plakatai, sienlaikraščiai ir kt.*).

IX–X klasės

Dailės raiška

- ❖ Taikomi įvairūs komponavimo ir vaizdavimo būdai plokštumoje bei erdvėje (*pavyzdžiui, kontrastų ir niuansų, visumos ir fragmento, konstruktyvių ir laisvų formų deriniai*). Tikslingai pasirinktomis meninės išraiškos priemonėmis kuriami realistiniai, abstraktūs ir sąlygiški vaizdai (*pavyzdžiui, simbolinis, impresionistinis, ekspresionistinis, kubistinis ir kt.*). Bandoma apibendrinti, supaprastinti ar abstrahuoti tikrovės objektų formas, spalvas, dėmes, linijas ir kt.
- ❖ Stebima, fiksuojama (*piešiama, fotografuojama*) ir įvairiomis meninėmis formomis interpretuojama artimiausia aplinka: architektūros elementai, technikos detalės, žmonės, augalai ir gyvūnai, miesto, kaimo panorama ir jų fragmentai. Gilinamas spalvos pažinimas (*pavyzdžiui, atspalviai, plenerinė tapyba, koloritas ir nuotaika, šviesa ir šešėliai ir kt.*). Įvairios nuotaikos, būsenos, idėjos perteikiamos ir interpretuojamos tikslingai pasirinkus spalvinės ir grafinės raiškos priemones, tradicinius ir netradicinius erdvinės raiškos būdus (*pavyzdžiui, gyvoji, kinetinė, abstrakčioji skulptūra, objektai, instaliacijos ir kt.*).
- ❖ Įvairiais vaizdavimo būdais ir priemonėmis kuriami darbų ciklai, iliustracijos ir kūrybinės interpretacijos literatūros, muzikos, šokio, teatro temomis. Kuriant temines kompozicijas, vaizduojamas žmogus ir jo nuotaikos. Gilinamasi į dailės žanrų ypatumus, panaudojant originalią ir individualią raišką: įvairiomis technikomis kuriami peizažai, natūrmortai, portretai, buitinio ir istorinio žanro scenos, abstrakčios kompozicijos.
- ❖ Tyrinėjamos šiuolaikinio dizaino apraiškos ir jo estetika daiktinėje aplinkoje, vizualinėje informacijoje ir komunikacijoje, analizuojami įvairūs objektų komponavimo būdai plokštumoje bei erdvėje (*pavyzdžiui, kontrastai, niuansai, akcentai, pusiausvyra ir pan.*). Kuriami ateities daiktų (*pavyzdžiui, buities technikos, transporto priemonių, kostiumo ir kt.*) projektai – fantazijos pritaikant formas, funkcijas ir medžiagos sąveiką. Įvairiomis priemonėmis kuriami grafinio dizaino projektai (*pavyzdžiui, plakatai, ženklai, logotipai, atvirukai ir kt.*) derinant šrifto, teksto ir vaizdo tarpusavio santykį, bandoma pritaikyti kompiuterines technologijas.

Dailėtyra

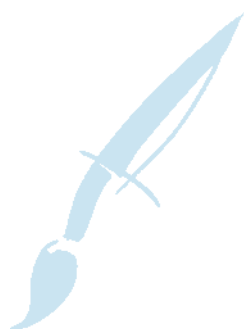
- ❖ Stebint iškiliausius XIX–XX a. dailės kūrinius ugdomi gebėjimai atpažinti dailės krypčių ir judėjimų svarbiausius bruožus ir meninius ypatumus (*pavyzdžiui, kolorito reikšmę, idėjos ir formos santykį, fragmentiškumą ir kt.*). Aptariant modernizmo ir postmodernizmo kūrinius akcentuojama, kad iliuziniai realistinio vaizdavimo principai nėra vienintelis dailės tikslas. Siekiama suvokti ribų tarp dailės šakų ir žanrų išnykimą, menų sintezę, atpažinti šiuolaikinius vizualinius menus (kino meną, videomeną, fotografiją ir kt.) ir nusakyti bei

argumentuotai vertinti jų būdingiausias meninės išraiškos priemonės. Stebimos masinės kultūros formos ir išsakomi individualūs pastebėjimai bei vertinimai, aptariamose kičo apraiškos žiniasklaidoje ir artimiausioje aplinkoje.

- ❖ Skatinama pažinti Lietuvos profesionaliosios dailės raidą nuo XIX a. pradžios iki šių dienų (*pavyzdžiui, Vilniaus meno mokykla, pirmosios lietuvių dailės parodos, Kauno meno mokykla ir kt.*). Aptariamas kūrybos laisvės, individualumo ir tautiškumo santykis, išvelgiama tautodailės įtaka profesionaliajai Lietuvos dailei. Nagrinėjamos pagrindinės liaudies meno šakos ir tautodailės rūšys, aptariami lietuvių liaudies meno ypatumai ir jo atspindžiai Lietuvos meniniame gyvenime. Pagal aptartus kriterijus analizuojama ir vertinama žymiausių Lietuvos dailininkų kūryba. Supažindinama su pagrindiniais Lietuvos muziejais ir nuolatinėmis jų ekspozicijomis, skatinama referuoti aplankytas dailės parodas ir meno akcijas.
- ❖ Aptariami žymiausi XIX–XX a. pasaulio ir Lietuvos architektūros paminklai. Stebimos šiuolaikinių pastatų konstrukcijos, medžiagos ir aptiriamos ekologinės miestų problemos. Palyginamos natūralių ir dirbtinių apdailos medžiagų estetiškos savybės. Supažindinama su kraštovaizdžio architektūros samprata, tyrinėjamos parkų rūšys ir būdingiausi bruožai, vertinama vietinių parkų architektūra.
- ❖ Siekiama suvokti šiuolaikinio dizaino ištakas ir aptarti svarbiausius uždavinius. Stebimos pramoninio (*pavyzdžiui, buities technikos, transporto priemonių ir kt.*) ir grafinio (*pavyzdžiui, plakatų, vizualinės informacijos sistemų, ženklų ir kt.*) dizaino formos bei apraiškos. Ugdomi daiktų funkcijos, konstrukcijos, medžiagos ir formos sąveikos, ergonomiškumo vertinimo įgūdžiai. Siekiama ugdyti gebėjimą vertinti daiktus ir jų aplinką estetiniu požiūriu, išsakyti samprotavimus apie visuomenės vartotojiškumo, „sudaiktėjimo“ problemas.

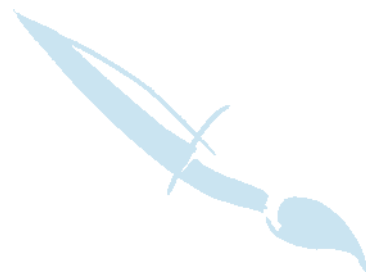
Dailės raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje

- ❖ Moksleiviai savo estetinę patirtį pritaiko organizuodami originalias dailės parodas, mokyklinės meno šventes, renginius, meninius projektus ir akcijas. Kuria renginių vizualinę informaciją (*plakatus, sienlaikraščius, lankstinukus, afišas, kvietimus ir kt.*), bando spręsti mokyklos interjero meninio estetinio apipavidalinimo klausimus.

IŠSILAVINIMO STANDARTAI

Sritis	Esminiai gebėjimai	PASIEKIMAI		
		VI klasė	VIII klasė	X klasė
		<p>Dailės raiška plokštumoje ir erdvėje</p>	<p>1. Perteikti vaizdą, idėją, nuotaiką įvairiomis dailės priemonėmis ir techniskomis.</p>	<p>1.1. Kurdamas spalvinės raiškos priemonėmis: 1.1.1. skiria ir naudoja šiltas, šaltas, pagrindines ir antrines spalvas; 1.1.2. tapo guašu, akvarele ar piešia kreidelėmis, išgauna norimus atspalvius; 1.1.3. tapo gyvai, drąsiai naudoja potėpius, spalvotas aplikacijas ir koliažus.</p> <p>1.2. Kurdamas grafinės raiškos priemonėmis: 1.2.1. skiria ir taiko linijų, dėmių ir tekstūrų įvairovę; 1.2.2. naudoja skirtingas grafikos technikas (gratažą, monotipiją) ir įrankius (pieštukus, plunksnes, anglį ir pan.); 1.2.3. žino pasirinktų medžiagų bei įrankių savybes ir savitai jas panaudoja.</p> <p>1.3. Kurdamas erdvinės raiškos priemonėmis: 1.3.1. atpažįsta erdvinių formų ypatybes;</p>

		PASIEKIMAI		
Sritis	Esminiai gebėjimai	VI klasė	VIII klasė	X klasė
Dailėyra		<p>1.3.2. išgauna skirtingų nuotaikų faktūras iš molio, plastilino, popieriaus plastiko, antrinių žaliavų ir gamtinių medžiagų;</p> <p>1.3.3. taiko skirtingų dydžių ir formų santykius.</p>	<p>nėms formoms ir taikomosios dailės dirbinėliams;</p> <p>1.3.2. dekoruoja juos ornamentu, įvairiomis faktūromis, aukštu ir žemu reljefu;</p> <p>1.3.3. pritaiko koliažo, papjė mašė technikas, popieriaus plastiką.</p>	<p>rioms erdvinėms kompozicijoms (skulptūrinėms formoms, dizaino projektams);</p> <p>1.3.2. pritaiko karkasines ir kintines konstrukcijas;</p> <p>1.3.3. kuria maketus iš popieriaus plastikos ar antrinių žaliavų.</p>
	2. Stebėti, analizuoti, atrinkti ir perteikti objektų bei reiškinių vizualines ypatybes ir išpūdžius.	<p>2.1. Įžvelgia ir apibūdina stebimų objektų bei reiškinių būdingiausias bruožus ir savitai perteikia juos savo kūrinuose.</p>	<p>2.1. Įžvelgia ir bando perteikti linijinę perspektyvą, proporcijas, judesį.</p> <p>2.2. Stilizuoja gamtos formas kurdamas vaizdus plokštumoje ar erdveje.</p>	<p>2.1. Pasirinktomis ar mokytojo pasiūlytomis priemonėmis interpretuoja stebimų objektų, reiškinių ar dailės kūrinijų sukeltus išgyvenimus.</p> <p>2.2. Perteikia pagrindinius natūros bruožus, stilizuoja, abstrahuoja vaizdą.</p>
	3. Komponuoti pagal sumanytas idėjas ir vaizdus panaudojant meninės išraiškos elementus ir kompozicines sandaras.	<p>3.1. Savo išgyvenimus ir išvalgas perteikia kurdamas simetriškas ir asimetriškas kompozicines sandaras.</p> <p>3.2. Panaudoja skirtingus dydžius, planus, ritmines struktūras, pusiausvyrą.</p>	<p>3.1. Kurdamas plokštumoje skiria statiškas ir dinamiškas kompozicines sandaras.</p> <p>3.2. Panaudoja spalvų, linijų, formų kontrastus, niuansus, ritmines struktūras.</p> <p>3.3. Bando perteikti pasirinktos stilistikos principus.</p>	<p>3.1. Skiria realistinį, sąlygišką ir abstraktųjį vaizdavimo būdus.</p> <p>3.2. Kurdamas meninį vaizdą tikslingai pasirenka meninės išraiškos priemonės (ritmą, koloritą, formą, kontrastą, niuansą, perspektyvą, šviesą, šešėlius).</p>
	4. Panaudoti dailėtyros įgūdžius vertinant artimiausios aplinkos dailės reiškinius, savo ir draugų kūrybą.	<p>4.1. Vartodamas tinkamą dailės žodyną analizuoja savo ir draugų kūrybą.</p> <p>4.2. Žino artimiausioje aplinkoje esančius muziejus, lanko dailės parodas, apibūdina jų turinį.</p>	<p>4.1. Vertina savo ir draugų kūrybines interpretacijas pagal aptartus kriterijus.</p> <p>4.2. Skiria ir įvardija muziejų ekspozicijose ir dailės parodose esančių kūrinijų rūšis, dailės šakas ir žanrus.</p>	<p>4.1. Vertindamas atskirų dailininkų, savo ir draugų kūrinius aptaria meninės išraiškos priemones.</p> <p>4.2. Vertina ir analizuoja lankytojų ir dailės parodų ekspozicijas pagal jų rūšis, dailininkų kūrybos kryptis.</p>
	5. Pažinti, tirti, analizuoti ir interpretuoti praei-	<p>5.1. Skiria ir trumpai apibūdina meno šakas, vaizduojamosios ir</p>	<p>5.1. Aptardamas dailės kūrinius apibūdina esmines meninės išraiškos</p>	<p>5.1. Atpažįsta šiuolaikinių vizualinių menų meninės išraiškos</p>

		PASIEKIMAI		
		VI klasė	VIII klasė	X klasė
Sritis	<p>Esminiai gebėjimai</p> <p>ties bei dabarties dailę ir architektūrą.</p>	<p>taikomosios dailės rūšis, žanrus, pagrindines meninės išraiškos priemones (spalvą, liniją, formą, ritmą).</p> <p>5.2. Atpažįsta ir apibūdina profesionalų meną ir tautodailę.</p>	<p>priemones, įvardija dailės šakas, vartoja tinkamą žodyną.</p> <p>5.2. Skiria ir apibūdina būdingiausias baltų kultūros radinių formas, simbolius ir ornamentiką.</p> <p>5.3. Atpažįsta svarbiausius meninius istorinius stilius.</p> <p>5.4. Atpažįsta svarbiausius Lietuvos gotikos, renesanso, baroko architektūros paminklus.</p> <p>6.1. Įvardija artimiausios aplinkos architektūros ir dailės paminklus.</p> <p>6.2. Apibūdina jų stilių.</p> <p>6.3. Vertina vizualinės komunikacijos objektų meninius bruožus.</p>	<p>priemones, apibūdina masinės kultūros apraiškas.</p> <p>5.2. Apibūdina pagrindines tautodailės rūšis ir meninius bruožus.</p> <p>5.3. Atpažįsta XIX ir XX a. pagrindines dailės sroves ir kryptis, vartoja tinkamą žodyną.</p> <p>5.4. Įvardija pagrindinius Lietuvos dailės istorijos raidos etapus.</p> <p>5.5. Skiria keletą žymiausių lietuvių dailininkų.</p> <p>6.1. Įvardija žymiausius Lietuvos muziejus, architektūrinius ansamblius ir parkus.</p> <p>6.2. Išvelgia praeities stilių ir masinės kultūros įtakas savo kultūrinėje aplinkoje.</p> <p>6.3. Išvelgia ir vertina vizualiųjų menų ir vizualinės komunikacijos įtaką aplinkai.</p>
		<p>6.1. Atpažįsta ir apibūdina artimiausioje aplinkoje esančius architektūros ir dailės paminklus, vizualinės komunikacijos objektus.</p> <p>7.1. Savo kūriniais eksponuoja dailės parodose, pritaiko meninėms akcijoms.</p>	<p>7.1. Įgyvendina savo kūrybinius sumanymus kultūriniuose projektuose ir meninėse akcijose.</p> <p>7.2. Savo darbus eksponuoja dailės parodose.</p> <p>7.3. Apipavidalina savo dailės raiškos darbus.</p>	<p>7.1. Savo estetinę patirtį pritaiko padėdami organizuoti dailės parodas, menų šventes, kultūrinius projektus, menines akcijas.</p> <p>7.2. Savo kūrybą eksponuoja parodose.</p> <p>7.3. Apipavidalina savo dailės raiškos darbus ir mokyklos parodų ekspozicijas.</p>
	<p>6. Stebėti, tirti, analizuoti ir vertinti gamtos ir žmogaus sukurtos kultūrinės aplinkos estetinius ypatumus ir vizualiųjų menų įtaką aplinkai.</p> <p>7. Pritaikyti savo kūrybinę estetinę patirtį šeimos, klasės ir mokyklos bendruomenės dailės projektams, kūrybiniam ir integruotoms meninėms veiklos projektams.</p>			
	<p>Dailės raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje</p>			

PASIEKIMAI			
	VI klasė	VIII klasė	X klasė
Sritis			
Esminiai gebėjimai			
8. Kurti mokyklinę vizualinę informaciją.	8.1. Savo dailės raiškos igūdžius bando pritaikyti kurdamas mokyklinę vizualinę informaciją (klasės sienlankraščių, atvirlankraščių, lankstinukus, atvirlankščių).	8.1. Kurdamas mokyklinę vizualinę informaciją (sienlankraščius, lankstinukus, plakatus ir kt.) pasinaudoja dailės raiškos igūdžiais.	8.1. Kurdamas mokyklinę vizualinę informaciją naudoja įvairias dailės technikas, kompiuterinę grafiką, fononuotraukas.
9. Dirbti grupėse ir individualų sumanymą derinti bendrame darbe.	9.1. Talkina apipavidalinant klases ir mokyklos renginius. 9.2. Moka dirbti grupėje.	9.1. Talkina apipavidalinant mokyklos šventes ir renginius. 9.2. Bendradarbiauja kolektyvine meninėje kūryboje.	9.1. Kartu su kitais moksleiviais talkina kuriant vaizdines priemones kitų dalykų mokytojams. 9.2. Derina savo sumanymus bendrame darbe.

MUZIKA

BENDROJI PROGRAMA

Tikslas

Muzikos dalyko pagrindinėje mokykloje *tikslas* – suteikti muzikinės, estetiškos kompetencijos bei socialinės kultūrinės brandos pagrindus, ugdyti kūrybišką, aktyvią, emocingą, estetinei ir kultūrinei patirčiai atvirą moksleivio asmenybę, gebančią prasmingai dalyvauti aplinkos muzikiniame gyvenime.

Uždaviniai

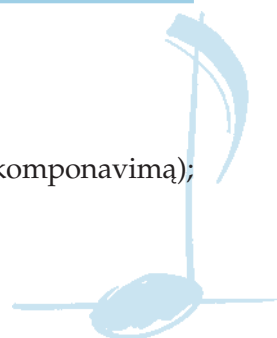
Igyvendinant tikslą *siekiama*, kad moksleiviai:

- ❖ išplėstų muzikinę patirtį pasitelkdami muzikavimo įgūdžių ir muzikos kalbos praktiką;
- ❖ išsiugdę gebėjimus kurti, atlikti ir pateikti savo ir kitų meninę raišką, naudodami įvairias meninės išraiškos priemones, kūrybos procesus ir technologijas;
- ❖ išlavintų gebėjimą kritiškai vertinti muzikinę kultūrą, suvokdami meno kūrinių socialinį kultūrinį, istorinį kontekstą; atpažintų ir vertintų muzikinės kūrybos principus, formas, stiliaus elementus;
- ❖ išgyventų džiaugsmą ir pasitenkinimą, dalyvaudami meninės kūrybos, atlikimo, suvokimo procesuose, puoselėdami bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus, elgesio kultūrą scenoje bei formuotųsi pozityvias nuostatas estetinėms, etninėms ir bendrosioms žmogaus kultūros vertybėms.

Struktūra

Muzikos dalykas pagrindinėje mokykloje apima:

- ❖ muzikavimą (dainavimą, grojimą) ir kūrybą (improvizavimą, aranžavimą, komponavimą);
- ❖ muzikos kalbos praktiką;

- ❖ klausomos ir/ar atliekamos muzikos nagrinėjimą bei vertinimą;
- ❖ muzikos žinių ir gebėjimų taikymą socialiniame kultūriniame gyvenime.

Metodinės nuorodos

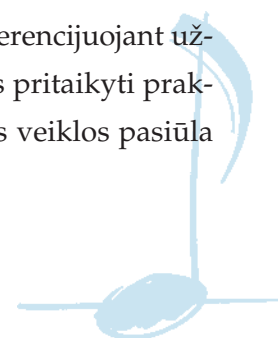
Pagrindinės mokyklos muzikos dalykas apima visą muzikinių patyrimų spektrą (nuo psichomotorinių įgūdžių iki estetinio santykio su muzika), todėl svarbu, kad muzikinis ugdymas būtų subalansuotas, nuosekliai ir kryptingai plėtotų muzikines moksleivių galias.

Muzikinio ugdymo pamatas – tarpusavyje glaudžiai susieta muzikavimo, kūrybos ir muzikos kalbos praktika. Ypač pabrėžtinas dainavimas, efektyviai plečiantis gebėjimus girdėti, suvokti muzikos kalbą, intonuoti, kurti. Tikslingai parinktas muzikavimo repertuaras ir kūrybos užduotys muzikos kalbai suvokti turi daugiau reikšmės ir prasmės, nei gerai išmanyti muzikos teoriją, todėl būtinos muzikinės sąvokos ir teorijos žinios turėtų tiesiogiai išplaukti iš muzikavimo ir kūrybos užduočių konteksto.

Siekiant pažinti muzikos kultūrą nepakanka apsiriboti žiniomis, reikia ugdyti kritinį moksleivių mąstymą – gebėjimą savarankiškai nagrinėti, interpretuoti ir vertinti. Šitaip susipažįstama ir su istorija (įvairūs pavyzdžiai nuo seniausių laikų ir įvairių kraštų iki šiandienos), ir su estetikos teorija (kodėl gražu, kodėl meniška, kodėl išraiškinga, kodėl prasminga), ir su aktualiomis jaunimo muzikos problemomis (muzikinis moksleivių skonis, poreikis domėtis įvairia muzika ugdomas atsižvelgiant ir į jų poreikių bei interesų įvairovę).

Muzikos žinių ir gebėjimų taikymas socialiniame gyvenime turi ypatingą reikšmę, nes įprasmina muzikos ugdymą. Kiekvienas moksleivis ateina į mokyklą su savo šeimos ir/ar kitokios aplinkos kultūrine patirtimi, kuri priklauso nuo to, kokios toje aplinkoje vyrauja tradicijos, kokios muzikos klausoma, ar muzikuojama, ar lankomi koncertai. Mokykloje jis turi galimybę praplėsti akiratį, pasisemti naujos patirties, o svarbiausia – išmokti veikti. Tam pasitelkiami įvairūs projektai, kurių metu ugdomas savarankiškumas, mokėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, planuoti, įveikti nenumatytus sunkumus, pristatyti savo veiklą ir gebėjimus. Tokie projektai gali integruoti ne tik muzikinę, bet ir platesnę menų veiklą. Pabrėžtina naujų informacinių technologijų svarba – moksleiviai noriai imasi savarankiškos veiklos ieškodami informacijos, komunikuodami, kompiuteriu aranžuodami ar kurdami muziką.

Nevienodi moksleivių muzikiniai gabumai ir gebėjimai turi būti plėtojami diferencijuojant užduotis, o įvairūs metodai turi padėti visiems besimokantiems šiuos gebėjimus pritaikyti praktiškai. Skirtingus poreikius muzikai turėtų tenkinti įvairi neformalios muzikinės veiklos pasiūla mokykloje ir už jos ribų (taip pat neformaliojo mokymo įstaigos).

Turinys

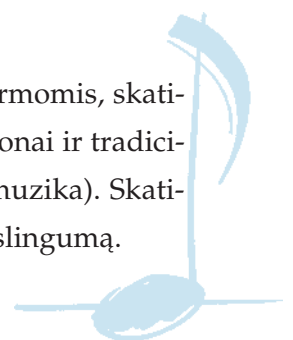
V–VI klasės

Muzikavimas, kūryba ir muzikos kalbos praktika

- ❖ Remiantis išlavėjusiais moksleivių muzikiniais ir bendravimo įgūdžiais toliau skatinamas vokalinis ir instrumentinis muzikavimas (kreiptinas dėmesys į ansamblinio susiklausymo įgūdžius, muzikos instrumentų panaudojimo galimybes). Lavinami vokalinės technikos ir intonavimo įgūdžiai.
- ❖ Formuojamas muzikos kalbos ir išraiškos priemonių (dinamikos, tempo, frazės) suvokimas, raiškus atlikimas, dainuojant tradicines lietuvių liaudies, pasaulio tautų, originalias įvairių žanrų, stilių dainas, grojant nesudėtingus instrumentinius kūrinius bei pritarius dainoms ritminiais ir melodiniu (arba harmoniniu) instrumentais.
- ❖ Siekiama toliau lavinti metroritminės, derminės, tembrinės klausos gebėjimus, ugdyti pastabumą muzikos detalėms.
- ❖ Panaudojant sukaupią muzikavimo ir muzikinės kalbos patirtį moksleiviai skatinami improvizuoti, kurti, aranžuoti, pritaikyti savo sugebėjimus atlikti, užrašyti, skaityti muziką.
- ❖ Plėtojama mažoro, minoro ir jo rūšių žodyno praktika (tonacija, tonas ir pustonis, alteracijos ženklai, kitokios dermės), metroritminio žodyno praktika (sinkopės, punktyrinis ritmas), tembrų atpažinimas (orkestro ir pavienių instrumentų, vokalo), ugdomas frazės, melodijos pojūtis. Skatinama suvokti ir atpažinti paprastas muzikines formas (vienos, dviejų, trijų dalių, rondo).
- ❖ Taikomas natų raštas kuriant ir aranžuojant, iš klausos užrašant ir skaitant muzikinius darinius.
- ❖ Skatinama žinoti, suvokti ir atpažinti muzikos kūriniuose pagrindinius tempų ir dinamikos ženklus, muzikos kalbos elementus (melodijos, ritmo, faktūros, harmonijos).
- ❖ Skatinami įvairūs judesio panaudojimo būdai klausant ir atliekant muziką.

Klausomos ar atliekamos muzikos nagrinėjimas ir vertinimas

- ❖ Moksleiviai supažindinami su muzikinių žanrų įvairove, muzikinėmis formomis, skatinami suvokti muzikos priklausomybę nuo žanro paskirties (Lietuvos regionai ir tradiciniai žanrai, pasaulio kultūrų, akademinės muzikos žanrai, džiazo, roko muzika). Skatinama suvokti muzikos stilių kaitą ir skirstymo istorinėmis epochomis tikslumą.

- ❖ Skatinama pažinti muzikinio bendravimo formas (muzikavimas buityje, šokis, žaidimas ir muzikos klausymas koncertų salėse). Skatinama suvokti atlikimo aplinkos, ryšių su kitais menais svarbą ir galimybes. Aiškinamas muzikos suvokėjų (klausytojų) elgesys įvairiose muzikinėse aplinkose (koncertų, ceremonijų, apeigų metu).
- ❖ Skatinama atliekama ir klausoma muziką įvertinti ekspromtu, intuityviai (įspūdžiai, vaizdiniai, išreiškiamos estetiškos emocijos ir vaizdingi palyginimai) ir pagal nurodytus kriterijus, pavyzdžiui, kaip muzikos charakteris, nuotaika priklauso nuo tempo, dinamikos, ritmo, atlikėjų sudėties.

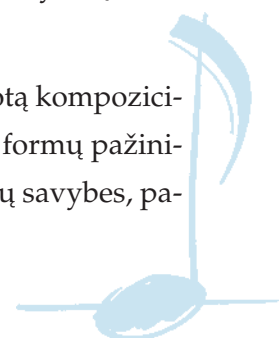
Muzikos žinių ir raiškos gebėjimų pritaikymas socialinėje kultūrinėje veikloje

- ❖ Koncertai (vokalinės, instrumentinės muzikos).
- ❖ Bendruomenės šventės.
- ❖ Tradicinės muzikos renginiai (lietuvių ar/ir pasaulio kultūrų).

VII–VIII klasės

Muzikavimas, kūryba ir muzikos kalbos praktika

- ❖ Atsižvelgiant į fiziologinius ir psichologinius balsų mutacijos nepatogumus, toliau lavinama vokalinė technika (saikinga balso jėga, tinkamos intonuoti partijos, individualios rekomendacijos), kai kuriais atvejais vokalinės praktikos trūkumą kompensuojant instrumentiniu grojimu. Mokoma perteikti homofoninės ar polifoninės faktūros specifiką. Puoselėjami gebėjimai atlikti dinamikos ir tempo niuansus, štrichus, frazuoti, siekiant perteikti kūrinio nuotaiką.
- ❖ Toliau skatinami gebėjimai improvizuoti, kurti, aranžuoti pagal pateiktą užduotį, pavyzdį, gebėti planuoti ir paaiškinti sumanymą, struktūrą, naudojant pažįstamas muzikinės kalbos savybes (pavyzdžiui, kuriamos melodijos duotu metru ar tam tikra derme, melodijai pritaikomas ritmo akompanimentas ir pan.). Mokoma kurti ritminius darinius su triolėmis bei intonacijas su įvairiais intervalais (sekunda, tercija, kvarta, kvinta, seksta, septima, oktava), pažinti ir įvaldyti įvairias kūrybos formas, pasitelkiant kolektyvinę veiklą, žaidimo ar parodijos formą.
- ❖ Toliau puoselėjami gebėjimai giliau pažinti muzikinę kalbą, suvokti išplėtotą kompoziciją (jos tėkmę, muzikinę kalbą bei išraiškos priemones). Ugdomas muzikos formų pažinimas, siekiant išsamiau suvokti muzikinės kalbos bei išraiškos priemones, jų savybes, pajusti muzikos grožį.

- ❖ Mokoma atpažinti faktūras (monofonija, heterofonija, polifonija, homofonija), girdėti, išskirti ir atpažinti faktūroje pritarimus (pavyzdžiui, ostinato) ir melodijas (pavyzdžiui, temas).
- ❖ Tobulinamos muzikos kalbos žinios ir gebėjimai: plečiama dermių žodyno praktika: iš klausos atpažįstamos dermės (pentatonika, diatoninės ir chromatinės), sąskambiai ir intervalai (konsonansai ir disonansai). Tobulinamas muzikos rašto pažinimas (boso raktas, reprizos ir voltos ženklai), skaitomos nesudėtingos partitūros (balsų išdėstymas, melodinė ir harmoninė partija).

Klausomos ar atliekamos muzikos nagrinėjimas ir vertinimas

- ❖ Siekiama supažindinti su istorinių epochų muzikos pavyzdžiais (skirtingų epochų kompozitorių portretai bei vaizdūs istorinio konteksto pavyzdžiai), palyginti istorinius muzikos stilius ir žanrus su aktualia jaunimo muzika, pasvarstyti apie istorinių epochų muziką šiandieną (kuri autentiška ir kuri stilizuota, žinomos muzikinės temos ir jų citatos, akademinės muzikos ir kitų žanrų atlikėjų bendri projektai).
- ❖ Siekiama panagrinėti muzikos raiškos priemonių ir estetinių savybių priklausomybę. Aiškinamasi, kaip plėtojama muzikinė tema, panaudojama kompozicijos technika ir žanrai. Supažindinama su Europos instrumentų evoliucija (mušamieji, pučiamieji, styginiai, klavišiniai), kameriniais ansambliais, orkestrų rūšimis, naujosiomis muzikos technologijomis.
- ❖ Siekiama nagrinėti ir interpretuoti klausomos ar atliekamos muzikos emocinio poveikio bei jos pažintines ir vertybines prasmes, skatinant vartoti muzikines sąvokas ir vaizdžią kalbą.

Muzikos žinių ir raiškos gebėjimų pritaikymas socialinėje kultūrinėje veikloje

- ❖ Proginiai ir teminiai koncertai bendruomenei.
- ❖ Integruoti projektai (pavyzdžiui, muzikos ir šokio, muzikos ir literatūros bei kt.).

IX–X klasės

Muzikavimas, kūryba ir muzikos kalbos praktika

- ❖ Atliekama įvairesnių vokalinės ir instrumentinės sudėties bei žanrų muzika, skatinama groti grupėmis, dainuoti vienu, dviem ar trimis balsais. Toliau formuojami taisyklingi vokaliniai įgūdžiai. Kreipiamas dėmesys į balso mutaciją ir pomutacinį periodą, (naujų

balso spalvų ieškojimas, kvėpavimo pratimai). Gilinamasi į kūrinio atlikimo stilių (įvairių epochų, žanrų vokaliniai ir instrumentiniai kūriniai).

- ❖ Skatinama improvizuoti, aranžuoti ir komponuoti pagal nagrinėjamos muzikos pavyzdį ar formą (nesudėtingos kūrinų aranžuotės, instrumentiniai pritarimai dainoms), pagal galimybes naudojant kompiuterines technologijas.
- ❖ Skatinama lavinti gebėjimus skaityti iš natų, pratintis sekti muzikos fragmentus iš klavyrų ar partitūrų, analizuoti juos, sekti ir pastebėti muzikinius įvykius (temų atpažinimas; ekspozicija – kulminacija – atoslūgis; pasikartojimai, staigūs pokyčiai; kadencijos ir moduliacijos).

Klausomos ar atliekamos muzikos nagrinėjimas ir vertinimas

- ❖ Siekiama pagilinti muzikos suvokimą istoriniame ir kultūriniame kontekste, išsamiau pažinti vakarų muzikos raidą, aptarti žanrines takoskyras (tradicinė, akademinė, populiarioji muzika); bendriausiais bruožais – pasaulio kultūrų ideologijų ir muzikos estetikos ryšius, šiuolaikinio pasaulio muzikinius skonius ir sociokultūrines įtakas.
- ❖ Toliau ugdomi gebėjimai atpažinti ir įvardinti muzikinį stilių (pagal charakteringas faktūras, dermes, ritmus, tembrus) bei nagrinėti estetines muzikos kūrinų savybes. Lavinti gebėjimus analizuoti klausomų, atliekamų ir kuriamų muzikos kūrinų kalbos ypatumus, suvokti jų įtaką kūrinio raiškai, stiliui, charakteriui. Puoselėjami moksleivių muzikos vertinimo įgūdžiai, padedama formuoti savo kriterijus.

Muzikos žinių ir raiškos gebėjimų pritaikymas socialinėje kultūrinėje veikloje

- ❖ Teminė konferencija (pavyzdžiui, vakarų muzikos istorijos tema).
- ❖ Kompiuterinės muzikos projektai.
- ❖ Renginių aptarimas (pavyzdžiui, kritikų klubas).

IŠSILAVINIMO STANDARTAI

		PASIEKIMAI		
		VI klasė	VIII klasė	X klasė
Sritis	Esminiai gebėjimai			
Muzikavimas	<p>1. Išraiškingai dainuoti įvairių žanrų ir stilių dainas.</p> <p>2. Groti ritminiais ir vienu iš melodinių (arba harmoninių) instrumentų.</p>	<p>1.1. Dainuoja (patogiu registru) vienbalses dainas.</p> <p>1.2. Grupėje dainuoja dvibalses dainas (pavyzdžiui, kanonus).</p> <p>1.3. Išraiškingai frazuoja, tiksliai intonuoja.</p> <p>2.1. Mintinai ir iš natų groja nedėtingus instrumentinius kūrinius ir pritarimus dainoms (pavyzdžiui, būgno lazdelėmis, skudučiais, fleita ir kt.).</p>	<p>1.1. Mintinai ir iš natų dainuoja vienbalses ir dvibalses dainas.</p> <p>1.2. Perteikia homofoninės ar polifoninės faktūros specifika.</p> <p>1.3. Atlieka dinamikos ir tempo niuansus, štrichus, frazuoja, perteikdamas dainos nuotaiką.</p> <p>2.1. Mintinai ir iš natų groja instrumentinius kūrinius ir pritarimus dainoms (pavyzdžiui, mušamaisiais, pučiamuoju ar styginiu).</p> <p>2.2. Atlieka dinamikos ir tempo niuansus.</p> <p>3.1. Kuria pagal pateiktą kūrinio pavyzdį, remdamasis nagrinėjamos muzikinės kalbos savybėmis (pavyzdžiui, melodijas duotu metru ar duota derme, pritaiko ritmo akompanimentą ir pan.).</p> <p>3.2. Projektuoja ir aprašo kūrinio aranžavimo ir komponavimo idėjas (pavyzdžiui, užrašo kūrinio grafines partitūras; aprašo žinomos dainos aranžuotės versiją ir pan.).</p>	<p>1.1. Iš natų ir mintinai dainuoja vienbalses, dvibalses ir/ar tribalses įvairių faktūrų dainas.</p> <p>1.2. Pasielkia muzikinės kalbos elementus (melodijos, ritmo, harmonijos, faktūros), išraiškos priemones (tempo, dinamikos, štrichų), atlikdamas įvairių stilių ir žanrų kūrinius.</p> <p>1.3. Naudoja vokaliinius igūdžius dainos nuotaikai ir stiliui perteikti.</p> <p>2.1. Mintinai ir iš natų groja instrumentinius kūrinius ir pritarimus dainoms. Įgudęs groti melodiniu instrumentu.</p> <p>2.2. Atlieka dinamikos ir tempo niuansus, išraiškingai frazuoja.</p> <p>2.3. Naudoja grojimo igūdžius muzikos nuotaikai ir stiliui perteikti.</p> <p>3.1. Pagal pavyzdį sukuria ar aranžuoja dainą ar instrumentinę kompoziciją.</p> <p>3.2. Kurdamas rodo muzikos formavimo suvokimą (įžanga – intarpas – pabaiga; pakartojimas – kontrastas; pradžia – kulminacija – atoslūgis).</p>
Muzikos kūrimas, improvizavimas, aranžavimas, komponavimas	<p>3. Panaudoti įvairias idėjas, garso šaltinius ir kūrybos procesus.</p>	<p>3.1. Improvizuoja pagal duotus ritinius ir melodinius elementus.</p> <p>3.2. Pagal pateiktą pavyzdį kuria paprastas melodijas ir ostinatinis pritarimus.</p>	<p>3.1. Kuria pagal pateiktą kūrinio pavyzdį, remdamasis nagrinėjamos muzikinės kalbos savybėmis (pavyzdžiui, melodijas duotu metru ar duota derme, pritaiko ritmo akompanimentą ir pan.).</p> <p>3.2. Projektuoja ir aprašo kūrinio aranžavimo ir komponavimo idėjas (pavyzdžiui, užrašo kūrinio grafines partitūras; aprašo žinomos dainos aranžuotės versiją ir pan.).</p>	<p>3.1. Pagal pavyzdį sukuria ar aranžuoja dainą ar instrumentinę kompoziciją.</p> <p>3.2. Kurdamas rodo muzikos formavimo suvokimą (įžanga – intarpas – pabaiga; pakartojimas – kontrastas; pradžia – kulminacija – atoslūgis).</p>

		PASIEKIMAI		
		VI klasė	VIII klasė	X klasė
Sritis	Esminiai gebėjimai			
Muzikos kalbos suvokimas ir praktika	4. Suvokti muzikos kalbos elementus, atpažinti juos muzikos kūrinuose.	4.1. Skirdamas mažorą, minorą, suprasdamas alteracijos ženklus, tonacijos sąvoką, toną ir pustoni, pagrindinius tempus ir dinamikos ženklus, melodijos, ritmo, faktūrų, harmonijos ypatumus, atpažįsta juos atliekamuose ir klausomuose kūrinuose.	4.1. Skirdamas pagrindinius intervalus, konsonansus ir disonansus, trioles, žinodamas tonacijas su vienu ženklu, klasifikuodamas instrumentus, atpažįsta juos atliekamuose ir klausomuose kūrinuose.	3.3. Geba varijuoti melodijos ar ritmo darinius. 4.1. Išmano modalumo principus, mažoro-minoro sistemą ir kvintų ratą, geba vartoti muzikines sąvokas apibūdinamas atliekamus ar klausomus kūrinus.
	5. Ritmuoti ir solfedžuoti (absoliučioje arba reliatyvioje sistemoje). Skaityti ir rašyti įprasta notacija.	5.1. Ritmuoja ir intonuoja (pa-kartoja ir sukuria, skiemenuoja ir solfedžuoja, skaito ir rašo) ritmo darinius su triolėmis bei intonacijas su įvairiais intervalais.	5.1. Ritmuoja ir intonuoja (pa-kartoja ir sukuria, skiemenuoja ir solfedžuoja, skaito ir rašo) ritmo darinius su triolėmis bei intonacijas su įvairiais intervalais.	5.1. Muzikuoja, kuria, skaito ir užrašo parodydamas pagrindinių muzikos kalbos elementų nuovoką.
Klausomos bei atliekamos muzikos apibūdinimas ir vertinimas	6. Nurodyti ypatybes, kuriomis įvairių kultūrų muzika skiriasi, nusakyti muzikos vaidmenį įvairiuose kultūrinuose kontekstuose.	6.1. Nurodo pavyzdžius, nusakčius priklausomybę konkrečiam žanrui, stiliui, istoriniam tarpsniui (akademinės muzikos stiliai ir žanrai; džiazas, rokas ir populiarioji muzika), taip pat konkrečiam kraštui (Lietuvos regionai ir tradiciniai žanrai, Europos ir pasaulio tautų muzika).	6.1. Palygina du pavyzdžius, parodydamas žanro, stiliaus, istorinio tarpsnio nuovoką (pvz., palygina to paties žanro, bet skirtingo istorinio konteksto kūrinius (pavyzdžiui, F. Shopino ir pramoginių šokių stiliaus valsai) arba palygina du to paties laikotarpio, bet skirtingų žanrų muziką (šių dienų populiari daina ir konceptualioji muzika)	6.1. Iš pavyzdžių atpažįsta įvairių epochų ir kultūrų muziką; nurodo būdingas tam tikro laikmečio, krašto, stiliaus, žanro muzikos savybes bei reiškinius (pavyzdžiui, Europos viduramžiai – grigališkasis choras, ankstyvasis daugiabalsumas ir muzikos raštas; barokas – opera, baletas ir muzikinė retorika).
	7. Klausant ir atliekant muziką parodyti estetinę nuovoką, taikyti argumentuotus vertinimo kriterijus.	7.1. Pavyzdžiuose nurodo muzikos ir nuotaiikos, žodžio, judesio, dramos panašumus, apibūdina muzikos išraiškos ir formos ypatumus.	7.1. Klausydamas skirtingų laikmečių, pasaulio kultūrų, žanrų muzikos pavyzdžių, savais žodžiais nusako, kaip supranta muzikos kūrinių idėjas (pavyzdžiui, programinė muzika, muzika ir epochos grožio samprata, muzika ir drama).	7.1. Nurodo, kaip kūrinio interpretacija priklauso nuo išraiškingumo, atlikimo technikos ir stiliaus nuovokos. Apibūdinamas interpretaciją vartoja muzikinius terminus, estetikos sąvokas, vaizdingą kalbą (pasitelkdamas kitų dalykų –

Sritis	Esminiai gebėjimai	PASIEKIMAI		
		VI klasė	VIII klasė	X klasė
Muzikinė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje	8. Parodyti gebėjimus savarankiškai veikti, bendradarbiauti, planuoti ir pristatyti savo veiklą.	8.1. Padeda įgyvendinti tam tikros veiklos etapus klasės, mokyklos muzikos projekte.	8.1. Atlieka pasirinktą ar numatytą funkciją muzikos projekte (muzikuoja, kuria, renka informaciją, repetuoja, pristato ir t. t.).	dailės, architektūros, literatūros, šokio, teatro – pavyzdžiais ir asociacijomis). 8.1. Vienas ar su grupe organizuoja muzikos projektą (įgyvendina įvairius veiklos etapus).

ŠOKIS

BENDROJI PROGRAMA

Tikslas

Pagrindinis šokio dalyko pagrindinėje mokykloje *tikslas* – išugdyti gebančią kurti ir komunicuoti šokio raiškos priemonėmis asmenybę, sudaryti galimybes įgyti šokio ir estetinės kompetencijos pagrindus, reikiamus moksleiviui prasmingai dalyvauti aplinkos socialiniame kultūriniame gyvenime.

Uždaviniai

Įgyvendinant tikslą *siekiama*, kad moksleiviai:

- ❖ sukauptų ir išplėtotų judesių/šokio patirtį, išsiugdytų šokiui reikiamas psichofizines bei kinestezines galias;
- ❖ išsiugdytų gebėjimus, reikiamus šokio kalbos priemonėms naudoti, kurti šokio raišką bei pristatyti kūrybinės veiklos rezultatus;
- ❖ interpretuotų ir vertintų šoki, remdamiesi šokio kalbos žiniomis, estetinė nuovoka, asmeniniais išgyvenimais bei patirtimi;
- ❖ susipažintų su šokio raida, stilistine įvairove bei sąsajomis su kitomis socialinio kultūrinio gyvenimo sritimis;
- ❖ įgytų judesių/šokio, sceninės kultūros pagrindus, laikytųsi dorinių nuostatų bendraudami ir bendradarbiaudami;
- ❖ pasinaudotų išplėtotomis kūno kinestezinėmis, psichofizinėmis savybėmis ir šokio raiškos gebėjimais socialiniame kultūriniame gyvenime.

Struktūra

Šokio dalykas pagrindinėje mokykloje apima šias sritis:

- ❖ šoki (judesio/šokio raišką);
- ❖ šokio kūrybą (improvizavimą ir komponavimą);

- ❖ šokio stebėjimą, suvokimą, interpretavimą ir vertinimą; šokio formų, raidos ir sąsajų su kitomis meno šakomis pažinimą;
- ❖ šokio raišką socialiniame kultūriniam gyvenime (šokio veiklos pristatymą, dalyvavimą įvairiuose meno projektuose, renginiuose).

Metodinės nuorodos

Pagrindinėje mokykloje, siekiant nuolatinio visų šokio sričių sąlyčio, jų tarpusavio santykis ugdymo procese pasirenkamas atsižvelgiant į moksleivio amžių, gebėjimus, poreikius, patirtį. Šiame etape sparčiai formuojasi moksleivio kūnas, kinta psichomotorinės jo savybės ir galimybės. Svarbu į tai atsižvelgti, parenkant kinestezines užduotis, saugant jauną organizmą nuo traumų, kartu plėtojant potencialų kūno lankstumą, stiprumą, judėjimo laisvumą. Supažindinama su būdingiausiais įvairių žanrų, stilių, epochų šokio bruožais, idėjomis, išraiškos priemonėmis, skatinama jas naudoti kūrybinei šokio raiškai. Pagrindinės mokyklos moksleivis pasiruošia reaguoti į šokį sąmoningiau, suvokti jį giliau, atpažinti ir perteikti žanro, stiliaus ypatybes, kūrybos principus ir procesus, interpretuoti perteikiamas prasmes, vertinti estetines savybes. Svarbu sukurti pozityvią ugdymo aplinką, skatinančią kurti, ieškoti, nebijoti suklysti. Kurdamas, atlikdamas, išgyvendamas ir interpretuodamas šokį moksleivis įgyja žinių ir gebėjimų, reikiamų save pažinti, išreikšti, įprasminti, socialiai įtvirtinti.

Turinys

V–VI klasės

Šokis

- ❖ Kūrybinėmis užduotimis toliau tvirtinami psichofizinio laisvumo, kūno pajautimo, savęs suvokimo ir valdymo gebėjimai. Savikontrolė, dėmesio sukaupimas, veiksmų numatymas, judesio ir minties koordinavimas (pavyzdžiui, paeiliui arba pagal ženklą atliekamas panašus arba priešingas judesys, judesys keičiamas žodžiu, žodis – judesiu).
- ❖ Judesių darnos, judėjimo sklandumo, šokiui reikiamų kūno kinestezinių galių plėtojimas. Judėjimas, perteikiant dinامينius kontrastus (greičiau–greitai–lėčiau–lėtai; kampuočiai, smulkiai–banguotai, plačiai), su įvairiais objektais (pavyzdžiui, su kėde, kamuoliu, dėže, vėduokle, ant stalo).

- ❖ Toliau gilinami gebėjimai naudoti šokio elementus (erdvę, laiką, energiją). Kūrybinės užduotys, naudojant perėjimus iš vienos šokio figūros į kitą pavieniui, poromis, grupėmis (pavyzdžiui, iš rato į liniją, į dvi linijas). Įvairi šokių ritmika (pavyzdžiui, dviejų dalių metro – polka, ča ča ča, trijų dalių metro – polonezas, valsas ir kt.). Šokio dinamikos pažinimas, derinant įvairios energijos judesius (pavyzdžiui, švelniai–šiurkščiai, įtemptai–atsipalaidavus, džiugiai–pavargus).
- ❖ Judesių/šokio kalbos turtinimas, pažįstant ir atliekant įvairių žanrų (pavyzdžiui, tautinio, pramoginio, klasikinio (baleto), šiuolaikinio, breiko ir kt.) šokius ar jų fragmentus.

Šokio kūryba

- ❖ Improvizavimas ir komponavimas pavieniui, poroje ir grupėje. Pasirinktų judesių rutuliojimas, atrandant naujus judesius. Šokio pradžios, plėtojimo ir pabaigos modeliavimas. Įvairios kilmės (pavyzdžiui, buitinių, pantomimos, abstrakčių, šokio), kontrastingų (pavyzdžiui, aukštas šuolis, staigus kritimas, lėtas vertimasis, banguotas atsikėlimas, staigus sukynys) judesių naudojimas. Sumanymų, minčių, jausmų perteikimas, giliau tyrinėjant erdvės, laiko, energijos naudojimo galimybes.
- ❖ Muzikinio akompanimento (įvairių stilių muzikos, nemuzikinių garsų, skaitomo teksto, tylos) pasirinkimas, atsižvelgiant į perteikiamą idėją, nuotaiką, atlikimo vietą (uždaroje patalpoje, atviroje erdvėje).

Šokio stebėjimas, interpretavimas, vertinimas

- ❖ Atliekamo ar stebimo šokio sukeltų išgyvenimų išsakymas. Nuomonės apie šokį ar jo fragmentą pagrindimas, taikant šokio kalbos žinias, siejant su asmenine patirtimi.
- ❖ Kuriamos, atliekamos ar stebimos šokio kompozicijos nagrinėjimas, aptariant šokio pradžią, judesių plėtojimą, pabaigą. Vertinamas idėjos perteikimas: kaip atrinkti, sukurti ir susieti judesiai perteikia mintį, kokiomis priemonėmis sukurta nuotaika, kaip panaudota erdvė, laikas, energija.
- ❖ Kaip ir kodėl yra skirstomi šokiai. Šokio žanrų (tautinio, pramoginio, klasikinio (baleto), šiuolaikinio), rūšių (apeigų, socialinių buitinių, scenos šokių) pažinimas, atrandant skirtumus ir panašumus su dailės, muzikos, teatro žanrais ir rūšimis, raiškos priemonėmis.
- ❖ Susipažinimas su pasaulio tautų šokiams būdingais judesiais, kostiumais, muzika (pavyzdžiui, lietuvių apeigų šokiai, Afrikos tautų, Amerikos indėnų ritualiniai šokiai, Lotynų ir Šiaurės Amerikos, Vakarų Europos socialiniai buitiniai šokiai, Europos ir Azijos scenos šokiai ir kt.).

Šokio raiška socialiniame kultūriniame gyvenime

- ❖ Įvairių šokio žanrų projektai mokykloje.
- ❖ Tradicinio šokio renginiai (lietuvių ir/ar kitų pasaulio tautų).

VII–VIII klasės

Šokis

- ❖ Gilesnis laisvo ir sklandaus judėjimo suvokimas, šokiui reikiamų kūno kinestezinių galių plėtojimas. Traukos jėgos poveikio žmogaus laikysenai, judėjimui, šokiui tyrinėjimas, saugiai, taisyklingai pakylant ir nusileidžiant (pavyzdžiui, šuolių metu), nukrintant ir atsikeliant (pavyzdžiui, vertimosi metu). Raumenų įtempimo ir atpalaidavimo derinimas su kvėpavimu (vengiant traumų), taisyklingas kvėpavimas šokio metu ir kasdieniame gyvenime.
- ❖ Toliau plėtojami gebėjimai jausti erdvę, ritmą, tempą, išbaigti judesį. Vidinio ir išorinio ritmo (šokio, muzikos, grupės judėjimo) koordinavimas, įvairios metroritmikos judesių jungimas. Kūrybinės užduotys, naudojant greitėjančius ir lėtėjančius judesius, judėjimą ir nejudėjimą. Judėjimas poroje, kontaktuojant įvairiomis kūno dalimis (pavyzdžiui, rankomis, nugaromis, galvomis), perkeliant savo svorį kitam (pavyzdžiui, atsiremiant nugarą, šonu), naudojant įvairius atramos taškus (pavyzdžiui, remiantis abiem rankomis ir koja, remiantis viena koja ir ranka).
- ❖ Judesių/šokio kalbos turtinimas, pažįstant ir šokant įvairių istorinių kultūrinių epochų šokių žingsnius, jų derinius, šokius ar jų fragmentus (pavyzdžiui, renesanso – branli, pavaną, galjardą, baroko – kontradansą, menuetą, romantizmo – valsą, polką ir kt.). Istorinių šokių manieringumas, šokio stiliaus pajautimas ir perteikimas.

Šokio kūryba

- ❖ Gilesnis šokio improvizavimo ir komponavimo pažinimas, kuriant pavieniui, poroje, grupėje. Sumanymų, minčių, jausmų perteikimas, naudojant žinomus judesius, ieškant naujų judesių derinių, judesio raiškos galimybių, pasirenkant muzikinį akompanimentą. Gilinami šokio elementų (erdvės, laiko, energijos) išraiškos gebėjimai.
- ❖ Žodinės instrukcijos atlikimo metu (kaip inspiracija, vaizdinių šaltinis), siūlant judesio atlikimo nuotaiką, situaciją (pavyzdžiui, „šokis kisieliuje“ ar pučiant stipriam vėjui). Kūryba pagal savo ar draugų sukurtas judesių schemas, kitą ikonografinę medžiagą.
- ❖ Šokio formų (solo, dueto, ansamblio) kūrimo galimybių ir ypatumų pažinimas. Šokant

solo erdvės ir kūno išraiškos naudojimo ypatumai. Porinio šokio ypatumai (susikabinimai, pakėlimai, sukiniai). Ansamblinio šokio ypatumai (erdvinis šokio piešinys, sinchroniškumas–asinchroniškumas, simetrija–asimetrija). Šokio kūrimo etapai: improvizavimas, judesių atrinkimas, derinimas, plėtojimas, pakartojimas. Įvairūs bendradarbiavimo būdai, kuriant grupėje: šoki kuria vienas, kiti atlieka, teikia pasiūlymų; šoki kuria, aptaria, derina, keičia ir atlieka visi grupės nariai.

Šokio stebėjimas, interpretavimas, vertinimas

- ❖ Šokio perteikiamos prasmės išgyvenimas, suvokimas ir išsakymas (kiek žiūrovų, tiek nuomonių; ką supratau aš ir ką suprato kiti). Šokio emocinis poveikumas bei jo pažintinės ir vertybinės prasmės.
- ❖ Šokio idėjų, simbolių, estetinių savybių interpretavimas įvairiose istorinėse kultūrinėse epochose.
- ❖ Šokio spektaklio komponentų (choreografijos, muzikos, atlikėjų, kostiumų, scenografijos, apšvietimo) ir atlikimo vietos (scenoje, gamtoje, gatvėje) tarpusavio ryšiai.
- ❖ Priklausymo socialinei grupei atspindys judesio raiškoje, kostiume, šokio atlikimo erdvėje, manierose. Vakarų Europos istorinių šokių raiškos priemonių, estetinių savybių nagrinėjimas. Renesanso buitiniai dvarų ir valstiečių šokiai. Baroko epocha ir baletas. Šokio etika ir etiketas įvairiais istoriniais tarpsniais.

Šokio raiška socialiniame kultūriniame gyvenime

- ❖ Istorinio šokio raiškos projektas (pavyzdžiui, antikos šokis, baroko epochos dvarų, valstiečių šokiai ar pan.).
- ❖ Etnochoreografinės medžiagos tyrimo projektas.

IX–X klasės

Šokis

- ❖ Judėjimo laisvumo, sklandumo, judesio stiprumo, aktyvumo plėtojimas. Kūrybinės užduotys, skatinančios judesio kokybės (dydžio, krypties, intensyvumo, trajektorijos, formos, tėkmės) pajautimą, įprasminimą, išraišką. Pagrindiniai judesių tikslai: lenkimas, sukimas, ištiesimas, atrama ir jos netekimas, pusiausvyra ir jos netekimas.
- ❖ Tempo, trukmės, ritmo, erdvės patyrimo ir suvokimo gilinimas. Judėjimas paties kuria-

mu išoriniu ritmu (pavyzdžiui, judant dainuoti, groti; šokant kalbėti). Tempų kaita šokyje. Vienodos ir nevienodos trukmės, staigūs, netikėti ir ištesti, sulėtinti judesiai. To paties judesio atlikimas *par terre* (ant žemės) ir *en l'air* (ore). Šokio atlikimas, perteikiant stiliaus, žanro ypatumus, estetines savybes.

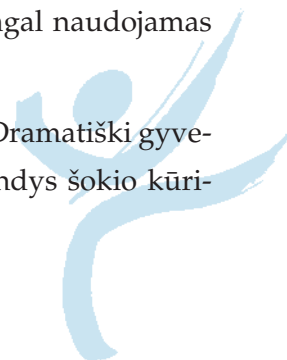
- ❖ Judesių/šokio kalbos turtinimas, pažįstant ir šokant įvairių stilių, žanrų, istorinių epochų šokių žingsnius, jų derinius, choreografų autorinius šokius ar jų fragmentus. Šokio atlikėjo menas: technika, meistriškumas, išraiškingumas, originalumas, savitas choreografo idėjų perteikimas. Šokėjai profesionalai ir mėgėjai, šokis kaip profesija ir kaip laisvalaikio praleidimo būdas.
- ❖ Dažniausiai pasitaikančios šokėjų traumos, jų prevencija. Kūno apšilimo pradedant šokti ir atvėsimo baigus šokti pratimai, jų svarba.

Šokio kūryba

- ❖ Idėjų, minčių, jausmų perteikimas, pasitelkiant šokio kūrybos procesus (improvizavimą, komponavimą, repetavimą, pristatymą), jų planavimo ir organizavimo žinias. Grupės subūrimas, kūrybinių užduočių parinkimas ir pateikimas. Judesių plėtojimas (pasiūlant, parodytant, užduodant klausimus) tinkama linkme. Kūrybos proceso aptarimas, pasikeitimas nuomonėmis, apibendrinimas, sutarimo ieškojimas.
- ❖ Šokio kūrybos principų (judesių pergrupavimo, pasirinkimo, atsitiktinumo, klaidos, kano, veiksmo–atsako, kopijavimo) pažinimas ir taikymas, improvizuojant ir komponuojant pavieniui, poroje ir grupėje. Naudojant įvairių stilių muziką, tylą, skaitant tekstą, dainuojant; pasirenkant žanrą/stilių; gilinant ir plečiant šokio elementų (erdvės, laiko, energijos) naudojimą.
- ❖ Šokis-pokalbis, šokis-pasakojimas ir kt. formos, perteikiant socialinių veikėjų vaidmenis (pavyzdžiui, benamio, popžvaigždės, tarnautojo), personažus. Siužetinis (pavyzdžiui, liūdina tvoros istorija) ir abstraktusis (pavyzdžiui, spalvų nuotaika) šokis. Humoro, žiaurumo ir kt. temos šokyje.

Šokio stebėjimas, interpretavimas, vertinimas

- ❖ Kūrybinės rašto, žodinės interpretacijos užduotys, analizuojant šoki pagal naudojamas raiškos priemones, vertybes, asmeninius išgyvenimus.
- ❖ Aktualių bendrųjų žmogaus ir asmeninių problemų perteikimas šokiu. Dramatiški gyvenimo įvykiai, socialinės problemos (nedarbas, narkomanija) ir jų atspindys šokio kūrybose. Humoras, satyra, ironija šokyje.

- ❖ Stilistinės šokio įvairovės pažinimas. Lietuvos regionų tradiciniai šokiai, lietuvių liaudies sceninis šokis, lietuviško baleto ištakos, šiuolaikinis šokis. Žymiausi P. Čaikovskio, I. Stravinskio baletai, J. Štrauso valsai, samba ir brazilų karnavalai, tango kultūra, amerikiečių stepas, džiazo ir šiuolaikinis šokis, japonų Butoh šokis ir kt.
- ❖ Šokio užrašymo būdai ir sistemos (pirmykščiai piešiniai Senovės Egipte, Indijoje, P. O. Fejė baleto užrašymo sistema XVIII a. Prancūzijoje, R. Labano universali judesių užrašymo sistema XX a. Vokietijoje, lietuvių liaudies sceninio šokio užrašymas, filmavimas).

Šokio raiška socialiniame kultūriniame gyvenime

- ❖ Sintetinės meno formos (pavyzdžiui, muzikinis judesio spektaklis, judesio instaliacija, performansas).
- ❖ Vietos bendruomenės (moksleivių, mokytojų, tėvų) menų akcija.

IŠSILAVINIMO STANDARTAI

Sritis	PASIEKIMAI		
	VI klasė	VIII klasė	X klasė
Šokis	<p>1.1. Šokdamas įvairių žanrų šokius ar jų fragmentus:</p> <p>1.1.1 rodo laikysenos, koordinavimo pagrindus;</p> <p>1.1.2. perteikia ritmą, tempą, nuotaiką, žanro ypatybes.</p>	<p>1.1. Šokdamas įvairių istorinių tarpinių šokių ar jų fragmentus:</p> <p>1.1.1. pasižymi taisyklinga laikysena, koordinuotai juda;</p> <p>1.1.2. perteikia ritmą, tempą, dinamiką, stiliaus ypatybes.</p>	<p>1.1. Šokdamas įvairių žanrų ir/ar stilių šokius:</p> <p>1.1.1. pasitelkia psichofizines galias (laisvumą, aktyvumą) estetinei raiškai pasiekti;</p> <p>1.1.2. perteikia choreografo kūrybines idėjas, žanro, stiliaus ypatybes.</p>
Šokio kūryba	<p>2.1. Improvizuoja rutuliodamas pasirinktus judesius, atrasdamas naujus judesių derinius.</p> <p>2.2. Plėtoja kūrybines idėjas, naudodamas kontrastingus bei įvairios kilmės judesius.</p> <p>2.3. Komponuoja judesių seką, naudodamas įvairių šokio žanrų raiškos priemones.</p> <p>2.4. Parenka muzikinį akompanimentą savo šokio kompozicijai.</p>	<p>2.1. Improvizuoja naudodamas kontaktinio judėjimo principus (svorio perkėlimas, atsiremimas).</p> <p>2.2. Perteikia kūrybinį sumanymą naudodamas šokio formų (solo, dueto ar grupės) raiškos ypatybes.</p> <p>2.3. Komponuoja judesių seką naudodamas įvairių istorinių tarpinių šokio raiškos priemones.</p> <p>2.4. Naudoja savo ar kitų sukurtas judesių sekos schemas, kitą ikonografinę medžiagą.</p>	<p>2.1. Improvizuoja naudodamas judesių pergrupavimo, veiksmoatsako principus.</p> <p>2.2. Planuoja ir įgyvendina šokio kūrimo procesus (improvizaciją, judesių plėtojimą, aptarimą).</p> <p>2.3. Komponuoja judesių seką naudodamas pasirinkto šokio žanro, stiliaus raiškos priemones.</p> <p>2.4. Paaškina, kaip pasirinkti judesiai perteikia prasmes, nuotaiką.</p>
Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	<p>3.1. Atpažįsta šokio pavyzdžius ir nurodo bruožus, nusakančius šokio priklausomybę žanrui, kraštui.</p> <p>3.2. Pavyzdžiuose nurodo estetiškes šokio savybes (pavyzdžiui, žaismingas, gracingas) ir susieja su žanru.</p> <p>3.3. Vertindamas savo ir kitų kūrybą, teikia pasiūlymų apie kitas raiškos galimybes.</p>	<p>3.1. Atpažįsta šokio pavyzdžius ir nurodo bruožus, kurie padėjo atpažinti šokio istorinį kultūrinį tarpinį.</p> <p>3.2. Pavyzdžiuose nurodo estetiškes šokio savybes (pavyzdžiui, iškilmingas, manieringas) ir jas susieja su istoriniais šokio raiškos pavyzdžiais.</p> <p>3.3. Aiškina, kaip asmeninė šokio patirtis padeda išgyventi, suvokti ir perteikti šokio prasmes.</p>	<p>3.1. Iš pavyzdžių atpažįsta ir palygina šokius pagal būdingus tam tikro laikmečio, krašto, žanro šokio bruožus.</p> <p>3.2. Aiškina, kaip šokio raiškos priemonės perteikia estetines savybes.</p> <p>3.3. Aiškina, kaip šokio raiška padeda save pažinti, išreikšti, bendrauti, socialiai įsitvirtinti.</p>
Šokio raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje	<p>4.1. Padeda įgyvendinti kai kuriuos veiklos etapus klases, mokyklos šokio projekte.</p>	<p>4.1. Atlieka pasirinktą ar numatytą funkciją šokio projekte (šoka, kuria, repetuoja, pristato ir t. t.).</p>	<p>4.1. Vienas ar su grupe inicijuoja ir organizuoja šokio projektą (įgyvendina įvairius veiklos etapus).</p>

TEATRAS

BENDROJI PROGRAMA

Tikslas

Teatro dalyko pagrindinėje mokykloje *tikslas* – suteikti teatrinės ir estetiškos kompetencijos bei socialinės kultūrinės brandos pagrindus, reikalingus savarankiškai, kūrybingai bei atsakingai dalyvauti socialiniame kultūriniame gyvenime, tenkinti saviraiškos ir pažinimo poreikius.

Uždaviniai

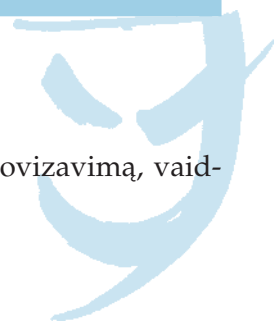
Igyvendinant tikslą *siekiama*, kad moksleiviai:

- ❖ toliau ugdytūsi improvizavimo, vaidmens bei vaidinimo kūrimo gebėjimus kaip priemonę reikštis, sukurti teatro kalbą ir komunikuoti su žiūrovais;
- ❖ išsąmonintų psichofizinio laisvumo ir aktyvumo, tempo, pojūčių, dėmesio ir kt. elementų reikšmę vaidybai ir socialiniam bendravimui;
- ❖ išplėstų emocinių vertinimų, jausmų, bendrųjų žmogaus vertybių patyrimą ir siektų jį išreikšti teatro raiška;
- ❖ susipažintų su teatro rūšių, žanrų ir stilių pavyzdžiais nuo senovės iki šių dienų, teatro vaidmeniu visuomenėje ir kultūroje, ryšiais su kitomis meno šakomis;
- ❖ pagrįstų teatro vaidinimų interpretacijas ir vertinimus asmeniniais išgyvenimais, teatro kalbos elementais, stiliaus ypatybėmis, estetinėmis savybėmis;
- ❖ pritaikytų ir įprasmintų teatrinės raiškos ir bendruosius gebėjimus klasės, mokyklos, vietos bendruomenės socialiniame kultūriniame gyvenime.

Struktūra

Teatro dalykas pagrindinėje mokykloje apima šias sritis:

- ❖ vaidybą (vaidmenų žaidimus, spontanišką ir parengtą vaidybinių improvizavimą, vaidmenų atlikimą etiuduose, scenelėse, spektakliuose);

- ❖ vaidinimo kūrybą (sceninių aplinkybių, dramatinio siužeto, sceninės raiškos – dekoracijų, kostiumų, įgarsinimo – kūrimą, režisavimą);
- ❖ vaidinimo stebėjimą, jo interpretavimą ir vertinimą;
- ❖ teatrinę raišką socialinėje kultūrinėje aplinkoje (organizuojant pasirodymus, renginius, akcijas ir juose dalyvaujant).

Metodinės nuorodos

Teatro, kaip ir kitų dalykų, pamokų centre yra ne mokytojas ir ne dalykas, bet moksleiviai, jų gebėjimų ir kompetencijos plėtra. Todėl visi taikomi metodai nukreipiami į kuo efektyvesnę teatrinę ir estetinių gebėjimų, žinių, pomėgių raidą bei šiuolaikiniame gyvenime itin svarbių vertybinių nuostatų formavimą.

Šioje pakopoje išsaugoma žaidimo, improvizavimo ir kūrybos dvasia, tačiau tuo pat metu intensyvinamas pažinimas ir mokymasis. Kadangi vaikų vaidybos gebėjimų pagrindai suformuojami pradinėse klasėse, V–X klasėse kreipiamas dėmesys ne tik į tolesnę vaidybos, režisavimo ir kitų kūrybinių raiškos galių puoselėjimą, bet ir į išsąmoninimą, „kaip“ vaidinama, režisuojama, išscenuojama bei „kas“ sukuriama, kokios estetiškos vertybės. Tai turi padėti moksleiviams pasinaudoti įgyjamais gebėjimais ne tik scenoje, bet ir socialiniame kultūriniame gyvenime.

Moksleivių kūrybinės raiškos galimybės plečiamos teoriškai ir praktiškai susipažįstant su istoriniu teatro kultūros paveldu, jo vertybėmis. Itin svarbu, kad praktinis susipažinimas būtų interpretacinio pobūdžio, ne tiesiogiai imituotų praeities ar dabarties raiškos priemones, bet įgautų „čia ir dabar“ prasmingas bei atitinkančias vaikų galimybes teatrinės formos (pavyzdžiui, fragmentas „Diena iš Elžbietos laikų teatro“).

Moksleivių kūrybingumas skatinamas nubrėžiant pakankamai erdvas, į sėkmę vedančias ribas, sudarant sąlygas eksperimentuoti, susidaryti savas faktinių žinių interpretacijas, susikurti subjektyvųjų terminų, sąvokų turinio supratimą. Vengiama žinias pateikti kaip visiškai naujas, remiamasi tuo, ką jau moksleiviai žino. Kūrybinės užduotys siejamos su moksleivių gyvenimu ir jiems aktualiomis problemomis. Moksleiviai turi jausti, kad užduočių atlikimas vertas laiko ir pastangų, kad jos praturtina ir veda pažangos linkme.

Turinys

V–VI klasės

Vaidyba

- ❖ Žaidimais ir improvizavimo užduotimis toliau puoselėjami psichofizinio laisvumo, aktyvumo, orientavimosi, veiksmų kontroliavimo ir koordinavimo stebimoje situacijoje gebėjimai (*pavyzdžiui, atliekami neadekvatūs fiziniai veiksmai dainuojant, sekant pasaką*).
- ❖ Turtinamas fizinių ir kalbinių intonacinių veiksmų „žodynas“. Stebima ir nagrinėjama veiksmų ir įvykio plastinė bei intonacinė raiška socialiniame gyvenime, gamtoje, ikonografinėje medžiagoje (*pavyzdžiui, paveikslėlių serijoje*), diafilme, scenoje. Ji atkuriamą ir perkuriama siekiant geriau išreikšti detalią veiksmų seką ir svarbiausią įvykį.
- ❖ Gilinamas bendravimo galimybių pažinimas. Improvizuojama užmezgant ryšį tik fiziniais (*mojant*) arba tik intonaciniais veiksmais („*Paukščių kalba*“), bendraujama su įsivaizduojamais objektais („*Žuvis išdykėlė*“), už partnerį (*pavyzdžiui, paveiksle pavaizduotą arba scenoje vaizduojamą katiną*). Įsisąmoninama, kaip judesiu bei balso intonacija perteikiant įsivaizduojamus pojūčius simbolizuojamos sceninės aplinkybės (*pavyzdžiui, ant delno mėnami lašai – lyja*) arba veikėjas (*pavyzdžiui, kniaukia – katinas*).
- ❖ Turtinamas emocinių vertinimų „žodynas“ (*pavyzdžiui, pvz., nuo ginčo iki susitaikymo, nuo išgąščio iki džiaugsmo*). Emocinių vertinimų perteikimas ansambliu (*unisonu, kiekvienas po judesį ar teksto eilutę ir kt.*). Kartu tvirtinami gebėjimai taisyklingai tarti, kvėpuoti, paslankiai bei prasmingai naudoti balso aukštumą, garsumą, toną (santykį).
- ❖ Kūrybinės užduotys pažįstant ir išreiškiant teatro rūšies (dramos, cirko, operos, baletto), žanro (komedijos, dramos, tragedijos) ypatybes (*cirko artistų pasirodymai, dramatinė scenelė („Žiogas stiklinėje“), daina ar šokis perteikiant siužetinius sceninius veiksmus ir pan.*).
- ❖ Vaidmenų žaidimai išreiškiant ir verbalizuojant emocinę socialinę patirtį („*10*“, „*Kartą mokykloje...*“). Socialinio bendravimo problemų (*pvz., „Kaip susidraugaujama?“*) sprendimas pritaikant emocijų raiškos pažinimo ir valdymo gebėjimus.
- ❖ Toliau turtinamas plastinis ir kalbinis intonacinis „žodynas“, gilinami sceninio bendravimo, veiksmų plėtojimo, žanro perteikimo gebėjimai vaidinant etiudus ir sceneles pagal savo sukurtą siužetą ir tautosakos motyvais, pasakų, pjesių ištraukas.

Vaidinimo kūryba

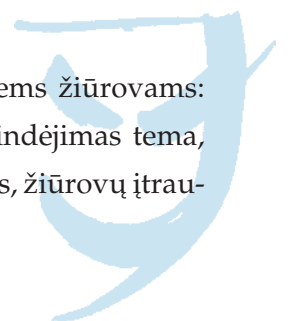
- ❖ „Apšilimo“ užduočių planavimas ir vadovavimas jų atlikimui. „Jeigu...“ – būdas persikelti į įsivaizduojamas aplinkybes. Tyrinėjama, kaip siekinys skatina vaidintoją plėtoti veiksmus, kaip sukuriant sceninę aplinkybę – kliūtį ir performuluojant siekinį, pasiekiamas dinamiško vaidinimo, kaip veiksmų tempas priklauso nuo išorinės sceninės aplinkybės.
- ❖ Draminio vyksmo kūrimas atskleidžiant temą, dinamiką, žanrinę ypatybę. Kontrasto (aplinkybių, veikėjų, jų emocinių vertinimų) panaudojimas įvykiui išryškinti.
- ❖ Toliau gilinamas teatro formų (*pavyzdžiui, šešėlių, kūno plastikos („Gyvųjų paveikslų“), pokštų ir anekdotų teatras ir kt.*) pažinimas. Puoselėjami gebėjimai suvokti, kaip teatro forma lemia vaidybos savybes (*pavyzdžiui, plastinį išraiškingumą, skulptūriškumą, žaismingumą*) ir jas perteikti.
- ❖ Gilinami gebėjimai pritaikyti kontrastą organizuojant scenos erdvę ir kuriant veikėjų mizanscenas, scenos raiška (reikmenimis, dekoracijų, kostiumo detalėmis, pavieniais garsais ir muzikavimu) išreikšti temą, perteikti simbolius, dinamiką, žanro ypatybes.

Vaidinimo interpretavimas ir vertinimas

- ❖ Dalijamasi žiūrovo išgyvenimais bei nuomonėmis, palengva suvokiant, kad kiekvieno jos yra skirtingos. Puoselėjami gebėjimai nagrinėti vaidinimo siužetą (nustatyti būdingus veikėjų bruožus ir siekinius, poelgius, juos įvertinti doroviniu požiūriu) bei pagrįsti nuomonę remiantis kriterijais: ar dinamiškas, ar perteikiami emociniai vertinimai, ar simbolizuojami veikėjai ir sceninės aplinkybės, ar atsižvelgta į žanrą, ar išryškinta tema.
- ❖ Teatro rūšių ir žanrų pažinimas stebint gyvus vaidinimus ir įrašus, ikonografinę medžiagą. Jų ypatybių nagrinėjimas atrandant skirtumus ir panašumus su dailės, muzikos, šokio žanrais ir raiškos priemonėmis.
- ❖ Fragmentiškai susipažįstama su Lietuvos, Europos, pasaulio teatro formų ir naudojamų raiškos priemonių įvairove (*pavyzdžiui, senovės graikų teatras, baroko teatras, Pilies teatras Vilniuje, Klojimo teatras, folkloro teatras, Kabuki teatras, miuziklo teatras JAV, šiuolaikinio lietuvių dramos ir lėlių teatro pastatymai ir kt.*).

Teatrinė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje

- ❖ Pasirodymas artimiems žiūrovams (kitai klasei, tėvams) arba ypatingiems žiūrovams: neigaliems vaikams, vienišiams seneliams. Pasirodymo paskirties atspindėjimas tema, siužetu, idėja. Kūrybiškas prisitaikymas įvairiomis pasirodymo sąlygomis, žiūrovų įtraukimas į veiksmą.

VII–VIII klasės

Vaidyba

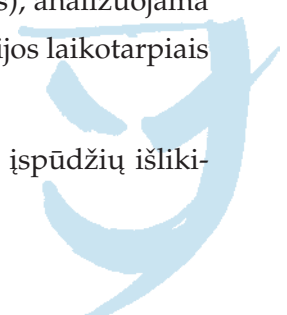
- ❖ Vaidmenų žaidimais, improvizavimo užduotimis įtvirtinami tarpusavio pasitikėjimo, psichofizinio laisvumo, aktyvumo, orientavimosi ir savikontrolės gebėjimai. Atpažįstamos įtampos būsenos scenoje ir gyvenime, aiškinamos galimos jų priežastys. Valingo dėmesio, pastabumo, emocinės ir vaizdinės atminties, kūrybinio suvokimo lavinimas (*pavyzdžiui*, „Pasakyti eilėraštį kam nors trukdant“, „Stebėti įsivaizduojamą uodą“). Mažasis, vidurinis ir didysis dėmesio ratai. Raumenų atpalaidavimo ir dėmesio objekto svarba scenoje ir viešo bendravimo situacijoje.
- ❖ Toliau gilinamas kūno „kalbos“ pažinimas gyvenime, ikonografinėje medžiagoje, literatūroje, scenoje. Ką „kalba“ vienas ar kitas judesys? Veido mimika? Laikysena? Empatijos reikšmė pažįstant ir perteikiant veikėjo kūno plastiką. Pantomimos judesiai siekiant raiškumo ir prasmingumo („atidarau langą, kad...“). Kartu susipažįstama su pantomimos meno raiškos priemonėmis senovės Romoje, klasicizmo teatre, XX a. (Ž. L. Baro, M. Marso), Lietuvoje (Kauno pantomimos trupės spektakliuose). Improvizuojami ir atliekami judesio etiudai, perteikiantys būdingus istorinius kultūrinius įvaizdžius (*pavyzdžiui*, „Senovės Egiptas“, „Arbatos gėrimo ceremonija Japonijoje“).
- ❖ Kūrybinėmis užduotimis toliau lavinami taisyklingo kvėpavimo, tarties, balso rezonavimo įgūdžiai. Puoselėjami gebėjimai perteikti vaizdinių „juostą“, įvairiai sieti kalbėjimo tempą bei perteikiamą santykį su fiziniais veiksmais bei mizanscenomis. Siekiama kalbos intonacija perteikti nuoširdų ir pagrįstą požiūrį į literatūriniame tekste vaizduojamą pasaulį.
- ❖ Improvizuojama perteikiant socialinius vaidmenis praeityje ir dabar (*pavyzdžiui*, *verslininkas prieškario Lietuvos ir šiais laikais*), tyrinėjama, kaip kinta elgesio manieros, kalba ir intonacijos. Aptariamai istorinių ir šiuolaikinių vaidybinių improvizacijų (*Commedia dell'arte*, „Vilkolakio“, „Pagauk kampą“) raiškos ypatumai, ryšys su socialiniu kultūriniu kontekstu. Kartu gilinamas socialinio bendravimo pažinimas: būdai („Vertikalus“ ir „Horizontalus“), konfliktų išraiška (*pokalbio temos pakeitimas ir kt.*), jų konstruktyvus sprendimas (*pavyzdžiui*, *kompromiso ieškojimas*). Lavinami socialinių vaidmenų atlikimo įgūdžiai (žaidimai „Kiekvienas – lyderis“ ir kt.)
- ❖ Vaidmenų atlikimas panaudojant būdingas istorines vaidybos raiškos priemones (*pavyzdžiui*, *deklamacijas kaip senovės graikų teatre ar simbolinius gestus kaip klasicizmo teatre*).

Vaidinimo kūryba

- ❖ Kūrybinės užduotys, skatinančios kurti draminią siužetą pagal įvairias paskatas (*pavyzdžiui, laikraščio žinutę, fantazijas, gyvenimo stebinius*) ir jį analizuoti: nustatyti temą, žanrą, būdingus veikėjų bruožus, santykius su aplinka, siekinius, konfliktus, poelgius. Gilinami gebėjimai išreikšti aktualią etinę problemą dramine struktūra (įžanga, vystymusi, kulminacija, atomazga), suteikti žanrinę ypatybę.
- ❖ Kūrybos proceso pažinimas įgyvendinant jo etapus (sumanymo atsiradimas, brandinimas, įgyvendinimas, tobulinimas). Režisieriaus kūrybos specifiniai etapai (draminės struktūros analizė nustatant veikėjų aplinkybes, siekinius, veiksmus; sceninių veiksmų improvizavimas; sceninių aplinkybių konkretizavimas; mizanscenų kūrimas).
- ❖ Režisavimas siekiant perteikti savo požiūrį į svarbią etinę problemą, išsiaiškinant ir kūrybiškai panaudojant svarbiausiųjų praeities epochų (nuo senovės graikų iki realizmo) scenos raiškos priemones (*pavyzdžiui, chorą kaip senovės graikų teatre, simultaniškumą kaip viduramžių teatre*). Kartu susipažįstama su teatro istorinio paveldo atspindžiais šiuolaikinėje apeigoje ir kultūroje (*pavyzdžiui, koks yra bažnytinių vaidinimų ryšys su karnavalais, Velyknakčio, Užgavėnių vaidinimais Lietuvoje*).
- ❖ Kuriant kostiumų, dekoracijų detales arba apšviečiant, įgarsinant, kuriant mizanscenas nagrinėjamos ir perteikiamos svarbiausios istorinės scenos raiškos ypatybės (*pavyzdžiui, baroko teatro pompastiškumas*). Kartu palyginama su raiškos priemonių ypatybėmis kai kuriose neeuropinėse teatro kultūrose (*pavyzdžiui, japonų teatre No*).

Vaidinimo interpretavimas ir vertinimas

- ❖ Aiškinamasi, kaip etuide bei teatro spektaklyje atskleista dramatinė struktūra, perteikti žanro, stiliaus ypatumai, kokios sprendžiamos žmogaus santykių su aplinka problemos. Analizuojamas režisieriaus požiūris ir sumanymas, jo įgyvendinimas, svarstomos alternatyvios raiškos galimybės.
- ❖ Puoselėjamas išsąmoninimas, jog vaidinimo prasmes kuria ne tik režisierius ir aktoriai, bet ir žiūrovai bei gebėjimas išvelgti, kaip žiūrovo supratimą lemia jo išankstinis nusiteikimas, gyvenimiška ir kultūrinė patirtis. Analizuojant šių dienų ir istorinius pavyzdžius, aptariama, kada vaidinimas būna aktualus aktoriui, režisieriui, žiūrovui, visuomenei.
- ❖ Remiantis gyvenimišku patyrimu ir teatro literatūra (kritika, memuarais), analizuojama bendruomeninė teatro meno paskirtis įvairiais pasaulio ir Lietuvos istorijos laikotarpiais (*pavyzdžiui, lietuviškųjų vakarų vaidinimai*).
- ❖ Nagrinėjamas teatro meno ypatingumas: sintetiškumas ir paveikumas, išpūdžių išlikimas žiūrovų atmintyje (*pavyzdžiui, „Mano pirmasis matytas spektaklis“*).

Teatrinė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje

- ❖ Istorinės teatro raiškos projektas (*pavyzdžiui, senovės graikų teatras mokyklos architektūrinėje erdvėje*).
- ❖ Vietos bendruomenės arba mokyklos teatrinės veiklos tyrimo projektas.

IX–X klasės

Vaidyba

- ❖ Toliau tvirtinami savikontrolės įgūdžiai (tikslingai įsivaizduoti, reikšti norimus vertinimus ir jausmus, prasmingai kalbėti, veikti). Lavinamas pastabumas asmens santykių raiškai stebint socialines, vaidinamas, filmuotas situacijas, ikonografinę medžiagą, atliekant vaidybos užduotis. Tyrinėjamas kūno plastikos ir emocijų ryšys (*pavyzdžiui, greito ėjimo ir pagyvėjimo*), jausmų raiškos panašumai bei skirtumai gyvenime ir scenoje. Kartu susipažįstama su Aristotelio, D. Didro, K. Stanislavskio, B. Brechto, A. Arto, P. Bruko, J. Miltinio, E. Nekrošiaus požiūriu į sceninių jausmų prigimtį.
- ❖ Realistinio, epinio, absurdo, žiaurumo, metaforinio teatro stilių ir būdingų vaidybos raiškos priemonių pažinimas. Analizuojama ikonografinė, vaizdo ir/ar garso įrašų medžiaga, kuriami etiudai panaudojant šių teatro stilių vaidybos priemones. Kartu gilinami kūno ir balso valdymo, kalbėjimo perspektyvos, pauzės perteikimo gebėjimai.

Vaidinimo kūrimas

- ❖ Kuriama dramatinė forma (ar jos fragmentas) tyrinėjant socialinį kultūrinį aplinkos gyvenimą, panaudojant šiuolaikinio teatro stiliaus (realistinio ar epinio, absurdo, žiaurumo, metaforinio) ypatybes, siekiant išreikšti svarbią etinę problemą.
- ❖ Režisūrinė literatūros kūrinio fragmento analizė.
- ❖ Režisuojama įgyvendinant sceninės formos sumanymą, gilinant ir plečiant vaidinimo kūrimo pažinimą, panaudojant būdingas realistinio, epinio, absurdo, žiaurumo, metaforinio teatro raiškos priemones. Kartu giliau susipažįstama su režisieriaus kūrybos specifika (*pavyzdžiui, bendradarbiavimu su aktoriais, kompozitoriumi, dailininku*), žymiausiaisiais įvairių teatro stilių kūrėjais bei jų pasiekimais pasaulyje ir Lietuvoje.
- ❖ Kuriamos scenos raiškos (kostiumų, grimo, dekoracijų, įgarsinimo, apšvietimo) detalės susipažįstant su jų ypatumais realistinio, epinio, absurdo, žiaurumo, metaforinio teatro stilių vaidinimuose. Kartu nagrinėjama, kaip ir kokiomis priemonėmis pasiekiamas scenoje vienovės, įvairovės, išraiškingumo, įtampos ir atoslūgio. Meninės sintezės teatre idėja (*R. Vagneris, E. G. Kregas*).

Vaidinimo interpretavimas ir vertinimas

- ❖ Puoselėjami gebėjimai reaguoti į etiudą bei teatro spektaklį išlaikant estetinę distanciją, analizuoti istoriniame kultūriniame kontekste, vertinti žanro, stiliaus bei interpretacijos originalumo požiūriu. Skatinama ir padedama susidaryti savus vertinimo kriterijus.
- ❖ Toliau tyrinėjama, kaip spektaklio supratimą lemia žiūrovo gyvenimiška ir kultūrinė patirtis, vertybinės orientacijos, išankstinė nuomonė, kaip scenoje vaizduojant skirtingus elgesio modelius siekiama įtraukti žiūrovą į pasirinkimo situaciją, praplėsti jo savižiną, kaip vaidinimas griauna stereotipus ir stiprina bendrųjų žmogaus vertybių išgyvenimą bei suvokimą.
- ❖ Remiantis būdingais pavyzdžiais, nagrinėjamos teatro funkcijos (estetinė, pramoginė, edukacinė). Puoselėjami gebėjimai pajauti, išvelgti ir nagrinėti estetines teatro vaidinimų savybes.
- ❖ Analizuojami ir lyginami per teatro pamokas sukurti etiudai su mokyklos, vietos bendruomenės, profesinio teatro spektakliais tikslų, paskirties bei pasiekimų požiūriais. Susipažįstama su psichodrama. Apžvelgiama mėgėjų teatro formų įvairovė.
- ❖ Nagrinėjami teatro ir kino, teatro ir televizijos, teatro ir šiuolaikinių informacinių technologijų ryšiai, interpretuojami ir vertinami mokyklinio teatro bei kino pavyzdžiai.

Teatrinė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje

- ❖ Sintetinės meno formos (meno akcija, performansas ir kt.), integruojant teatro dalyko, dailės, muzikos bei šokio ir kitų ugdymo sričių žinias ir gebėjimus.
- ❖ Teatro kūrybos laboratorija (pristatant, analizuojant, apibendrinant teatrinį patyrimą, jo socialinę kultūrinę reikšmę).

IŠSILAVINIMO STANDARTAI

		PASIEKIMAI		
		VI klasė	VIII klasė	X klasė
Sritis	Esminiai gebėjimai			
	Vaidyba	<p>1. Vaidinti įtaigiai ir išraiškingai.</p>	<p>1.1. Improvizuodamas ir atlikdamas vaidmenį:</p> <p>1.1.1. pasižymi psichofiziniu laisvumu, aktyvumu;</p> <p>1.1.2. perteikia veikėjo ir jo aplinkybių simbolius, emocinius vertinimus, veiksmų dinamiką, tempą;</p> <p>1.1.3. pasinaudoja praitiesies epochų (senovės graikų, viduramžių, renesanso, baroko, klasicizmo ar romantizmo) teatrui būdingomis vaidybos raiškos priemonėmis.</p> <p>1.2. Skiria susikaustymą ir laisvumą scenoje ir viešo bendravimo situacijoje.</p>	<p>1.1. Improvizuodamas ir atlikdamas vaidmenį:</p> <p>1.1.1. pasižymi psichofiziniu laisvumu, aktyvumu;</p> <p>1.1.2. perteikia veikėjo ir veikėjo aplinkybių simbolius, emocinius vertinimus, veiksmų dinamiką, tempą;</p> <p>1.1.3. pasinaudoja realistiniam, epiniam, absurdo, žiaurumo ar metaforiniam teatrui būdingomis vaidybos raiškos priemonėmis.</p> <p>1.2. Skiria įtaigią ir neįtaigią vaidybą.</p>
Vaidinimo kūryba		<p>1.1. Žaisdamas, improvizuodamas, atlikdamas vaidmenį:</p> <p>1.1.1. pasižymi laisvumu, psichofiziniu aktyvumu ir savikontrolė;</p> <p>1.1.2. išplėtoja detalią veiksmų seką, išryškina įvyki, perteikia emocinius vertinimus, jautriai prisiderina prie partnerio;</p> <p>1.1.3. atsižvelgia į žanrą.</p> <p>1.2. Paaškina, kaip simbolizuojamas veikėjas ir išorinės sceninės aplinkybės, kaip nuo jų priklauso veiksmų tempas.</p> <p>2.1. Sukuria ir parodo etiudą perteikdamas temą, kelių situacijų seką, žanrinę ypatybę.</p> <p>2.2. Organizuoja etiudo kartinimus, patikslindamas veikėjų siekinius, pasiūlydamas naujų sceninių aplinkybių.</p>	<p>2.1. Sukuria ir parodo etiudą perteikdamas dramatinę struktūrą (žanrą, vystymąsi, kulminaciją, atomazgą), žanrinę ypatybę, atskleidžiamas aktualią problemą.</p> <p>2.2. Įgyvendindamas sumanymą, organizuoja vaidinimo kūrimo etapus (analizę, improvizavimą, aplinkybių konkretizavimą, mizanscenavimą).</p>	<p>2.1. Sukuria dramatinę struktūrą suteikdamas realistinio, epinio, absurdo, žiaurumo ar metaforinio teatro stiliaus ypatybes, atskleidžiamas svarbią etinę ar socialinę problemą.</p> <p>2.2. Įgyvendindamas režisūrini sumanymą, tikslingai pasitelkia vaidinimo kūrimo etapus (analizę, žaidimą, improvizavimą, aplinkybių konkretizavimą, mizanscenavimą), bendradarbiauja su kitais kūrėjais – aktoriais, dailininkais, kompozitoriumi ir pan.</p>

Sritis	PASIEKIMAI		
	Esminiai gebėjimai	VI klasė	VIII klasė
		X klasė	
Vaidinimo interpretavimas ir vertinimas 	<p>3. Išsakyti vaidinimo įspūdžius, perteikti žodžiais jo prasmę, vertinti estetines savybes.</p>	<p>2.3. Sukuria dekoracijų, kostiumų detales, pritaiko muziką ar garso efektus, organizuoja scenos erdvę bei panaudodamas kontrastą kuria mizanscenas.</p> <p>3.1. Išsako savo įspūdžius ir nuomonę remdamasis sutartais kriterijais (ar dinamiška, ar perteikiami emociniai vertinimai, ar simbolizuojami veikėjai ir sceninės aplinkybės, ar aiški tema ir žanras).</p> <p>3.2. Apibūdina temą ir aiškina, ką suprato (kokie veikėjai veikia, kokie būdingi jų bruožai ir siekiniai, kokie svarbiausi poelgiai ir įvykiai).</p>	<p>2.3. Sukuria dekoracijų, kostiumų detales, pritaiko muziką ar garso efektus, organizuoja scenos erdvę bei kuria mizanscenas panaudodamas realistinio, epinio, absurdo, žiaurumo ar metaforinio teatro stiliaus ypatybes, pasiekdamas vienovės ir išraiškingumo.</p> <p>3.1. Suvokia savo reagavimo savitumą, analizuoja ir vertina įvairias publikos reakcijas bei raiškos priemones, padedančias pasiekti scenoje vienovės, įvairovės, išraiškingumo, įtampos. Išsako asmeninius vertinimo kriterijus.</p> <p>3.2. Analizuoja temą, problemą, sceninės raiškos ypatybes ir jų ryšį su istoriniu kultūrinio kontekstu.</p> <p>3.3. Palygina kelis vaidinimų pavyzdžius tikslų, paskirties ir pasiekimų aspektu.</p>
	<p>4. Nurodyti teatro vaidmenį ir ypatybes įvairiuose kultūrinuose kontekstuose.</p>	<p>2.3. Sukuria dekoracijų, kostiumų detales, pritaiko muziką ar garso efektus, organizuoja scenos erdvę bei kuria mizanscenas panaudodamas senovės graikų, viduramžių, renesanso, baroko, klasicizmo, romantizmo teatro raiškos priemones.</p> <p>3.1. Išsako savo įspūdžius, juos pagrindžia estetinėmis savybėmis (pavyzdžiui, <i>realistiškas, pompaštiškas, romantiškas</i>) ir susieja su istoriniais teatro vaidinimų pavyzdžiais.</p> <p>3.2. Apibūdina temą, analizuoja dramatinę struktūrą (įžangą, vystymąsi, kulminaciją, atomazgą), jos ryšį su atskleidžiamą problema, interpretuoja režisieriaus požiūrį, siūlo alternatyvius raiškos sprendimus.</p> <p>4.1. Skiria senovės graikų, viduramžių, renesanso, baroko, klasicizmo, romantizmo teatro vaidinimų pavyzdžius ir apibūdina svarbiausias vaidybos bei scenos raiškos ypatybes, nurodo iškiliausius jų kūrėjus Lietuvoje ir pasaulyje.</p> <p>4.2. Remdamasis pavyzdžiais apibūdina teatro meno bendruomeniškumą ir paveikumą.</p>	<p>4.1. Skiria realizmo, epinio, absurdo, žiaurumo, metaforinio teatro vaidinimų pavyzdžius ir apibūdina svarbiausias vaidybos bei scenos raiškos ypatybes, nurodo iškiliausius jų kūrėjus Lietuvoje ir pasaulyje, jų laimėjimus.</p> <p>4.2. Remdamasis pavyzdžiais apibūdina teatro meno funkcijas (estetinę, pramoginę, edukacinę).</p>

		PASIEKIMAI			
		VI klasė	VIII klasė	X klasė	
Sritis	Teatrinė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Esminiai gebėjimai	5.1. Teikia „apšilimo“ užduotis ir vadovauja jų atlikimui. 5.2. Padeda parengti pasirodymą (pasirinkti tekstą ar organizuoti repeticijas, pateikti informaciją žiūrovams, atrasti būdų, kaip juos įtraukti į veiksmą ir kt.).	5.1. Vadovauja teatriniams žaidimams. 5.2. Dalyvauja projekto etapuose (keliant problemą, planuojant tyrimą, jį įgyvendinant, apibendrinant ir pristatant rezultatus, parvyzdžiui, išleidžiant „Teatro laikraštį“ ir pan.).	5.1. Vadovauja teatrinėms improvizacijoms. 5.2. Vienas ar su grupe sumano ir įgyvendina sintetinės meno formos idėją, analizuoja, kokių dalykų žinias bei gebėjimus šios formos raiška sieja. 5.3. Analizuoja ir apibendrina savo teatrinę patirtį (pavyzdžiui, pristatydamas teatro kūrybos laboratorijoje).

